

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KÜRESEL HAREKETLİLİK ETKİSİNDE GÖÇ:
AVRUPA'YA GÖÇÜN SEBEPLERİ VE UYUM SORUNLARI**

Hazırlayan
Gülsüm TİRKİL ZENGİN

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Yiğit Anıl GÜZELİPEK

KARAMAN-2022

ENSTİTÜ TEZ ONAY FORMU

Doküman No	FR-285
İlk Yayın Tarihi	05.02.2018
Revizyon Tarihi	27.10.2020
Revizyon No	01
Sayfa No	1/1

KÜRESEL HAREKETLİLİK ETKİSİNDE GÖÇ: AVRUPA'YA GÖÇÜN SEBEPLERİ VE UYUM SORUNLARI

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 28.01.2022

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 14.01.2022 tarih ve 02/23 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Hazırlayan

Kalite Sistem Onayı

ÖN SÖZ

Çalışma sürecinde olumlu tavır ve sözleriyle beni cesaretlendiren, bilgi birikimiyle çalışmama farklı açılardan bakmamı sağlayan, bana her türlü yol gösteren ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışman hocam Doç. Dr. Yiğit Anıl GÜZELİPEK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı yapmam için tüm bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan ve bana ilham olan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Orhan BATTIR'a ayrıca teşekkür ederim. Aynı zamanda yüksek lisans öğrenimim boyunca bana katkı sağlayan tüm bölüm hocalarıma ve tez savunmama katılan tüm jüri üyelerine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Son olarak tüm hayatım boyunca beni destekleyen, benim ve aldığım kararların yanında olan, beni cesaretlendiren, bu süreçte bana sabır ve sükûnet gösteren babam Ayhan Tirkil'e, annem Hanife Tirkil'e, kardeşlerim Hatice Tirkil ile Selçuk Tirkil'e ve yine bu süreçte ayrıca bana destek veren kıymetli eşim Mehmet Zengen ile değerli arkadaşım Kübra B. Yıldız Aşıroğlu'na sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Göç insanların; ekonomik, güvenlik, sosyal ve siyasal nedenlerle bulundukları yerlerden ayrılarak başka yerleşim yerlerine gitme eylemleri olarak tanımlanmıştır. Küreselleşme ile bağlantılı olarak gelişen ve günümüzdeki anlamına ulaşan göç olgusu bir takım olaylarla birlikte gelişme göstermiştir. Uluslararası göç olgusu ise özellikle Avrupa Birliği'nin gündeminde, AB'nin genişlemesi dolayısıyla üst sıralara yerleşmiştir. AB göç olgusu ile ilgili olarak ortak göç politikaları üzerinde çalışmış ve örneğin; 2008 Ekonomik Krizi gibi durumlarla karşılaştığında bu politikaların sağlıklı ilerleyemediğini de tespit etmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, küresel hareketlilik ve göç olgusu açıklanırken, öncelikle, göç teorilerinden faydalanılmış ve bu teorilerin göç hareketliliklerini anlamlandırma noktasındaki çalışmaları ele alınmıştır. Göç teorilerinden yararlanıldıktan sonra ise farklı göçmen gruplarının kimler ya da neler olduğu hakkında tanımlamalara gidilerek, bu grupların göç hareketi konusundaki etkilerinden bahsedilmiştir. Sonrasında göçün gelişim sürecine yer verilerek, bu süreçteki politikaların dönem dönem uygulanamamasının arkasında yatan sebepler belirtilmiştir. Bununla birlikte entegrasyon politikalarında başarılı kabul edilme sıralarına göre Avrupa Birliği ülkelerinden İsveç, Almanya, Fransa ve Polonya'nın ulusal göç politikalarından bahsedilmiştir. Bu ülkelerin hangi noktalarda birbirlerinden ayrıldıkları ve hangi noktalarda birleştikleri üzerinde çalışılmıştır. Aynı zamanda Avrupa'nın, Avrupa Birliği'nden ayrı düşünülemeyeceği görüşünden dolayı Avrupa Birliği ortak göç politikalarına da değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Asimilasyoncu Model, Çokkültürlülük Modeli, Göç Olgusu, Göç Teorileri, Göç Entegrasyon Politikaları.

ABSTRACT

Migration is defined as the action of people leaving their places for economic, safety, social and political reasons and going for other settlements. The phenomenon of migration, which developed due to globalization and reached its current meaning, has developed with a set of events. The phenomenon of international migration, on the other hand, has been placed at the top of the agenda of the European Union, due to the enlargement of the EU. The EU has worked on common migration policies regarding the migration phenomenon and has determined that these policies could not progressed properly when faced with situations such as the 2008 Economic Crisis. Therefore, in this study, while explaining the phenomenon of global mobility and migration, first of all, the theories of migration were used and the studies of these theories at the point of making sense of migration movements were tackled. After making use of migration theories, definitions about who or what different immigrant groups are, and the effects of these groups on migration movements are mentioned. Afterwards, the development process of migration was included and the reasons why the policies in this process could not be implemented from time to time were stated. In addition, the national immigration policies of European Union countries Sweden, Germany, France and Poland are mentioned according to their success in integration policies. It has been studied at what points these countries diverged from each other and at what points they converged. At the same time, because of the view that Europe cannot be considered separately from the European Union, the common migration policies of the European Union are also mentioned.

Keywords: Assimilationist Model, Migration Integration Policies, Migration Phenomenon, Migration Theories, Multiculturalism Model.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL BAĞLAMDA GÖÇ OLGUSU

1.1. GÖÇ OLGUSU VE GÖÇ İLE ALAKALI KAVRAMLAR ÜZERİNE	6
1.1.1.Küreselleşme ve Göç.....	8
1.1.2.Uluslararası Göç Olgusu	10
1.1.3. Uyum, Entegrasyon ve Asimilasyon.....	12
1.2.GÖÇ TEORİLERİ	15
1.2.1.Ekonomik Teoriler	18
1.2.1.1. Neoklasik Teoriler.....	18
1.2.1.2.İkili İşgücü Piyasası Teorisi	20
1.2.1.3.Yeni İşgücü Göçü Ekonomisi Teorisi	21
1.2.2. Coğrafya Teorileri.....	22
1.2.2.1.Göç Çekim Teorisi	22
1.2.2.2. Zelinsky’ın Hareketlilik Geçiş Teorisi	23
1.2.3. SosyoEkonomik Teoriler	24
1.2.3.1.Dünya Sistemleri Teorisi.....	24
1.2.3.2. Kurumsal Teori	26
1.2.3.3.Kümülatif Neden-Sonuç Teorisi	27
1.2.4. Birleştirici Teoriler.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ TARTIŞMALARI: ULUSLARARASI GÖÇÜN TÜRLERİ VE NEDENLERİ

2.1. GÖÇÜN TÜRLERİ: GÖÇMEN VE FARKLI GÖÇMEN GRUPLARI	30
2.1.1. Göçmen, Sığınmacı, Mülteci ve Geçici Koruma Statüsü Ayrımı.....	31

2.1.2. Zorunlu-Gönüllü Göç/Göçmen Ayrımı	35
2.1.3. Yasal(Düzenli)-Yasadışı(Düzensiz) Göç/Göçmen Ayrımı.....	37
2.1.4. Geçici-Kalıcı-Yarı Kalıcı Göç/Göçmen Ayrımı.....	39
2.2. ULUSLARARASI GÖÇÜN NEDENLERİ	41
2.2.1. Göçün Politik Nedenleri	41
2.2.1.1. Devletler ve Göçü Yönetmek	43
2.2.2. Göçün Ekonomik Nedenleri	44
2.2.2.1. Göç ve Kalkınma.....	46
2.2.3. Göçün Sosyokültürel Nedenleri	48
2.2.3.1. Göçmenler ve Ev Sahibi Topluluklar.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESEL HAREKETLİLİK ETKİSİNDE GÖÇ: AVRUPA'YA GÖÇÜN SEBEPLERİ VE UYUM SORUNLARI

3.1. AVRUPA'YA GÖÇÜN SEBEPLERİ VE UYUM SORUNLARI	52
3.1.1. Avrupa'da Göç Hareketlerinin Gelişimi.....	54
3.1.1.1. 11 Eylül Saldırıları Neticesinde Avrupa'nın Göçe Yaklaşımı	56
3.1.2. Göçün Avrupa Ekonomisi Üstündeki Etkileri	58
3.1.2.1. 2008 Ekonomik Krizi'nin Göçmenlere Etkisi.....	60
3.2. BAZI AVRUPA ÜLKELERİNİN GÖÇ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ.....	62
3.2.1. İsveç'in Göç Politikası.....	64
3.2.2. Almanya'nın Göç Politikası.....	69
3.2.3. Fransa'nın Göç Politikası.....	74
3.2.4. Polonya'nın Göç Politikası	78
3.3.AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÖÇ VE SİĞİNMA POLİTİKALARI İÇİN ÇALIŞMALAR	81
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	86
KAYNAKÇA.....	93

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration)
MIPEX	: Göç Entegrasyon Politikası İndeksi (Migrant Integration Policy Index)
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (North American Free Trade Agreement)
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries)
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner For Refugees)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
WB	: Dünya Bankası (World Bank)

GİRİŞ

İnsan ve mekân arasında bir bağ mevcuttur ve bu bağ, insanı bulunduğu yer ile bir anlama dâhil etmiştir. Bu bağa zarar veren ya da bu bağı tamamen koparan olgulardan birisi de göçtür. Birey ya da toplumlar bulundukları yerleri birçok nedenden ötürü terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu nedenler göçler ekonomik kaynaklı olabildiği gibi siyasi, sosyal ve güvenlik temelli de olabilmektedir. Gerçekleşen göçler neticesinde zamanla toplumlarda bozulma ve değişim gibi olgular meydana gelirken; gelişim ve fırsatlar da oluşmuştur (Ekici ve Tuncel, 2015: 9-11). Bu bağlamda göç insanların; ekonomik, güvenlik, sosyal, siyasal vb. nedenlerle bulundukları yerlerden ayrılarak başka yerleşim yerlerine gitme eylemleri olarak tanımlanmış ve göçlerin neticesinde olumlu ve/veya olumsuz etkilerin sonuç verdiği görülmüştür.

Göç birçok farklı yönü olan bir olgu olması nedeniyle, tek bir teori ile değil, birçok teori bazında ele alınmıştır. Göçlerin hem birçok nedeninin ve amacının olması hem de birçok göç türüne rastlanılmış olması teorilerin bu unsurlar ışığında göç olgusunu açıklamaya çalışmasına etki etmiştir (Malkara, 2017: 30). Bununla birlikte göç ile alakalı teorilerin ortaya çıkışındaki temel nokta, göç olgusunu genellikle, muhtemel yer değişiklikleri üzerine düşünen bireylerin verdikleri kararlar açısından değerlendirmesidir. Bu bağlamda, göç teorilerinin ortaya koydukları temel fikirlerin de çoğunlukla bireylerin göç kararlarını etkileyen fırsat ve sınırlılıklar çerçevesinde oluşturulduğu görülmüştür (Ela Özcan, 2016: 187). Temelde yer değişiklikleri üzerinden ele alınan göç olgusunun birçok unsuru vardır. Dolayısıyla göç olgusu üzerine herkes tarafından geçerli olan bir teori ya da tanımlamanın ele alınamayacağı öngörülmüştür.

Göçe etki eden ve göç hareketlerinin hızlanmasına neden olan unsurlardan birisi de küreselleşmedir. Küreselleşme, içerisinde pek çok yönü barındıran bir kavramdır. Ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel birçok alanda küreselleşme kendini göstermiştir. Günümüzdeki küreselleşme anlayışı ile alakalı olarak küreselleşmenin hız kazanması İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile başlamış ve bununla birlikte küreselleşmenin hız kazanması ile doğru orantılı olarak göçlerde artış meydana gelmiştir. Özellikle 1970'lerden sonra Petrol Krizi'nin ortaya çıkması neticesinde petrol üreten ülkelere göçler artmış, çok uluslu şirketlerin de dünya ekonomisinde yerlerini almaya başlamasıyla küreselleşme iyice belirginleşmiştir. 1980'lerde ise artan teknolojik gelişmeler küreselleşmeye etki ederken; 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda Türkiye ve Batı Avrupa gibi ülkeler göç almaya başlamıştır (Kıvılcım, 2013: 221-223). Dolayısıyla küreselleşmenin belirginleşmeye başlamasında bazı tarihsel olaylar etkili olurken; aynı zamanda küreselleşme beraberinde göçleri getirmiş veya artırmıştır. Bahsedildiği üzere göçler çok yönlüdür ve küreselleşme de göçlerin gidişatını belirleyen yönlerden birisi olarak değerlendirilmiştir. Bir olgunun diğer bir olguya etki etmesi suretiyle zincirleme bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda küreselleşme neticesinde oluşan göçlerin yeni olgular oluşturacağı; örneğin; kültürlerin iç içe geçmesi ya da yok olması suretiyle tek bir dünya düzeninin oluşabileceği öngörülmüştür.

Özellikle 1990'lardan sonra önem kazanan diğer bir unsur ise uluslararası göç olgusu olmuş ve Avrupa Birliği (AB) gündeminde de etki uyandırmaya başlamıştır. AB'nin genişleme ve derinleşme süreci ilerledikçe ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda da bütünleşme çabaları hız kazanmıştır. AB göç politikalarını "özgürlük, güvenlik ve adalet alanı" oluşturma gayesinde yürütmeye çalışmış ve bu kapsamda 1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması ile ortak göç politikaları oluşturmak adına girişimlerde

bulunmuştur. Bunun yanında AB'nin daha çok güvenlik odaklı göç politikaları belirlediği ve bu yönde bir yaklaşım sergilediği görülmüştür (Şemşit, 2010: 1). Dolayısıyla göç olgusunu en iyi şekilde yönetebilmek adına AB, genişleyen yapısını da göz önünde bulundurarak, ortak göç politikaları izleme yoluna yönelmiş ve kendisine bu konuda en çok güvenlik odaklı bir yaklaşım belirlenmiştir.

AB'nin uyguladığı entegrasyon ve ortak göç politikaları zaman zaman devamlılığını sürdürememiştir. Örneğin; 11 Eylül Saldırıları neticesinde vatandaşlık, toplumsal uyum ve ulusal kimlik kavramları yeniden gözden geçirilmeye başlanmış ve bu çerçevede daha çok Müslümanların uyum gösteremediği ileri sürülmüştür (Zenginoğlu, 2019: 45-46). Saldırı sonucunda, temelde yabancı karşıtlığına bağlı olarak, bir yabancı terörizmi algısında korkular, çekinceler oluşmuştur. Avrupa'da zaten var olduğu öngörülen yabancı karşıtlığı 11 Eylül saldırıları neticesinde tekrar uyanmıştır. Bununla birlikte, uygulanan ortak göç politikalarını kesintiye uğratan durumlar siyasi bazlı olabileceği gibi ekonomik bazlı da olabilmektedir. Örneğin; 2008 yılında tüm dünyayı etkileyen ekonomik kriz neticesinde yerel göç politikaları ile ortak göç politikalarının uyumlaştırılması zorlaşmıştır. Birlik ülkelerinin farklı ekonomik yapıları nedeniyle ortak göç politikalarının uygulanması noktasında engeller oluşmuştur. Ekonomik kriz işsizliğin artmasına ve istihdam sorunlarına neden olmuş ve bu noktada da göçmenler bu sorunlardan sorumlu tutulmuşlardır (Karaşahin, 2012: 86-87). Bu doğrultuda göçmen ve ülke vatandaşları arasında sağlanmaya çalışılan uyum süreci, ekonomik kriz dolayısıyla kesintiye uğramış; hatta işsizlik sorunundan sorumlu tutulan göçmenlerin sınır dışı edilmesi için baskılar artmıştır.

Göçler yasal olarak gerçekleşebildiği gibi yasadışı olarak da gerçekleşebilmiş ve yasadışı göçle mücadele kapsamında da bazı araçlar geliştirilmiştir. Örneğin; yasadışı

göçlere karşı bir araç olarak görülen Geri Kabul Anlaşmaları; “göçlerin kontrolünün dışsallaştırma stratejisinin bir parçası” olarak işbirliği kapsamında değerlendirilmiştir. Anlaşma; “ tarafların, birbirinin topraklarında yasadışı olarak ikamet eden vatandaşlarını ve/veya kendi toprakları üzerinden diğerine yasadışı olarak geçen üçüncü ülke vatandaşlarını geri kabul etme yükümlülüğü altına girmesi” olarak ifade edilmiştir (Yılmaz Elmas, 2016: 249). Bu doğrultuda AB’nin aday diğer ülkelerle olan ilişkilerinde Geri Kabul Anlaşmalarını ileri sürdüğü görülmüştür. Örneğin; Türkiye’nin AB ile ilişkilerinin gelişebilmesi adına bu anlaşmanın imzalanmasının önemli olduğu belirtilmiştir (Şemşit, 2010: 292-293). Türkiye’nin, AB üyelik sürecinde olumlu bir ilerleme kaydedebilmesi adına AB göç politikalarına uyum sağlaması beklenmiştir. Bu kapsamda yasadışı göçle mücadelede, AB’nin sınır güvenliğine odaklandığı ve bu yönde çalışmalar yürüttüğü görülmüştür. Bununla birlikte ülkelerin çıkarları AB ile uymadığı durumlarda ülkeler kendi ulusal politikalarını izlemeyi tercih etmişlerdir. Bu doğrultuda bazı ülkeler göçleri içselleştirmeye çalışırken diğer ülkeler dışsallaştırma şeklinde politikalar izlemiştir. Ülkelerin uyguladığı entegrasyon politikalarında farklılıklar kendini göstermiştir. Bu farklılıklar, göçmenleri ne anlamda kabullendikleri noktasında gelişmiştir. Dolayısıyla uyum, entegrasyon ve asimilasyon kavramlarının birbirinden farklı şeyleri ifade etmesi söz konusu olmuştur. Bu hususta başta göç olgusu olmak üzere; göç ile alakalı kavramlara değinmek göç olgusunu anlamak ve ülkelerin uyguladığı politikaların ne yönde olduğunu inceleyebilmek önem arz etmiştir.

Dolayısıyla bu çalışmada göç olgusu daha çok niteliksel ve kavramsal/kuramsal bağlamda ele alınırken; kavram, teori ve olay/olgu üçlemesinin birbirleri ile önemli bir alakası olduğu düşünülerek bunların iç içe geçme durumu üzerinde durulmuş ayrıca bu toplam savunulmuştur. Çalışma; bu üç çerçevenin, iç içe geçmiş

kümeler gibi ayrı düşünölemeyeceği ve göç olgusunun en iyi bu şekilde kavranacağı hakkında tez ileri sürmüştür. Bunu yaparken de örneklem olarak; 2008 Ekonomik Krizi ile 11 Eylül Saldırılarına ve AB üyesi dört Avrupa ülkesinin göç politikaları gösterilerek çalışma ele alınmıştır. Ayrıca göç olgusunun genelleme yapılarak tek bir -sabit- teori ile -örneğin sadece neoklasik teori bakış açısıyla- açıklanamayacağını ileri sürmeye yönelik olarak çalışılmış; diğer yandan ise bir spesifik olayın ya da göçün nedenlerinin de her zaman tüm teorilerle aynı anda anlam ve açıklama bulmasının mümkün olamayacağı, birkaç teori ile ya da tek bir teori ile açıklanabileceği savunulmuştur. Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde öncelikle kavramsal açıklamalara gidilmiş, sonrasında kuramsal manada göç teorilerine değinilmiştir. İkinci bölümde bu kavramsal ve kuramsal çalışmadan hareketle göç ve göçmen türlerine değinilerek bu göç hareketlerinin nedenleri ile ilişkilendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise ele alınan bir ekonomik ve bir siyasi temelli olay sonucuna göre farklı göçmen gruplarının durumları, bu durumların teoriler ile bağdaştırılması ve devletler ile toplumların göçlere bakış açısının ne yöne evrildiği hakkında çalışılmıştır. Bu doğrultuda Avrupa ülkesi dört ülkenin dış politikaları daha önce değinilen kavram, teori ve farklı göçmen grupları açısından değerlendirilerek çalışma bir bütüne ulaştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL BAĞLAMDA GÖÇ OLGUSU

Göç olgusu, coğrafi bir yer değiştirmeyi ifade ederken bu yer değişimleri aynı zamanda beraberinde uyum, entegrasyon, asimilasyon gibi kavramları da getirmiştir. Bu kavramlar birbirlerinden farklı şeyleri ifade ettiklerinden dolayı tek tek açıklanmış ve birbirleri ile ilişkisine değinilmiştir. Aynı zamanda göç ile yakından ilişkili olan küreselleşme ve küreselleşmenin yol açtığı veya artırdığı uluslararası göç olgusuna yer verilmiştir. Bununla birlikte, gerçekleşen yer değişimlerinin arka planı ve nedenleri göç teorileri eşliğinde ortaya konulmuştur. Dolayısıyla çalışmanın birinci bölümünde, öncelikle diğer bölümlerdeki konuların temelini oluşturan kavramlara sonrasında ise diğer bölümlerdeki olay ve olgularla ilişkilendirilecek olan göç teorilerine yer verilmiştir.

1.1. GÖÇ OLGUSU VE GÖÇ İLE ALAKALI KAVRAMLAR ÜZERİNE

İnsan, yaşadığı mekânla kurduğu bağ ile bir anlama bürünmüştür. İnsan ve mekân arasındaki bu bağa zarar veren unsurlardan birisi de göçtür. Ekonomik, politik, güvenlik, eğitim, sağlık gibi nedenlerden dolayı insanlar, bulundukları mekânı terk etmek zorunda kalmışlardır. Toplumlarda değişime veya aşınmaya neden olan göçlerin yeni sorunlar yaratabildiği gibi aynı zamanda fırsatlar da oluşturduğu görülmüştür (Ekici ve Tuncel, 2015: 9-11). Bu bağlamda göç insanların; ekonomik, güvenlik, sosyal, siyasal vb. nedenlerle bulundukları yerlerden ayrılarak başka yerleşim yerlerine gitme eylemleri olarak tanımlanmıştır. Ancak göçleri sadece bir yer değiştirme eylemi olarak görmek eksik

bir bakış açısı olarak değerlendirilmiş ve göçün uyum süreci ile birlikte bir bütün olarak ele alınmasının sağlıklı çıkarımlara ulaşmak ve göç olgusuna geniş bir perspektiften bakabilmek adına fayda sağlayacağı öngörülmüştür. Göç eden birey ya da toplum göç edilen yere uyum sağlamaya çalışırken; aynı zamanda ev sahibi toplum da göçmenlere uyum sağlamaya çalışır. Dolayısıyla bu sürecin öznesi olan insan, olumlu ve/veya olumsuz tarafları yaşayan kişidir. Aynı zamanda göç edilen yer, kayda değer bir uzaklıkta ve etki oluşturacak bir anlamda olmalıdır. Yani tüm yer değişimlerinin göç kabul edilmesi yanlış bir yaklaşım olarak kabul edilmiştir (Battır, 2020: 8). Örneğin; yerleşik bir yerden başka bir yerleşim yerine göç etmeyen, avcılık ve toplayıcılıkla geçinen toplumların yer değiştirmesi modern anlamdaki göç kavramı ile uyuşmamış ve bu kapsamda değerlendirilmemiştir (Bayraklı, 2007: 4). Sonuç olarak göçler; ekonomik, sosyal, siyasi ve güvenlik gibi nedenlerle bulundukları yerlerden ayrılan birey ya da toplumun başka bir yerleşim yerine gitme eylemleri olarak tanımlanmış; aynı zamanda bu göç edilen mesafenin önemli bir uzaklıkta olması ve göçlerin bir etki oluşturması gerekli görülmüştür. Bu göçler bütün bu unsurları taşımakla birlikte geçici, kalıcı ya da yarı kalıcı şekillerde olabilmiş; aynı zamanda sınır ötesi şekillerde de gerçekleştiği görülmüş ve bu sınır ötesi göçler uluslararası göç olarak ifade edilmiştir. Küreselleşen dünyada uluslararası göçlerin etkisi gittikçe artmıştır. Göçlerin artması ise beraberinde uyum, entegrasyon ve asimilasyon gibi kavramları daha çok karşımıza çıkarmıştır. Göç ile alakalı olarak bu kavramlara (küreselleşme, uluslararası göç, uyum, entegrasyon, asimilasyon) alt başlıklarda ayrıntılı olarak değinilmiştir.

1.1.1.Küreselleşme ve Göç

Küreselleşmenin kavram olarak geçmişi 19. ve 20. yüzyılın erken dönemlerindeki sosyolojik çalışmalara uzanmakla birlikte sosyal, kültürel, politik etkileşimlerin kıtalararası düzeyde artış göstermesi ve derinleşmesi küreselleşme olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla küreselleşme ile birlikte uzak toplumların iletişim ve bağlantı kurmaları kolaylaşmıştır (Sever, 2015: 61). Aynı zamanda karşılıklı ilişkileri geliştirmeye katkıda bulunmuş; ticaret, işbirliği, kültürel etkileşim gibi birçok alanda da uluslararası toplumlara yön vermiştir. Küreselleşme teknoloji, ekonomi, bilişim gibi birçok alanda olumlu etki oluşturmalarının yanı sıra türlü sorunları da beraberinde getirmiş; güvenlik tehdidi, terör, adalet, çevresel problemler gibi olumsuz etkileri de ortaya çıkarmıştır (Görgün, 2017: 1318-1325). Dolayısıyla küreselleşmenin hemen her alanda farklı etkileri olmuştur. Küreselleşmenin etki ettiği alanlardan birisi de göç hareketleridir. Küreselleşme; göç sebebinin meydana gelmesi, göç kararı, nereye göç edileceği gibi faktörlerde geniş bir etkiye sahip olmuş ve dolayısıyla göçe ve göçmenlere de şekil vermiştir (Sever, 2015: 63). Bu bakımdan küreselleşme hareketleri, göç hareketlerinin tarihinin gelişmesine de etki ederek ulusal ve uluslararası toplumların kültürel, ekonomik, siyasi gelişmelerine yön vermiştir.

Göç tarihçesine bakıldığında ise geçmişinin çok uzak olduğu görülmüştür. Son dört yüzyıla bakıldığında ilki 18. ve 19. yüzyılda Afrika'dan Amerika'ya doğru olan köle ticaretidir. İkinci önemli akım Fransa, Hollanda, İspanya, Portekiz gibi ülkelerin kolonileşme ile birlikte kendi vatandaşlarını, fethettikleri ülkelere yerleştirmeleri ile olmuştur. Üçüncü önemli hareketlilik ise Avrupa'da durgun ekonomiden, baskıcı politikalardan ve kıtlıktan kaçanların endüstriyel bir güç olan Amerika'ya göç etmeleriyle

yaşanmıştır (Sert, 2018: 505-506). Esas olarak göç Orta Asya'dan başlamış ve milattan önce dahi var olmuş bir kavramdır. Fakat son dört yüzyıl ele alındığında sürecin bu şekilde ilerlediği görülmüştür.

Birçok farklı nedenden ötürü insanlar bulundukları yerleri terk ederek diğer ülkelere göç etmişlerdir ve göçün insanlar üzerinde hem olumlu hem olumsuz etkileri oluşmuştur. Bununla birlikte göçün sonuçlarından ülkeler de etkilenmiş ve göçün kültür, ekonomi, siyaset üzerinde de izleri görülmüştür. Bu etkiler devletlerin yanı sıra uluslararası toplumları da ilgilendirmiştir (Güleç, 2015: 82). Dolayısıyla göç; sadece insanı ve devletleri değil, uluslararası örgütleri ve diğer uluslararası toplumları da meşgul etmiştir. Küreselleşme ile birlikte göçlerin hem ulusal ve hem uluslararası boyutta mesele olduğu görülmüştür.

Kitlesel göç hareketlerini başlatan en önemli etmenlerden biri ise ekonomik uçurumlar olmuştur. Özellikle Avrupa'nın doğusu ile batısındaki bu gelir farklılığı kitlesel göç hareketliliğine neden olmuştur. Bu kitlesel göç hareketliliği Avrupa'da güvenlik tehdidi olarak algılanmış ve bu konu 2003 yılında yayınlanan Avrupa Birliği Güvenlik Strateji Belgesi içeriğinde de yer almıştır. Belgede Avrupa'yı asıl olarak korkutan şeyin, terör ya da organize suç olmadığı; kitlesel göçün ve Avrupa'ya yerleşmek isteyen göçmenlerin olduğu tespitinde bulunulmuştur (Akçadağ, 2012: 13). Ayrıca göçün Avrupa'ya hareketlilik ve canlılık kazandıracağı düşünülmekle birlikte bu düşünce daha çok arka planda yer almıştır. Bunun nedeni olarak ise yasadışı göçler gösterilmiş ve bu göçler sorun ve güvenlik tehdidi olarak görülmüştür. Ancak tüm bu varsayım ve endişelere rağmen Avrupa'ya kitlesel bir göç hareketliliği olmamıştır. Çünkü kitlesel göç hareketlerine yön veren olumlu teşvik edici faktörlerin yanında; göçün olumsuz, itici etkenleri de olmuştur. Göç kararı için Avrupa'daki ekonomik koşulların iyi olması teşvik

edici bir faktörü oluştursa da göç edecek kişilerin niteliksiz iş gücü olması ve Avrupa’da niteliksiz iş gücü için sunulan ağır istihdam koşulları özellikle de kültürel, dilsel, dini farklılıklar göç kararı için olumsuz itici faktörler arasında yerini almıştır. Birçok göçmen bu itici faktörleri göz önünde bulundurarak Avrupa’ya göçü tercih etmemiştir (Şemşit, 2010: 151). Bununla birlikte yasadışı göçler ile ilgili olarak yasallaştırma çalışmalarına gidilmiş fakat bu yasallaştırılan göçlerin çoğunun türlü nedenlerle yine yasadışı olması ile durum sonuçlanmıştır (Çam, 2013: 38-39). Bu bağlamda istatistiklere bakıldığında da yasadışı ve kayıt dışı göçmenlerin sayısının gittikçe yükseldiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla küreselleşmenin etkisiyle artan göçlerin yasadışı olarak gerçekleşmesi de doğru orantılı olarak artış göstermiştir.

1.1.2.Uluslararası Göç Olgusu

Göçler zorunlu veya iradi olarak gerçekleşip, kalıcı veya yarı kalıcı olarak yerleşme gayesi taşımakla birlikte bu göç eylemi bir ülkeden başka bir ülkeye gitme şeklinde de olabilmektedir. Dolayısıyla uluslararası göç kavramında belirleyici olan etken bu devlet sınırları ötesinde gerçekleşen göç eyleminin olmasıdır. Uluslararası göçler tarih boyunca gerçekleşmiş; fakat günümüz anlamıyla şekil alması 19. yüzyıl ile başlamıştır. İnsan; savaşlar, ekonomik sıkıntılar, sürgünler gibi nedenlerden dolayı yaşadığı mekândan ayrılmak zorunda kalmış ve bu gibi zorluklar 20. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen savaşlar ve ekonomik krizlerden ötürü daha da artarak uluslararası göçlerin belirgin hale gelmesine neden olmuştur. Dolayısıyla insanlar, kendilerini daha güvenli hissettikleri ve kaotik ortamlardan uzak yerlere doğru göç etmişlerdir. Uluslararası göçlerin giderek artmasında; gelişen teknoloji, iletişim ve ulaşım araçlarının yaygınlaşması, kalkınma ve

gelişme, ulus devletlerin birbirleriyle etkileşimlerinin artması, küreselleşme gibi faktörler etkili olmuştur. Bu faktörler ile uluslararası etkileşim giderek belirginleşmiş dolayısıyla da hem devletler hem de toplumlar birbirleriyle olan temaslarını arttırmıştır. Bu bağlamda, uluslararası göçler, bir devletin sınırlarını geçerek diğer bir devletin sınırlarına ve o devletin teritoryal (ülkesel) egemenlik alanına dâhil olmak olarak tanımlanabilmektedir (Battır, 2020: 92-94). Dolayısıyla o devletin sınırlarına dâhil olan ya da dâhil olma aşamasında olan göçmenler, devletin ve/veya bölgenin göç politikalarıyla karşılaşmıştır. Örneğin; 1990'lı yıllardan sonra AB, genişleme ve derinleşmesi ile birlikte, uluslararası göç konusunda ortak politikalar oluşturma yolunda ilerleyerek ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda bütünleşme çalışmalarına önem vermiştir. AB, göç politikalarını belirlerken, birincil amaçlarından birisi olan “özgürlük, güvenlik, adalet alanı” sağlayabilme çabası içerisinde olmuştur. Dolayısıyla ortak bir göç politikası oluşturabilmek için, 1997 yılında Amsterdam Antlaşması'nın imzalanması ile bu konuda ilerlemeler kaydedilmeye başlanmıştır. Ancak AB, göç politikaları ile daha çok güvenlik odaklı bir tutum sergileyip düzensiz göçe karşı uğraş veren ortak politikalar geliştirirken; yasal göçlerle ilgili çalışmalarını çok daha geri planda bırakmıştır (Şemşit, 2010: 1). Bu bağlamda, birçok farklı nedenden ötürü sınır ötesi göç eden göçmenler uluslararası göçe konu olmuş ve bu uluslararası göçler birçok sonuca yol açmıştır. Bu sonuçlardan birisi devletlerin ya da birliklerin göç politikalarına yönelmesidir. Bir diğeri ise bu göç politikalarının olumlu ve/veya olumsuz olması dolayısıyla göçmenlere olan etkileridir. Yine bu benimsenen göç politikaları ile alakalı olarak, göçmenlere yönelik bir takım amaçlar doğrultusunda, kurum yapılanmalarının oluşması uluslararası göçlerin getirdiği sonuçlardan sayılabilir. Örneğin; sınırlarının güvenliği için sıkı göç politikaları izleyen bir devletin varlığı neticesinde; düzensiz göçmenleri belli bir kazanç karşılığında sınırdan kaçırarak yapılanmalar veya bu

göçmenlere barınma, haklarını koruyabilmeleri için danışmanlık sağlama gibi işler yapan gönüllü kuruluşlar meydana gelmiştir.

1.1.3. Uyum, Entegrasyon ve Asimilasyon

Uyum kelimesinin Türk Dil Kurumu sözlük anlamı; belli bir ahenk sağlama, sosyal çevreye uyma, entegrasyon olarak belirtilmiştir (Ark Yıldırım ve Özer Yürür, 2019: 20). Uyum ve entegrasyon kelimeleri tam manasıyla aynı anlama gelmese de bu kelimelerin birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmüştür. Göç olgusu ile alakalı olarak bir tanımlamaya gidildiğinde ise uyum kelimesi, göçmenler ile ev sahibi toplumların karşılıklı olarak birbirlerine ve beklentilerine uyma şeklini ifade etmiştir (Sonakalan ve Banazılı, 2019: 7). Dolayısıyla uyum, tek yönlü değil karşılıklı olarak devam eden bir süreçtir ve toplumlar bu uyum ile birlikte ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda değişerek gelişmişlerdir. Hem göçmenlerin hem de göç alan yerin vatandaşlarının hak ve ödevlerinin birlikte belirtildiği bir süreç olmuştur (Ark Yıldırım ve Özer Yürür, 2019: 21). Bu bağlamda, uyumun sağlanabilmesi için gerekli bazı faktörler öngörülmüştür. Örneğin; göç edenlerin; gittikleri yerlere kendilerini ait hissedebilmeleri, o yerlerde kendilerini güven içinde görebilmeleri, çevre edinebilmeleri diğer yandan ev sahibi toplumun göçmenleri saygılı ve hoşgörülü bir şekilde karşılaması, bu hoşgörünün de iki birey veya toplum arasında karşılıklı olması gibi uyum sürecinin olumlu şekillenmesini sağlayan etkenler vardır (Karataş, 2015: 144). Entegrasyon ise daha çok bütünleşme, iç içe geçme olarak tanımlanmıştır. Göçmen, göç ettiği yerdeki kültür ile etkileşim halinde olurken aynı zamanda kendi kültürünü koruyorsa bütünleşme yani entegrasyon olarak ifade edilmiştir.

Dolayısıyla entegrasyon çalışmaları, bu farklı kültürler arasında bütünlük oluşturabilme çabalarını da kapsar nitelikte olmuştur. (Taşçı ve Kara, 2019: 273). Bununla birlikte bu konuda; entegrasyon sürecini şekillendiren ve birey ile toplumun uyumunun nasıl sağlanacağını belirleyen devletlerin uyguladığı politikalar söz konusu olmuştur. Bu politikalar bazında farklı entegrasyon modelleri benimsenmiştir. Göçmenlerin kendi içlerinde uyumunu sağlayan, göçmenleri kendi kültür ve değerlerine göre birbirleri ile bütünleştiren model ayırıcı model olarak tanımlanmıştır. Örneğin; göçmen çocuklarının çoğunluğu düşük seviyeli okullara kabul edilmiştir. İkinci olarak; bireyin göç edilen yerdeki sosyal çevreye uyumunu zorunlu kılan model ise asimilasyoncu modeldir. Bu modelde, amaç göçmenin dil, din, kültür gibi unsurlarını değiştirerek, göçmeni ev sahibi toplumun kültürüne benzetmeye çalışmaktır ve bu model, grup entegrasyonu yerine bireysel entegrasyon bazında işlemiştir. Örneğin; göçmenleri vatandaşlığa kabul etme şeklinde bir uygulama ile gizli bir asimile etme politikasını izleyen devletler söz konusu olmuştur. Üçüncü entegrasyon modeli olarak kabul edilen çok kültürlü ve kültürlerarası entegrasyon modellerinde ise gruplar arasındaki karşılıklı anlaşmayı, kaynaşmayı sağlayan bir amaç hâkim olmuştur (Ark Yıldırım ve Özer Yürür, 2019: 21-22). Fakat bu iki kavram temelde birbirinden ayrılmıştır. Çok kültürlülük, gruplar arasındaki farklılıklara vurgu yaparken; kültürlerarasıcılık, benzerliklere odaklanarak daha evrensel bir düşünce şeklini temsil etmiştir (Taşçı ve Kara, 2019: 291). Dolayısıyla toplumların kültürleri ve alışkanlıkları arasındaki farklılıkların uyum ve entegrasyonun sağlanabilmesi açısından risk oluşturduğu görülmüştür. Göçmenler ötekileştirilme, dışlanma, yoksulluk gibi durumlarla karşı karşıya kalma korkusu yaşadığı için sosyal uyumun gerçekleşebilmesi adına ev sahibi halkın anlayışı ve tüm bireyler için eşitliğin sağlanmaya çalışılmasının olumlu etki doğurabileceği öngörülmüştür (Kaya, 2019: 141). Göçmenlere de ev

sahiplerine tanınan sosyal imkanlar sağlanabildiği taktirde uyum ve entegrasyon sürecinin daha sağlıklı işleyeceği, bunun için birey ve grupların da karşılıklı olarak anlayışının ve desteğinin gerekli olduğu görülmüştür. Bu bağlamda izlenen politikalar doğrultusunda; çok kültürlülük kavramının kullanılması -gruplar arasındaki farklılıklara odaklanması nedeniyle- toplumsal uyumun sağlanabilmesi adına risk oluşturabilmiştir. Kültürlerarasıcılık kavramı ise kültürlerin benzerliklerine odaklandığından gerçek anlamda bir ‘uyum’ a benzer en yakın ifade olarak görülmüştür.

Asimilasyon ise birey veya toplumların kendi kültürlerini, tarihlerini, dillerini, dinlerini ve alışkanlıklarını bırakarak, onlardan vazgeçerek diğer birey veya grupların kültürlerini, alışkanlıklarını benimsemeleri ve eriyerek kaynaşmalarını ifade eden bir kavramdır. Örneğin göçmenler, yeni geldikleri yerlerde çoğunluk içinde asimile olabilmüşlerdir. Dolayısıyla asimilasyon bir tarafın değerleri ve kültürleri nerdeyse yok olmak suretiyle diğer tarafla kaynaşması şeklinde gerçekleşmiştir (Güler, 2020: 247-251). Bununla birlikte Avrupa ülkeleri, asimilasyon ifadesi yerine entegrasyon ifadesini kullanmayı tercih etmiş ve entegrasyon adı altında yapılan çalışmalar neticesinde beklenmedik sonuçlar ortaya çıkabilmiştir. Dolayısıyla birey ve grupları farklı olana kaynaştırmaya çalışan yabancılaştırma etkinliğine dönüşebilmiştir (Tekin, 2021).

Bu bağlamda uyum, entegrasyon ve asimilasyon kavramları birbirlerinden anlam bazında ayrıldığı görülmüştür. Uyum kelimesi daha çok karşılıklı hoşgörü, saygı ve belirli kurallara uyma çerçevesinde şekil almıştır. Örneğin; göç eden bir bireyin gittiği yerdeki sosyal kurallara adapte olabilmesi bir uyumdur. Diğer taraftan ev sahibi toplumun göçmenleri ve göçmenlerin kültürlerini, yaşayış biçimlerini kabul edebilmeleri de bir uyum göstergesidir. Entegrasyon kelimesi ise birey ya da toplumun kültürlerinin iç içe geçmesi, bütünleşmesi şeklini ifade eder. Fakat bu bütünleşme grubun yok olmasına yol açtığı

takdirde asimilasyoncu bir entegrasyon modeline dönüşmüştür. Asimilasyon kelimesine bakıldığında ise daha çok azınlıkta olan tarafın değerlerinin, kültürlerinin, dillerinin, dinlerinin ve benzeri alışkanlıklarının, genellikle çoğunluk taraf içerisinde eriyerek kaynaşmasını diğer bir deyişle yok olmasını ifade eder. Uzun yıllar boyunca göç ettiği yerde kalan bireyin veya nesillerinin kendi dilini unutmaya başlaması bir asimilasyon örneği olmuştur. Bu kapsamda uygulanan devlet politikalarının da olduğu görülmüştür.

1.2.GÖÇ TEORİLERİ

Göçün baş faktörü; kendi davranışları, alışkanlıkları, yaşayış şekli, kültürü, değerleri, ihtiyaçları, düşünme şekli ve belli kararları olan insandır. Bu nedenle göç, birçok farklı yönü olan bir olgudur ve değişken unsurlara sahiptir (Battır, 2020: 11). Bu yüzden göçler, geçici ya da kalıcı veya iradi ya da zorunlu şekillerde meydana gelebilmişlerdir. Dolayısıyla göç, birey ya da grubun, bulunduğu yerden başka bir bölgeye gitme süreci olarak ifade edilirken; bu göçler büyük çoğunlukla kalıcı olmak niyetiyle gerçekleştirilmiştir. İradi göçler; eğitim, iş, ekonomi gibi nedenlerle kişinin kendi isteği doğrultusunda gerçekleşirken; zorunlu göçler daha çok savaş, çatışma gibi siyasi nedenler dolayısıyla gerçekleşmiştir (Başterzi, 2017: 380). Fakat günümüzde en yaygın, göç hareketinin arka planında, fakir ülkelere zengin ülkelere olan anlayışın yattığı görülse de göç tarihinde gerçekleşen ve halen devam eden göçlerin birçok nedeni olduğundan tek bir teori ile bir anlama dâhil edilememesi doğal bir sonuç olmuştur (Malkara, 2017: 30). Bu nedenle göç teorileri, göç olgusunu göçmenlerin bulundukları yeri değiştirme konusunda aldıkları kararlar bakımından ele almıştır. Yani bireylerin göç kararı alırken hangi avantaj ya da dezavantajları göz önünde bulundurarak göç ettikleri göç teorilerine yön vermiştir

(Ela Özcan, 2016: 187). Göç teorileri, göç olgusunu bireylerin bulundukları yeri değiştirme konusunda aldıkları kararlar bakımından ele alırken bu kararlara, daha önce bahsedildiği üzere, ekonomik, sosyal, kültürel, ailevi ve siyasi birçok değişken faktör etki etmiştir. O yüzden genel kurallar ile oluşturulmuş, her yerde geçerli tek bir göç teorisinin varlığının mümkün olmayacağı öngörülmüştür. Fakat göç olgusunun belirli bir sistematığı ve kuralı olmadığı hakkındaki öngörülerin aksine coğrafyacı ve haritacı Ernst Georg Ravenstein ‘göç kanunları’ adı altında bir takım kurallar, çıkarımlar ortaya atmıştır. Bu çalışmasında 1871 ve 1881 İngiltere nüfus verileri ile Avrupa’nın bazı yerleri ve Kuzey Amerika nüfus verilerini kullanmıştır. Bu verilerin incelenmesinin neticesinde; öncelikle, göç hareketlerinin yakın yerlere gerçekleştiği sonucuna varmıştır. Bireylerin yakın mesafelere göç etme kararları üzerinde sadece iradi göç sayılabilecek ekonomik nedenler etkili olmamış, zorunlu göçlere neden olan siyasi etkenler de yakın mesafe göçlerine konu olmuştur. Örneğin; Suriye’deki çatışmalar dolayısıyla yer değiştirmek zorunda olan insanlar, Türkiye gibi komşu ülkelere göç etmeyi tercih etmişlerdir. Günümüz koşullarındaki imkânların artması ve göç konusunda artık daha esnek olunması, daha uzak mesafeli göçlere sebebiyet verse de Ravenstein’in yaşadığı dönem açısından değerlendirildiğinde bu tespitin yerinde olduğu söylenebilir. Bununla birlikte; bu yakın mesafeli göçlerin adım adım yol aldığı ve sürekliliği vurgulanmıştır. Göç eden bireyler, bu defa, göç ettikleri yerlerden sanayileşmenin, iş imkânlarının ve sosyal imkânların daha çok olduğu daha gelişmiş yakın yerlere dalga dalga göç etmeye devam etmişlerdir. Bu yeniden göç eden göçmenlerin en son terk ettikleri yerlere ise daha olumsuz şartlara sahip yerlerde yaşayan diğer bireyler göç etmiştir. Fakat bireylerin göç kararları, uzun mesafeli yerlere gerçekleşme planı içerisinde ise, bu göçler endüstrisi gelişmiş olan kentlere yönelik olarak -göç dalgası şeklinde değil- doğrudan gerçekleşmiştir. Zamanla kapasitesi dolan kentler ise

göç vermeye başlayarak göç hareketlerini dengelemiştir. Ancak kapasitesi dolan bu kentlerden ayrılanlar, kırsal yerlere değil, daha iyi imkânlarla sahip başka gelişmiş kentlere doğru hareket etmişlerdir. Dolayısıyla göçlerin daha çok kırsaldan kente doğru gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. Bununla ilişkili olarak kırsaldakilerin kentlerde yaşayanlara göre göç etme eğilimlerinin de daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bir taraftan bulundukları yerlerden göç dolayısıyla başka yerlere dağılan birbirinden ayrılan bireyler, gruplar söz konusu iken; diğer taraftan göç alan yerleşim yerleri kırsal nüfusu kendine çekmiştir. Böylece nüfus bir bölgede dağılırken diğer bölgede süreç dâhilinde toplu bir hale gelmeye başlamıştır. Bütün bu göç yasalarına ek olarak ise erkeklerin göç etme ihtimallerinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğu ve erkeklerin daha uzak mesafelere göç ettikleri belirlenmiştir (Battır, 2020: 13-24). Sonuç olarak insanı ve karar vermesini etkileyen unsurların farklılığı ve değişkenliği göç olgusu konusunda çeşitli teorilerin ortaya çıkmasına neden olmuş, bu teorilerin ise göçleri anlama ve tanımlama konusunda tek bir teoride birleşemeyeceği öngörülmüştür. Bununla birlikte Ravenstein'in göç kanunları ile belli başlı göç kurallarının olduğunu öne sürerek göç olgusu konusunda, günümüzde dahi geçerli olabilen, ortak bir kaide oluşturulduğu düşünülebilir.

Göç teorilerinin sınıflandırılması –aynı diğer sosyal bilimlerdeki kuramlarda olduğu gibi- basit bir şekilde yapılamamıştır. Temelde göç teorilerinin her birinin ortaya çıkışında benzerlikler bulunsa da kesin bir kategoriye ayırmak mümkün olmamıştır (Battır, 2020: 16). Bu nedenle bu çalışmada diğer kaynaklardan da yola çıkılarak daha açıklayıcı ve benimsenen bir biçimde gruplandırmaya gidilmiştir. Gruplandırmaya gidildiğinde bazı teorilerin bazı noktalarda birleştiği, ortak görüş sergilediği görülsede çoğunlukla göç olgusunu kavrama, tanımlama ve açıklama noktasında farklı argümanlar geliştirmişlerdir. Bu doğrultuda, çalışmanın göç teorileri bölümünde, göç olgusu; ekonomik teoriler,

coğrafya teorileri, sosyoekonomik teoriler ve birleştirici teoriler olmak üzere dört ana grup etrafında sınıflandırılarak incelenmiştir.

1.2.1.Ekonomik Teoriler

Ekonomik teoriler, temelde insanların gelir düzeyi düşük yerlerden yüksek yerlere doğru göç ettiklerine vurgu yapmıştır. Dolayısıyla sanayinin, üretimin, teknolojinin, ticaretin ve iş imkânlarının gelişmiş olduğu yerlere göç eğiliminin olması ekonomik teoriler ile ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda, bu teorilere göre ekonomik koşulları iyi olan kentsel yerlerin sahip olduğu özellikler çekici; kısıtlı imkânların olduğu kırsal yerler ise itici olarak ifade edilmiş ve dolayısıyla da ekonomik teorilerden itme çekme kuramları olarak da bahsedilmiştir (Battır, 2020: 17). Ekonomik teoriler; neoklasik teoriler, ikili işgücü piyasası teorisi ve yeni işgücü göçü ekonomisi teorisi olarak göç hareketlerini açıklamaya çalışmıştır.

1.2.1.1. Neoklasik Teoriler

Neoklasik teori, çağdaş göç kuramlarının öncülüğünü yapmış ve göçün nedenlerini açıklayan en önemli teorilerden biri olarak görülmüştür. Teoriye göre göçü yönlendiren en temel etkenlerden birisi de işgücü ve sermayenin yoğun olduğu yerlerin göçleri çekmesi olmuştur. Yani işgücü arzı ve talebindeki coğrafi farklılıklar ile ücret farklılıkları göçleri etkilemiştir. Dolayısıyla teori, göçlerin düşük ücretli ülkelerden yüksek ücretli ülkelere doğru olacağını ileri sürmüştür. Neoklasikler göçü ele alırken makro ve mikro düzeyde incelemişlerdir. Makro yaklaşıma göre, ülkelerin ya da bölgelerin ücret farklılıkları ve sermaye getirilerinin farklı olması işgücü ve sermaye akışına neden

olmaktadır. Bu bağlamda bulunduğu yerde ücreti düşük olan işgücü, daha yüksek ücretli bölgelere akarken; yüksek ücretli ülkelere de düşük ücretli ülkelere sermaye akışı olmaktadır (Özdil, 2019: 266-465). Bireyler daha yüksek maddi kazanç elde edebilecekleri yerlere göç ettikçe beşeri sermaye akışı -yani yüksek nitelikli işçi akışı- da gerçekleşecektir. Aynı zamanda sermayesi yoğun olan yerlerden, sermayesi sınırlı olan yerlere doğru yatırım sermayesi akışı oluşacaktır (Battır, 2020: 25-26). Sermayeye göre emek piyasası sınırlı olan bölgelerde ise yüksek ücret düzeyi oluşurken; emek fazlası olan yerlerde ise ücret düzeyleri düşük olmuştur. Mikro yaklaşım ise yine makro yaklaşımla alakalı olarak bireylerin rasyonel kararlarıyla tercihlerini belirlediklerini ifade etmiştir. Bireyler, net maddi kazanç elde edeceklerini düşünürlerse göçe yöneleceklerdir (Develi, 2017:1346). Aynı zamanda uluslararası göçler neticesinde işgücü arzı, fakir yerlerde düşmeye zengin yerlerde yükselmeye başladığı için bu defa fakir ülkelerde ücretler artmaya zengin ülkede ise ücretler düşmeye başlayacaktır. Fakat neoklasik teori göçün emek piyasasında dengeleneceğini savunmuştur. Dolayısıyla teori, göçün aynı şekilde zıttına dönmesini açıklamakta yetersiz kalmıştır. Diğer taraftan, neoklasik teori mikroekonomiden faydalanarak inceleme yaptığından bireyselci bir bakış açısına sahip olmuştur. Bu nedenle göçlerin sosyal, kültürel ve politik taraflarına değinmemiş, sadece ekonomik açıdan göçleri ele almıştır (Güllüpnar, 2012: 80). Göçleri etkileyen ekonomik faktörler dışında başka çekici veya itici faktörler de oluşmuştur. Bireysel rasyonel kararlar ile birlikte itme çekme teorisinin taslağı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda göç eden birey veya toplum, kaynak ülkeden -yani terk ettiği yerden- fakirlik, işsizlik gibi ekonomik itici etkenlerin yanı sıra politik baskı, düşük sosyal durum gibi diğer itici etkenler dolayısıyla da göç etmiştir. Göçleri etkileyen çekici faktörler olarak ise daha iyi eğitim, yaşam-çevre, iş ve gelir imkânları söz konusu olmuştur (Malkara, 2017: 32). Dolayısıyla neoklasik teoriye

getirilen diğerk bir eleştiri, göçlerin diğerk faktörlerden kaynaklanabileceğini göz ardı etmesi olmuştur. Bunun haricinde politik, kültürel, sosyal, topluluk, hane halkı ve aile gibi diğerk etkenleri dâhil etmemiştir. Örneğın, savaş ya da çatışma nedeniyle birey veya gruplar bulundukları yeri terk edip başka bölge ya da ülkelere yerleşebilmişlerdir. Başka bir örnekle, kendisi veya ailesinin eğitimi dolayısıyla diğerk yerlere göçler gerçekleşebilmiştir.

1.2.1.2. kili  şg  c   Piyasası Teorisi

 kili  şg  c   piyasası ya da ikili emek teorisi M.J. Piore tarafından 1970'lerin sonlarında ortaya atılmıştır. Teoriye göre göçlerin, gelişmiş ekonomilerin emek ( şg  c  ) ihtiyaçlarını karşıladığı  ne sürülmüştür. Dolayısıyla gelişmekte ya da gelişmiş ülkelerde emek yoğun piyasalar  şg  c  ne ihtiyaç duymuşlardır. Göçler, geleneksel ve ücret seviyesinin düşük olduğu sektörlerden daha iyi ücrete ve karlılığa sahip sanayileşmiş ve modern sektörlere doğru kaymıştır ( zdemir, 2008: 18). Bununla birlikte  şg  c   piyasaları; modern, sanayileşmiş ve gelişmiş ekonomilerde sermaye yoğun ve emek yoğun olarak ikiye bölünmüştür. Sermaye yoğun piyasalar,  şg  c   piyasalarında birincil olarak görülürken; emek yoğun piyasalar ikincil olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda birincil  şg  c   piyasası; daha yüksek ücretli, daha güvenli ve daha statülü olduğu için daha çok yerel  şg  c   tarafından tercih edilmiştir. Buna karşılık olarak ikincil  şg  c   piyasası ise daha çok düşük ücretli, düşük statülü ve yerel  şg  c   piyasasındaki işçilerin yapmak istemediği işleri kabul eden yabancı işçiler tarafından tercih edilmiştir. Dolayısıyla uluslararası g   leri şekillendiren etkenlerden birisi de -az gelişmiş ülkelerdeki işsizlik ve düşük ücretlerin yanı sıra- gelişmiş ülkelerin düşük ücretli  şg  c   ihtiyacının olması ve buna da gereksinim duyan bir işçi topluluğunun her daim bulunması olmuştur (Battır, 2020: 37-38). Modern, sanayileşmiş ve gelişmiş ekonomilerin emek ihtiyacına vurgu

yapmış olması, ikili işgücü teorisini diğer teorilerden ayıran bir özellik olmuştur. Dolayısıyla teorinin; büyük ölçekli sermaye yoğun, yüksek ücretli ve yerli işçiler tarafından tercih edilen piyasalar ile küçük ölçekli emek yoğun, düşük ücretli ve yabancı işçiler tarafından tercih edilen piyasalar şeklinde ikili ayrıma gittiği görülmüştür. Teoriye getirilen eleştiri olarak teorinin göçleri yine sadece ekonomik yönünden ele alması olmuştur.

1.2.1.3.Yeni İşgücü Göçü Ekonomisi Teorisi

Teorinin temsilcisi O.Stark, 1980’li yıllarda teoriyi geliştirmiş ve göç kararlarının bireysel olarak değil, aileler tarafından alındığını ileri sürmüştür. Bu durumda gerçekleştirilmek istenen amacın birlikte hareket edilerek ekonomik riskleri en az seviyeye çekmek olduğu görülmüştür (Develi, 2017: 1348). Böylece teori, göç hareketleri konusunda maddi ve sosyokültürel boyut arasında bir bağlantı olduğuna değinmiştir. Göçmenlerin, gelirlerini yüksek miktarlara artırmaktan ziyade bir gelir elde etme amacıyla olduklarına vurgu yapmıştır. Dolayısıyla teori, herhangi bir finansal geliri olanlardan ziyade yoksul kesimlerin göç etme ihtimallerinin daha çok olduğunu savunmuştur (Özdemir, 2008: 18-19). Bu bağlamda göç eden bu kesimler, tek bir bireyin kararı ile değil; aile ve hanelerin kararı doğrultusunda göç etmişler ve dolayısıyla teori göç hareketlerini açıklama konusunda ekonomik odaklı düşüncenin yanı sıra sosyal odaklı düşünceye de yer vermiştir. Böylece neoklasik teorinin düşünce tarzına karşı eleştiri niteliğinde var olmuştur. Fakat teori, günümüz uluslararası göç hareketlerini açıklamakta yine de yetersiz kalmıştır. Teori, göçlerin nedenlerini ekonomik temelli incelerken sosyal bir bakış açısı katmış; fakat göçlerin sosyal ve diğer nedenlerine değinmediği için yine

eksik olarak değerlendirilmiştir. Bugün uluslararası göçlerin altında birçok farklı neden yattığı için temelde sadece ekonomik faktörlere dayalı bir açıklamanın eksik olacağı öngörülmüştür.

1.2.2. Coğrafya Teorileri

Coğrafya teorileri, nüfus hareketlerini mesafe kavramı üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Göç çekim teorisi ve Zelinsky'ın hareketlilik geçiş teorisi bu teorilerdendir. (Kesgin, 2017: 35). Bu iki teori ayrı ayrı incelenmiştir.

1.2.2.1. Göç Çekim Teorisi

Teori, göçleri öncelikle iki bölge arasındaki mesafe ile ilişkilendirmiştir. Bu doğrultuda, göç hareketlerini gidilecek yerin nüfus büyüklüğü, istihdam düzeyi ve gelir seviyesi ile doğru orantılı; mesafesiyle ise ters orantılı olarak ifade etmiştir (Sert, 2018: 511). İki bölge arasındaki mesafe ne kadar artarsa göçlerin gerçekleşme ihtimali o kadar düşmüştür. Bunun nedeni olarak ülkeler arası mesafenin artması ile ulaşım maliyetlerinin de artması ve uzak yerler hakkında bilginin daha az sağlandığı gösterilmiştir. Dolayısıyla göçler, hedef ve kaynak ülkenin birbirine yakın olduğu durumlarda daha yüksek ihtimalle gerçekleşebilecektir. Aynı zamanda -Lowry'nin çekim modeli olan- göç çekim teorisinin gelişmiş halinde ise nüfus büyüklüğünden ziyade hedef ülkenin kişi başına düşen geliri (GSYH) ile göçlerin doğru orantılı olduğu savunulmuştur (Koç ve Solmaz, 2019: 406-407). Bu bağlamda hedef ülkede kişi başına düşen gelir ne kadar artarsa o ülkeye olan göçlerin de aynı şekilde artacağı ya da kaynak ülkede kişi başına düşen gelir ne kadar azalırsa -ters orantılı olarak- diğer ülkelere olan göçlerin o kadar artacağı ileri sürülmüştür.

Ülkenin kendi vatandaşları da göçmenlerin sahip olduğu işlerden dolayı kendi gelirlerinin düştüğünü düşünerek başka ülkelere göç edebilmişlerdir. Bu noktada göçlerin sosyal yönünün de devreye girdiği görülmüş, teörinin bu hususta bir değerlendirme yapmadığı görülmüştür. Göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında uyumsuzluğa neden olan bir durumda göçlerin sosyal etkileri de söz konusu olabilecektir.

1.2.2.2. Zelinsky’ın Hareketlilik Geçiş Teorisi

Wilbur Zelinsky tarafından geliştirilen hareketlilik geçiş teorisi, göç hareketleri ile toplumun sosyal düzeyi arasındaki ilişkiye değinmiştir. Tarihsel süreçte insanların geçirdiği sosyal aşamalar modernleşme ile birlikte insan hareketliliğini etkilemiştir (Battır, 2020: 50). Zelinsky, düşük sosyal hareketlilikten yüksek hareketliliğe doğru gittikçe modernizasyonun arttığını belirtmiş ve göç hareketlerinin gelişimini beş kademeli bir model ile açıklamıştır. Bunlar; modernite öncesi geleneksel toplum, erken geleneksel toplum, geç hareketli geçiş toplumu, ileri toplum ve süper ileri toplum şeklinde olmak üzere beş aşamadan oluşmuştur (Yüksel, 2018: 30). Modernite öncesi geleneksel toplumlarda göç hareketleri oldukça sınırlıdır. Toplumun sosyalliği de yine geleneksel adetler, savaşlar, ticaretler gibi olgular dışında düşük seviyededir. Erken geleneksel toplumlarda ise köylerden şehirlere göç hareketleri olmaktadır. Geç hareketli geçiş toplumlarında ise köylerden kentlere göç hareketleri devam etmekle birlikte yoğunluğunda bir düşüş olmuş ve kentlerden kentlere göçler artmıştır. Dördüncü aşama olan ileri toplumlarda da kentlerden kentlere olan göçler belirginleşmiştir ve az gelişmiş bölgelerden kentlere işgücü göçü gerçekleşmiştir. Süper ileri toplumlara bakıldığında ise iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve bilgi akışının artmasıyla birlikte yerleşme amaçlı göçlerin

azaldığı görülmüştür. İnsanlar artık daha az yer değiştirmeye başlamıştır ve kalıcı göçlerde azalma görülmüştür (Battır, 2020: 51). Dolayısıyla bazı aşamalarda toplumsal gelişmelere göre göç hareketliliğinde artma yaşanırken; bazı aşamalarda kalıcı göç hareketliliği azalmıştır. Sosyal gelişme ile bir süre göç hareketliliği artmakta bir aşamadan sonra modernizasyon seviyesinin, iletişimin fazla yükselmesi dolayısıyla kalıcı göçler azalmaya başlamıştır. Bu bağlamda göçlerin modernleşme ile bu yöndeki yerlere doğru artarken bir noktadan sonra teknoloji, bilişim ve ticaret ile sermaye ağlarının gelişmesi ve genişlemesi dolayısıyla azalmaya başladığı görülmüştür. Çünkü küreselleşmenin etkisiyle imkânların birçok yerde kendini göstermeye başlaması kalıcı göçleri azaltma konusunda etkili olmuştur.

1.2.3. SosyoEkonomik Teoriler

Sosyoekonomik teoriler, temelde Marksist politik ekonomiye dayandırılmıştır. Bu doğrultuda, sosyoekonomik teoriler zenginlerin fakirleri sömürmek suretiyle daha çok zenginleştiğini ileri sürerek ekonomik ve siyasi gücün eşit dağılımının olmadığı bir dünya düzeninden bahsetmişlerdir (Sert, 2018: 512). Uluslararası göçleri bu anlamda açıklarken Dünya Sistemleri Teorisi, Kurumsal Teori ve Kümülatif Neden-Sonuç Teorisi olmak üzere üç çeşit teori ele alınmıştır.

1.2.3.1.Dünya Sistemleri Teorisi

Dünyadaki sistem kapitalist bir yapıyı barındıran şekildedir. Bu sistem aynı zamanda merkez ve çevre ülkelerdeki üretim şeklinde ikiye bölünmüştür. Çevreden merkeze doğru kaynaklar artı yönde yükselmiştir. Bu kaynaklar, politik anlamda dünyanın

güçsüz ve zayıf yerlerinden güçlü bölgelerine doğru akmıştır ve bu akım aslında bir yağmadır (Wallerstein, 2005: 52).

Bağımlılık Okulu tarafından merkez-çevre kuramı geliştirilerek dünya; merkez ve çevre ülkeler olarak ikiye bölünmüş; bununla birlikte gelişmiş (merkez) ve azgelişmiş (çevre) bölge olarak nitelendirmeler yapılmıştır. Bu ikili yapının ise birbirine bağımlı olduğu tek bir dünya sisteminin varlığından bahsedilmiştir. Sistemin işleyişine göre gelişmiş ülkeler pazar, işgücü, hammadde bakımından az gelişmiş ülkelere bağımlı iken; az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler de sahip oldukları hammaddeyi işleyebilmek için yetersiz teknik bilgi ve ekonomik alt yapı, artan nüfus gibi nedenlerden dolayı merkez ülkelere bağımlıdır. Immanuel Wallerstein ise merkez-çevre ülkelerine yarı-çevre ülkelerini de ekleyerek üçlü bir yapı geliştirmiştir. Yarı çevre ülkeler, merkez ülkeler arasında yer almaya ve çevre ülke konumuna da düşmemeye çalışan ülkelerdir (Bayraklı, 2007: 13-14). Wallerstein'in çalışmalarına dayanan Dünya Sistemleri teorisi adı verilen bu teori, dünya sisteminin kapitalist ekonomiye dayandığını ileri sürmüş ve bununla birlikte sadece ekonomik yapıyı değil; siyasi, kültürel yapıyı ve merkez-çevre (bağımlılık) perspektifini sistemin işleyişi içerisinde tasvir etmiştir (Avcıoğlu, 2014: 98-109). Bununla birlikte dünya sistemi teorisi, uluslararası göçleri ekonomik küreselleşmenin ulusal sınırlara etki etmesinin bir olağan sonucu olarak değerlendirmiştir. 16. yüzyıldan beri gittikçe etki alanı genişleyen kapitalizm, kapitalist olmayan çevre ülkelerde uluslararası göç hareketlerine neden olmuştur. Kapitalist piyasaların bu çevresel bölgelerdeki toprak, hammadde ve işgücüne nüfuz etmeleri suretiyle göç hareketleri hızlanmıştır (Sert, 2018: 512). Bu bağlamda, göç hareketlerinin hızlanması neticesinde -her ne kadar ulusal sınırların varlığıyla kültürel farklılıkların sürdürüleceği düşünülse de- kapitalizmin etkisi dolayısıyla kültürlerin birbirlerine benzeyerek gittikçe tek tipleşmesi söz konusu olacaktır

(Avcıoğlu, 2014: 108). Sonuç olarak Dünya Sistemleri Teorisi, göçlerin kaynağında sadece küresel ekonomik ve politik yapıyı görmemiş; bununla birlikte göç alan ve göç veren ülkeler arasındaki kültürel-tarihsel-yapıcı unsurları da göz önünde bulundurmıştır (Develi, 2017: 1347). Gerçekleşen göçler neticesinde göçmenler gittikleri yerin göç entegrasyon politikaları ile karşılaşabilmiştir. Bu bağlamda uygulanan bu politikalara göre göçmenlerin toplumla bütünleştirildiği ya da asimile edildikleri görülmüştür. Bu şekilde dünya sistemleri teorisinin argümanlarının dolaylı yoldan göç politikalarına etki ettiği ve tek tip bir dünya modeli oluşması konusunda öne çıktığı öngörülmüştür. Bununla birlikte, teori, küreselleşmeye verdiği önem dolayısıyla tek tip bir ekonomi, kültür ve dünyaya ulaşılabileceğinden bahsederken; göç hareketlerinin birey, aile ve hanedanların kararlarına da bağlı olduğunu göz ardı etmiştir. Çünkü göç bir süreç olmakla birlikte aynı zamanda insanla alakalı bir olgudur.

1.2.3.2. Kurumsal Teori

Kurumsal teoriye göre, uluslararası göçlerin sayısı arttıkça göçlerin kurumsallaşması da kaçınılmaz olmuştur. Göçmen kitleleri ile olumlu ya da olumsuz anlamda temas halinde olacak olan kurumlar, göçmenlerin ve/veya kendilerinin ortak çıkarlarına göre şekil almışlardır. Bahsedilen bu kurumlar legal ya da illegal olarak işlemekle birlikte bu yapılanmaların asıl olan kurumsal kısmı, daha çok göçmenlerin bürokratik işlemlerinde ve göç ile birlikte oluşan mali konularda destek olunması noktasını ifade etmiştir. Bununla birlikte, göç hareketlerinin sermaye zengini ve iş olanaklarının daha fazla olduğu gelişmiş ülkelere yönelik olarak arttığı görülmüştür. Fakat bu ülkelerin de belli bir oranda göçmen alma kapasiteleri bulunmakla birlikte bu ülkeler, iş gücüne ihtiyaçları olmasına rağmen uyguladıkları göç politikaları ve güvenlik gibi nedenler

dolayısıyla ülkelerine sınırlı sayıda göçmen girişine izin vermişlerdir. Bu nedenle bu ülkelere göç etmek isteyenlere aracı olacak yeni kurumların oluşumu ve varlığı söz konusu olmuştur. Bu kurumsal yapıların aktörleri ise bir yandan göçmenleri iyileştirici tarzda rol alabilirken; diğer yandan illegal şekilde göçmenler üzerinden gelir sağlamaya çalışanlar şeklinde olabilmektedir (Battır, 2020: 45-46). Bu bağlamda göç edenler üzerinden gelir sağlamaya çalışan illegal kurumların göçmenlerin sınırlardan gitmek istedikleri yerlere nakliyesi, kalacak yer temini, sahte evrak ve vize, oturma yeri, kredi olanakları ve gittikleri yerlerin vatandaşları ile anlaşmalı evlilikler gibi imkânları sağlamaya çalıştığı görülmüştür. Dolayısıyla insan kaçakçılığına kadar varan işlemler dahi yapılmıştır (Bayraklı, 2007: 16). Diğer yandan göçmenlerin haklarını koruyucu çalışmalar yürüten onlara bu hususta danışmanlık yapan ve bunları yaparken herhangi bir kazanç amacı gütmeyen kurum yapılanmaları da oluşabilmektedir. Bu kuruluşların, göçmenlerin üzerindeki zorluklara destek olurken; sosyal hizmet, resmi işlemler ile ilgili rehberlik, barınma gibi konularda gönüllü olarak çalıştığı görülmüştür (Battır, 2020: 47). Dolayısıyla göçmenlerin bulunmak istedikleri ülkelere girişini sağlayan legal ya da illegal kuruluşlar, sıkı göç politikalarının karşısında kendisini göstermiştir. Göçmenler konusunda uygulanan sıkı göç politikalarının sonucunda oluşan kurumsallaşmalar, göçlerin seyrinde etkili ve önemli aktörler olarak yer almışlardır.

1.2.3.3.Kümülatif Neden-Sonuç Teorisi

Kümülatif neden-sonuç teorisine göre, her bir göç hareketi yeni bir durumu ve/veya algıyı meydana getirmiştir. Dolayısıyla bir göç atılımı olduğunda buna yüklenen bir anlam, gerçekleşmesi muhtemel olan diğer göç kararları üzerinde etkili olmuş; bununla

birlikte sosyal çerçeveyi de içine alan bir değişime yol açmıştır. Örneğin; herhangi bir iş bölümünde çok fazla göçmen çalışıyor olması, o iş bölümünün göçmen işi olarak tanımlanmasına ve yerli çalışanlar tarafından itibarı düşük iş olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu iş bölümünde çalışmak istemeyen yerli işçiler dolayısıyla, yeni göçmen işçi talebi artırılarak iş yerlerindeki boşluklar doldurulmuştur (Bayraklı, 2007: 14). Diğer bir örnekle; göç eden insanların kazançlarının, hayat standartlarının arttığını gören düşük gelirli kişilerin ya da toplumların göçe daha meyilli olduğu görülmüştür. Bu durum her defasında göçmen olmayan daha fazla insanı etkileyerek göçlerin gerçekleşmesine ve bu şekilde sürüp gitmesine neden olmuştur (Sert, 2018: 514). Dolayısıyla uluslararası göçlerin dinamik bir yapıyla bağdaştığı göz önünde bulundurularak, göçlerin neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde kümülatif bir etki yarattığı söylenebilmiştir. Çünkü göçlerin ana unsuru insandır ve insan düşünebilen, karar verebilen, etki yaratan ve etkileşime açık bir canlıdır.

1.2.4. Birleştirici Teoriler

Göç sistemleri teorisi, uluslararası göç teorilerini birleştirmeye çalışan teorilerden birisi olmakla birlikte teori, insanların göç etme konusundaki bağlantılarına değil; daha çok ülkeler arasındaki ticaret, sömürge, mal-hizmet ve bilgi akımının varlığına göre göç akımlarının oluştuğuna dikkat çekmiştir (Sert, 2018: 514). Daha açık bir ifadeyle, göç sistemleri kuramı, göç olgusunu bireylerin ya da toplumların ekonomik eşitsizliklerini konu alarak açıklamak yerine sistematik bir analiz geliştirmiştir. Belirli bir süreç içerisinde ülkeler arasında gelişen ilişkiler dolayısıyla, göçler gerçekleşmeye başlamıştır. Aynı zamanda mekânsal yakınlık da bu göçler konusunda en etkili unsurlardan birisi olmuş; kaynak ve hedef ülkeler arasındaki göç ve göçmen ağlarının oluşması, belli bir sistematığı sağlayan ülkeler arasında -diğer ülkelere göre- daha fazla görülmüştür (Battır, 2020: 47-

49). Örneğin; Fransa ile Fas arasında olan sömürge bağları iki ülke arasındaki göç akımını hızlandırmıştır. Buna benzer olarak Birleşik Krallık ile Hindistan arasındaki sömürge bağı da yine bu iki ülke arasındaki göç ilişkisinde etkili olmuştur (Sert, 2018: 514). Dolayısıyla her örnekte mesafe yakınlık ilişkisi üzerinden gidilememiştir. Fransa ile Fas örneğinde sömürge bağları ve mesafenin yakın olması ilişkisi göçleri hızlandırırken; Birleşik Krallık ile Hindistan örneğinde mesafeden ziyade sömürge bağları etkileri olmuştur. Fakat bu teori göçü tek başına tüm yönleri ile açıklayamamıştır. Teori ülkeler arasındaki birleştirici bir takım faktörlerden bahsetmiş fakat değişen dünya ile birlikte göç olgusu da yeni anlamlar kazanmıştır. Bu nedenle bu faktörler göçü açıklamakta eksik kalmış ve diğer teorilerle birlikte göç olgusuna anlam kazandırmanın gerekliliği öngörülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ TARTIŞMALARI:

ULUSLARARASI GÖÇÜN TÜRLERİ VE NEDENLERİ

Göç olgusu temelde sosyal bir kavram ve yer değiştirme hareketi olarak ifade edilse de birey ve toplumun birçok yönünü etkileyen ve içinde bir değişimi barındıran kavramdır. Dolayısıyla göçler aynı zamanda ekonomik, politik, kültürel ve sosyal yapıyla da alakalıdır (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 2). Bu nedenle göçleri etkileyen olayların temelinde hangi kaynaklı yapının nasıl sonuçlar doğurduğu ve ne çeşit göç/göçmen gruplarını oluşturduğu konusu birbirleri ile ilişkili görülmüştür. Bu bağlamda, çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle farklı göç/göçmen grupları tanımlanmış, sonrasında ise göçlerin politik, ekonomik ve sosyokültürel nedenlerine yer verilmiştir.

2.1. GÖÇÜN TÜRLERİ: GÖÇMEN VE FARKLI GÖÇMEN GRUPLARI

Günümüzde ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal gelişmeler dünyayı gün geçtikçe küresel bir hale getirmiştir. İnsanlar küreselleşme ile birlikte çeşitli konularda (ekonomik, sosyal, kültürel, dini, demokrasi, iklim vb.) maruz kaldıkları fırsat eşitsizliklerini daha kolay görmüş ve çeşitli sebeplerle yer değiştirmek istemişlerdir. Buna bağlı olarak da küreselleşme ile birlikte göç ve uluslararası göç konuları gündeme daha fazla geldiğinden konunun önemi daha da artmıştır. Dolayısıyla bu göçü hareketlerini daha iyi anlamak ve kavramak için göçleri ve farklı göçmen gruplarını sınıflandırmanın yararlı olacağı öngörülmüştür (Barışık, 2020: 21). Göç türleri incelendiğinde; nedenlerine göre zorunlu –

gönüllü göç ayrımı, hukuki durumuna göre yasal – yasadışı göç ayrımı, süresine göre geçici (kısa süreli) – kalıcı – yarı kalıcı (uzun süreli) göç ayrımı şeklinde yapılması uygun görülmüştür. Ancak kavramların daha iyi anlaşılması açısından ilk olarak göçmen, sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altına alınma statülerinin açıklamasına gidilmiştir.

2.1.1. Göçmen, Sığınmacı, Mülteci ve Geçici Koruma Statüsü Ayrımı

Göçmen, sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altına alınma kavramlarının - gündelik hayatta karıştırılarak birbirleri yerine kullanılmasından dolayı- farklarını bilmek göç olgusunu kavrayış yönünden önemlidir. Bu karışıklığın temel sebebi kavramların hepsinin göç eden kişiler için kullanılmasındandır ve uluslararası göç hukukuna göre kavramların farklılaşması göç etme nedenlerine bağlı olarak değişiklik göstermiştir (Çiçekşöğüt, 2017: 4). Birleşmiş Milletler'in (BM) tanımlarına bakıldığında uluslararası göçmenin açıkça bir tanımı bulunmamasına rağmen uzmanlar "göçün nedeni ve hukuki statüsünden bağımsız olarak ikamet ettiği ülkeden ayrılarak başka bir ülkeye giden kişi" tanımında fikir birliğinde olmuştur (Barışık, 2020: 16). Bununla birlikte, göç, zorlayıcı bir unsur olmadan kişinin kendi iradesi ile gerçekleşiyorsa bu kişilere göçmen denmiştir. Kişi ekonomik ve sosyal durumunu daha üst düzeye çıkarmak için göç etmiştir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 22). Aynı zamanda gerekli hukuki izinleri sağlayabilmişse yasal göçmen, sağlayamamışsa kaçak göçmen olarak nitelendirilmiş; dolayısıyla kaçak göçmenler gittiği ülkenin yasalarını (vize, pasaport vb. işlemler) ihlal ederek ülkeye giriş ve çıkış yapmıştır. Bu noktada ise düzensiz göçler söz konusu olmuştur. Bu bağlamda mülteci-göçmen ayrımına kavramsal açıdan bakıldığında, göçmenlerin kendi istekleriyle daha yüksek hayat

standartlarında yaşamlarını sürdürmek için ekonomik kaynaklı göç ettikleri belirlenmiştir. Uluslararası Göç Örgütü'nün mültecileri de göçmen statüsüne aldığı görülse de bunun yanlış olarak değerlendirildiği öngörülmüştür. Çünkü her mülteci göçmen olarak ifade edilebilse de her göçmen mülteci statüsünde değildir. Bunun nedeni, bahsedildiği üzere, göçmen olarak nitelendirilen kişilerin mülteciler gibi bir tehlikeden kaçmak amacıyla değil özellikle ekonomik nedenlerden dolayı göç eden kişiler olmalarındandır (Barışık, 2020: 16). Bu hususta, mülteci kavramına aşağıda daha ayrıntılı olarak değinilmiştir.

BM'nin, 1951 yılındaki mültecilerin statüsüne ilişkin sözleşmesi incelendiğinde mülteci "Vatandaşı olduğu devletin ülkesinde meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs" şeklinde ifade edilmiştir (Dost, 2014: 31). Bu kapsamda, uluslararası hukukta tanımı yapılan mülteciler; insan hakları ihlallerinden, zulümden, çatışmadan kaçan kişilerdir. Mültecilerin sınır dışı edilmemesi, yaşamlarını tehlikeye sokacak durumlara dönmemeleri ve temel insan haklarına saygı duyulması adına Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) çalışmalar yürütmüş ve yürütmeye devam etmiştir (www.unhcr.org). Dolayısıyla analiz edildiğinde; mülteci göçlerinin kapsamına bakıldığında ilk olarak mültecilerin gerçek bir korkuya sahip olduğu, ikincisi bu korkularının sebebinin ülkelerinde karşılaştıkları kötü olaylar ve muameleler olduğu anlaşılmıştır. Üçüncü olarak bu kişilerin belirli bir ırka, dine ya da siyasi görüşe sahip oldukları belirtilmiştir. Dördüncü olarak bu kişilerin ülkesini terk

ettikleri sonucuna varılmıştır. Son olarak da bu kişilerin ülkelerinde koruma alamadıkları ve geri dönmek istemedikleri anlaşılmıştır (Barışık, 2020: 6). Türkiye’de ise mülteci “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü” olarak tanımlanmıştır (Çiçekşöğüt, 2017: 4). İki tanım karşılaştırıldığında en dikkat çeken unsurun, Türkiye’de bir sığınmacıya mülteci statüsü verilebilmesi için coğrafi bir şart konulması ve dolayısıyla Avrupa ülkelerinden gelen kişilere mülteci statüsü verilebileceği olmuştur. Örneğin; 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun (YUKK) 61. Maddesi ile 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde de bahsedilen coğrafi sınırlama dolayısıyla, Suriyeli vatandaşlar, mülteci olarak kabul edilmemiş ve kanun ile oluşturulan yeni bir kavram olan şartlı mülteci olarak ifade edilerek bu kişilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar geçici olarak Türkiye’de ikamet etmelerine izin verilmiştir. Mülteci ile şartlı mülteci arasındaki fark mülteci statüsü verilebilmesi için olayların Avrupa’da olması şartı aranırken, şartlı mülteci statüsünde olayların Avrupa haricinde de gerçekleşebilmiş olmasıdır (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016: 226-227).

Sığınma hakkı kavramı “bir kişinin uyruğunda bulunduğu ya da ikamet ettiği devletin ülkesini çeşitli baskılar ya da ayrımcı yasal kovuşturmalar nedeniyle terk ederek, yabancı bir devletin ülkesine, diplomasi temsilciği ya da konsolosluk binalarına, savaş gemilerine ya da devlet uçak gemilerine girmesini ve bu devletin korumasını araması”

şeklinde tanımlanmıştır. Sığınmacı olarak tanımlanan kişiler ise yukarıdaki sebeplerden dolayı ülkesinden ayrılarak üçüncü bir ülkeden sığınma talep eden kişilerdir. Sığınmacı olarak başvuruda bulunan kişilerin başvuruları üçüncü ülke tarafından kabul edildiği takdirde bu kişilerin statüsü mülteci olarak değişecektir (Ermumcu, 2013: 64-66). Şöyle ki, mülteci statüsünü kazanabilmek için başvuru yapan ve başvuru sonucunu bekleyen kişiler, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre sığınmacı olarak tanımlanmıştır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 49). Aynı zamanda olağan üstü durumlarda sığınmacılara verilen sığınma hakkının kısa süreli barınma hakkını da kapsadığı görülmüştür (Ermumcu, 2013: 64-66). Sonuç olarak sığınmacı kavramı; mülteci tanımında bahsedilen nedenlerden ötürü ülkesini terk etmek zorunda kalarak diğer bir yabancı ülkeden korunma talep etmekle birlikte mülteci statüsünde olmayan ve üçüncü ülkelerin koruma talebini henüz onaylamadığı kişiler için kullanılmıştır.

Göç terimleri sözlüğüne bakıldığında geçici korumanın ise “Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür” olarak tanımlandığı görülmüştür. Türkiye’de ise geçici koruma statüsünün verilmesi konusu, toplu halde sığınan aynı zamanda acil ve geçici koruma talebinde bulunan yabancılar için geçerli olmuştur (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 19). Dolayısıyla geçici koruma ve mülteci farkı; coğrafi bir sınır belirlenmemesi, acil bir durum olması ve geçici olması nedeniyle oluşmuştur.

2.1.2. Zorunlu-Gönüllü Göç/Göçmen Ayrımı

Zorunlu-gönüllü göç ayrımının yapılması göçe karar verenin kim olduğuna göre değişmiştir (Işık, 2017: 1023). Zorunlu göçlere maruz bırakılan insanlar yaşadıkları mekânları mecburi olarak terk etmek durumunda kalmışlardır (Tekin, 2011: 93). Bu bağlamda zorunlu göçlerin temel noktası zorlayıcı bir unsurun varlığıdır. Göç eden kişiler kendi istekleri doğrultusunda tercih ya da kararlarda bulunamayarak yerlerinden edilmiştir. Bu yerinden edilme ülke sınırları içerisinde olabileceği gibi ülke sınırlarının dışına doğru da olabilmektedir. Savaşlar, doğal afetler, büyük ekonomik sıkıntılar gibi itici faktörlerin varlığı durumunda kişilerin üzerindeki baskı neticesinde katlanılmaz hal almasıyla göç gerçekleşebilirken; diğer yandan otoritenin zorlaması durumunda da gerçekleşebilmiştir. Dolayısıyla zorunlu nedenlerden dolayı göç eden kişiler sığınmacılık, mültecilik gibi durumlara konu olmuştur (Battır, 2020: 83-84). Bu durumda, zorunlu göçler; kişinin hayata dair tutumlarını, düşüncelerini, sosyal yaşamını ve dünyaya bakış açısı gibi şahsi manevi unsurlarını çok fazla etkileyerek kişilerde psikolojik ve/veya fiziksel travmalara neden olabilmektedir.

Zorunlu göçler özellikle 20. yüzyıl ve 21. yüzyılda gündeme gelmiştir. Bu göç türünde insanlar çeşitli sebeplerle (savaşlar, dini baskılar, politika, iç savaş, aşırı derecede yüksek ücretler, deprem, sel, doğal afetler, volkanik yanardağların aktif hale gelmesi, nüfusun aşırı derecede artması vb.) tercih hakları olmadan yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu dönemlerde de gerçekleşen dünya savaşları, büyük ekonomik krizler, çatışmalar, ülke içi siyasi baskılar bazı ülkelerdeki zorunlu göçleri artırmıştır. Devletlerin herhangi bir çatışmaya karşı ne kadar savunmasız olduğunu ölçen kırılma endeksinin arttığı ülkelerde (Afganistan, Somali, Suriye, Sudan, Irak, Çad, Arakan, Afrika

lkelerinin geneli, Ortadoğu gibi) zorunlu göçler gün geçtikçe artmıştır (Barışık, 2020: 12). Bunun sonucunda zorunlu göçün olumsuz sonuçları olarak insanlar ekonomik ve sosyal sorunlar yaşamışlar ve bunların da ötesinde sığınmacılık ve mültecilik konuları insan hakları sorunlarını da beraberinde getirmiştir (Aydemir ve şahin, 2018: 127). İnsan hakları sorunlarını yalnızca başvuru yapılan ülkenin değil; tüm dünya ülkelerinin üzerine düşmesi gereken önemli bir sorun olarak algılayıp, çözüme kavuşturulması için el birliği ile mücadele edebilmesi öngörülmüştür.

Gönüllü (iradi) ge bakıldığında ise, g kararını veren bireyin kendisidir. Gönüllü göçler; bireylerin herhangi bir zorunluluk ya da zorlama olmadan kendi istekleri ile g kararını verip yer değiştirebilmesini ifade etmiştir (Işık, 2017: 739-939). Bireyler, belli bir irade ile g kararlarını alarak, genellikle ekonomik nedenlerle diğer bir ifadeyle daha iyi yaşam standartlarında hayatlarını sürdürmek adına gerçekleştirmiştir. Gönüllü ge sebep olan diğer faktörlerin dâhilinde ise iş imkânları, vergi istisnaları, yüksek gelir elde etmek, ticaret olanakları, sosyal evre olanakları, hızlı ulaşım sistemlerine yakınlık, iyi eğitim, iyi sağlık hizmetleri gibi unsurlar gösterilmiştir (Barışık, 2020: 12). Bu bağlamda, gönüllü göçler bireylerin ge dair zgr şekilde iradi düşünce ve hazırlık sürecini içerdiğinden g neticesinde herhangi bir olumsuz durumla karşılaşılması ihtimalinin daha düşük olduğu ve karşılaşsa dahi geri dönüş ve vazgeçmesinin kendi iradesinde olduğu belirtilmiştir (Battır, 2020: 83). Örneğin, ekonomik standartlarını artırma gayesi ile giden bir bireyin göç ettiği ülkede kurduğu iş, beklediği sonucu vermediği takdirde bireyin geri dönebilme özgürlüğünü elinde barındırabildiği düşünülmüştür.

2.1.3. Yasal (Düzenli)-Yasadışı (Düzensiz) Göç/Göçmen Ayrımı

Yasal ve yasadışı göç ayrımına bakıldığında; yasal göçün bireylerin çeşitli amaçlarla gitmek istedikleri ülkelerin kurallarını yerine getirip, seyahat iznini alarak göç etmeleri olarak tanımlandığı görülmüştür. Yasal bir şekilde göç eden kişiler geçerli bir göçmen vizesi almış, belgeleri güncel olan ve yasalara uygun şekilde ülkede ikamet edenlerdir. Bu şartlarda göç etmeyenler yasadışı göçe söz konusu olmuş; bununla birlikte insan kaçakçılığı ve ticareti gibi konular da bu gruba dâhil edilmiştir. Düzenli göç kavramı da menşe yani kaynak ülkeden çıkışı, seyahat etme biçimi ve transit ülkeye girişi hukuki kurallara uygun bir şekilde yapılan göçler için kullanılmıştır. Bu doğrultuda düzensiz göç kavramı ise tam tersi olarak bireylerin yasadışı yani düzensiz olarak, sahte ya da geçersiz belgeler kullanarak ülkeye giriş-çıkış yapılması olarak ifade edilmiştir. Ancak bununla birlikte düzenli göç ve düzensiz göç kavramının genel kabul görmüş bir tanımının henüz olmadığı göz önünde bulundurulması yerinde olacaktır (Battır, 2020: 87-88). Bu kavramların birbirlerine yakın anlam içerse de temelde bazı noktalarda ayrıldıkları belirlenmiştir. Bu bağlamda; yasadışı göç kavramının, göçmenlerin yasadışı yollarla göç ettikleri ya da almış olduğu belgelerin süresinin geçmesi sebebiyle gittikleri ülkedeki yasal göçmen statülerini kaybetmiş olan kişiler için kullanıldığı görülmüştür. Dolayısıyla göçmenler, gittikleri ülkenin sınırlarından yasal olarak geçmiş olsalar dahi o ülkenin yasalarını ihlal etmeleri ya da aldıkları izin belgelerinin süresinin dolması gibi nedenlerden dolayı o ülkede kalmaya izni olmayan kişileri ifade etmek için kullanılmıştır (Barışık, 2020: 4). Bununla birlikte düzensiz göçler ise ülke sınırlarından yasadışı araçlarla, belgelerle geçen ve daha sonrasında ülke sınırları içerisinde kalması durumudur. Aynı durum ülke sınırlarından çıkışlar için de geçerli olmuştur. (Battır, 2020: 88). Bu kapsamda kavramların birbirinden ayrıldığı nokta olarak ülke sınırlarından geçiş şekli

gösterilebilmekle beraber, çoğu zaman aynı anlamda kullanıldığı görülmüştür. Örneğin; ülke sınırlarını eksik ya da sahte belgelerle geçen bir kişinin, ülke sınırlarını yasalara uymadan geçtiği için, hem düzensiz hem yasadışı göçmen olarak değerlendirildiği görülmüştür. Yine ülke sınırlarını yasalara uygun olarak geçen ve sonrasında vize süresinin dolmasına rağmen ülkede kalmaya devam eden kişi ise yasadışı göçmen olarak tanımlanmıştır.

Yasadışı göç kavramının tarihçesine bakıldığında kavramın 1920’li yıllarda kullanılmaya başlandığı, 1990’lı yıllarda sıklıkla gündeme geldiği ve artık bu tarihlerden sonra ise artan uluslararası göçle birlikte gündemde daha çok karşılaşıldığı görülmüştür (Battır, 2020: 87). Artık yılda on binden fazla insanın kara ve deniz yolunu kullanarak yasadışı göçlere konu olduğu tespit edilmiştir. Özellikle dünyanın birçok yerinde yaşanan iç savaşlar (Suriye’de ve Kuzey Afrika’da yaşanan büyük savaşlar gibi) insanları yasadışı göç etmeye zorlamıştır. Bunun sonucunda da göçmen ve mülteci yoğunluğu oluşmuş özellikle Akdeniz’de insan kaçakçılığı olaylarının arttığı görülmüştür. İnsan kaçakçılığı başarılı bir şekilde tamamlansa bile bu göçmenlerin dönecek durumları olmadığından izinsiz yani yasadışı olarak girdikleri ülkelerde ev sahipleri ve işverenler tarafından sömürülme riski ile karşı karşıya kaldıkları ve bu düzensiz/yasadışı göçmenlerin geri gönderilme veya tutuklanma korkusuyla haklarını arayamadıkları görülmüştür. Hatta yasadışı göçmenler çok zor durumda kalmadıkça hakları olan sağlık hizmetlerini bile kullanmaktan çekinmişlerdir (Barışık, 2020: 5). Savaş ya da diğer nedenlerden sonra yasadışı göçün artmasının bir diğer sebebi de özellikle AB ülkelerinin göç şartlarını zorlaştırması sonucunda meydana gelmiştir. AB ülkeleri gibi gelişmiş ülkelere yapılmak istenilen göçlerin aynı zamanda diğer bir temel sebebi, daha iyi şartlarda yaşama isteği olmuştur. 1970’li yıllara bakıldığında göçmenlerin %42’sinin gelişmiş ülkelere yaşadığı

görüldürken 2018’de bu oranın %60’lara kadar çıktığı görülmüş ve önümüzdeki yıllarda da gelişmiş ülkelere yapılacak olan ekonomik temelli göçlerin daha fazla artacağı tahmin edilmiştir (Zhahadilova, 2018: 121).

2.1.4. Geçici-Kalıcı-Yarı Kalıcı Göç/Göçmen Ayrımı

Göç konusunda farklı teorik gelişmelerin oluşabilmesi için göçler sınıflandırılırken sürelerine göre ayrılmıştır. Süresine göre göç ayrımı geçici, kalıcı ve yarı kalıcı göç olmak üzere üç sınıflandırmada toplanmıştır (Develi, 2017: 1346). Kalıcı göç doğrultusunda, insanların göç kararını geri dönmek üzere verdiği göç türüne kesin ya da diğer bir ifadesi ile devamlı göç; insanların göç kararını verirken geri dönmeyi planladığı geçici bir süre doğrultusunda göç yapılan göçler ise geçici göç olarak tanımlanmıştır (Esgin Günder, 2018: 380). Geçici yani kısa süreli göçlerin genellikle eğitim, iş, ziyaret, tatil veya sağlık amacıyla yapıldıkları görülmüştür. Bununla birlikte süre bakımından üç ay ile bir yıl arasında yapılan göçler geçici göç kapsamında değerlendirilmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin bu süreler içinde çalışmak amacıyla yaptığı göçler de geçici göç sınıfına dâhil edilmiştir (Battır, 2020: 84). O yüzden Avrupa’ya çalışmak için giden yabancıların durumu da geçici göçlere örnek olmuştur. Çünkü Avrupa’ya çalışmak için giden yabancıların çoğunluğunun göç ettikleri ülkelerle bağlantılarını kesmediği ve belirli bir süre çalıştıktan sonra da ülkelerine geri döndükleri görülmüştür (Işık, 2017: 1543). Bu noktada yine önemli olan husus süre olarak görülmüş ve eğer süre bir yılı aştıysa bu çalışanlara geçici göçmen olarak değinilmemiştir. Günümüzde geçici göç kapsamında sayısı giderek artan göçlerden biri de öğrenci göçleri olmuş ve gün geçtikçe sayıları artan öğrenciler, daha iyi eğitim almak ve bunun sonucunda iyi bir işe girmek amacıyla göç

kararı vererek ülkelerinden ayrıldıkları tespit edilmiştir (Esgin Günder, 2018: 393-394). Uzun süreli göçlerden kalıcı göçlerde ise insanların bu göç kararlarını bir daha dönmek üzere kendi ülkeleri ile olan bağlantılarını kesmek suretiyle ve en az bir yıllığına yaptıkları görülmüştür. Uzun süreli bir diğer göç ayrımından olan yarı kalıcı göçlerin ise insanların göç etmiş oldukları (hedef) ülkede bir yıl veya daha fazla yaşadktan sonra ya kendi (kaynak) ülkelerine dönme niyetiyle ya da yeni bir hedef ülkeye geçme niyetiyle yapılan göçler oldukları görülmüştür (Battır, 2020: 84). Şunu da belirtmek gerekir ki hedef ülkelerin geçici göçmenlere yönelik olan düzenlemelerindeki şartları çok sıkı olmazken kalıcı göçmenlere yönelik şartlarının daha ağır olduğu görülmüştür. Bunun da nedeni hedef ülkelerin kalıcı göçmenlere çok sıcak bakmamasındandır. Örneğin; etnik-milliyetçi bir ülke olan Almanya’da kalıcı göçmenlerin vatandaşlığa kabul şartları çok sınırlayıcı ve sıkı bir şekilde düzenlenmiştir (Bartram, Poros ve Monforte, 2017: 170). Sonuç olarak hedef ülkelerin göçmenlere karşı yaklaşımı ne olursa olsun küreselleşen dünyada göç olgusunun gittikçe yaygınlaştığı noktasında görüşler artmıştır. O yüzden de göç olgusunun sebepleri ve sonuçlarıyla incelenmesi ve yenilikçi güncel politikalarla doğru bir şekilde yönetilmesi gerektiği öngörülmüştür (Dünya Bankası, 2019: 1). Dolayısıyla göçlerin doğru ve adil bir şekilde yürütülebilmesi açısından, göçün nedenleri ile bağlantılı olarak uygulanan politikaların, yerinde olması ve bu politikalara özen gösterilmesi küreselleşen dünyada gerekli görülmüştür. Bu bağlamda gelecek diğer başlıkta; göçlerin nedenlerine ve göçlerin nedenleri ile alakalı olarak devletlerin göçleri nasıl değerlendirdiğine, aynı zamanda göçlerin siyasi, ekonomik, sosyal alanlarda etkisinin nasıl olduğu konusuna değinilmiştir.

2.2. ULUSLARARASI GÖÇÜN NEDENLERİ

Göç; kalıcı veya geçici bir zaman için bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine giderek kişinin ya da grubun yaşadığı mekânı değiştirme eylemidir (Şemşit, 2010: 9). Bu bağlamda, eylemin arkasında birçok neden yatmakla birlikte en önemli neden, insanın her zaman hayatını daha refah bir şekilde geçirmek istemesi olmuştur. Dolayısıyla bu istek olduğu müddetçe göçler devam etmiştir (Adıgüzel, 2014: 1). Eski tarihlerde göçler doğal afetler, kıtlık gibi nedenlerden dolayı gerçekleşirken; günümüzde iş imkânlarının iyileştirilmesi, gelir dağılımında değişikliklerin olması, savaşlar, eğitim ve sağlık gibi üç grupta toplanılabilecek politik, ekonomik ve sosyokültürel nedenlerden kaynaklanmıştır (Oral ve Çetinkaya, 2017: 1). Bu bağlamda uluslararası göçlerin nedenleri üç başlık altında incelenmiştir.

2.2.1. Göçün Politik Nedenleri

Göçün nedenlerine birçok etken sayılabilmekle birlikte genelde savaşlar, göçün en önemli politik nedenleri olarak görülmüştür. Savaşlar dolayısıyla insanlar; işkence, baskı, zulüm ve zorbalıklara maruz kalarak evlerini, mallarını, canlarını ve ailelerini kaybetmişlerdir. Dolayısıyla da savaşların yaşandığı her dönemde, insanların güvenlik arayışları nedeniyle kitlesel göçler meydana gelmiştir (Oral ve Çetinkaya, 2017: 4). Bununla birlikte göçlerin politik nedenlerinden bir diğeri de terör olayları olmuş ve terör olaylarının olduğu yerlerden başka yerlere, insanlar, yine kitlesel olarak göç etmişlerdir. Burada yine ‘güvenlik arayışı’ itici bir etken olmuştur (Öz, 2019: 42). Ancak sadece savaş ve terör olgusu göçlerin politik nedenlerini açıklamaya yetmemiş bu iki olgu ile birlikte

herhangi bir dine mensup olanlar ya da olmayanların yaşadıkları baskılar, etnik ve ideolojik temelli dışlamalar ve nüfus mübadeleleri gibi olaylardan ötürü de göçlerin gerçekleştiği görülmüştür (Battır, 2020: 71). Bu göçler politik nedenli oldukları için devlerin, bu konuda yön aldıkları veya almaları gerektiği aynı zamanda göçlere etki ettikleri öngörülmüştür.

Sonuç olarak; politik nedenlerden dolayı gerçekleşen göçlerde daha önce bahsedilen bazı kavram ve teorilerin ön plana çıktığı görülmüştür. Politik kaynaklı göçler daha çok uzun süreli ve zorunlu göçlere konu olmuş, dolayısıyla daha çok sığınmacı, mülteci ve geçici koruma statüleri kavram olarak kendini göstermiştir. Göç teorilerinden ise kümülatif neden-sonuç teorisinin argümanları oluşmuştur. Örneğin; çatışmadan kaçabilen bir bireyi gören kişi kendisinin de bu şekilde sınır ötesi göç edebileceğini düşünmüştür. Bu şekilde kitlesel göçlerde artış olduğu görülmüş ve bunun sonucunda ülkeler sıkı göç politikalarına gidebilmiştir. Uygulanan sıkı göç politikaları neticesinde ise devreye kurumsal teorisinin argümanları dâhil olmuş; bununla birlikte göçmenleri sınırlardan geçirmeye çalışan, sahte evrak düzenleyen ve bu hususta gelir sağlamaya çalışan yapılanmalar ile göçmenlere sosyal vb. hizmet sağlayabilmek adına gönüllü olarak yardım eden kuruluşlar söz konusu olmuştur. Aynı zamanda politik nedenlerden gerçekleşen göçlerin daha çok yakın mesafelere gerçekleşmesi, Ravenstein'ın 'göç kanunları'na atıf yapar niteliktedir. Ravenstein'a göre göçler çoğu zaman yakın mesafelere gerçekleşmiş ve adım adım diğer daha gelişmiş ülkelere doğru kaymıştır. Bununla birlikte coğrafya teorilerinden göç çekim teorisinin göçlerin yakın mesafelere gerçekleştiği hakkındaki çıkarımını desteklediği öngörülmüştür. Dolayısıyla kavramlar ve teoriler birbirine bağlı şekilde göç olgusunu açıklamıştır.

2.2.1.1. Devletler ve Göçü Yönetmek

Göç olaylarının, ülkelere hem olumlu hem olumsuz etkileri bulunmuş ve dolayısıyla göç alan devletlerin bu süreci iyi yönetebildikleri takdirde, ülkeleri adına fayda sağlayabildikleri görülmüştür. Örneğin; çalışabilir nüfusu düşük olan ülkeler, dış göçü avantaja çevirmek suretiyle işgücü arzını artırarak kendi ülke ekonomilerini pozitif yönde etkilemişlerdir. Aynı zamanda devletin; ülke nüfusu arttığı için altyapı, yol, okul ve hastane gibi yatırımlarını da artırması gerekmiştir. Bununla birlikte göçmenler ve göç alan ülke vatandaşları arasında oluşan problemler karşısında yapıcı ve çözüm odaklı çalışmalara gidildiği takdirde göçün olumlu yöne doğru evrilmesi mümkün olmuştur. Bu tür çalışmalar yapılmadığında uyum sorunları artmış ve ülkenin kendi bazı vatandaşlarının da ülkeden uzaklaştığı görülen bir durum olmuştur (Bayraklı, 2007: 42-43). Dolayısıyla asıl sorun göç olgusu değil, göç sürecinin yönetilememesi ve göçün sonuçlarının doğru tespit edilememesinden kaynaklanmış; bu bağlamda, devletlerin entegrasyon ve uyumu oluşturabilmek için her türlü sosyokültürel, siyasi, iktisadi altyapıyı oluşturması gerekli hale gelmiştir. Sözgelimi, amacın göçmenlere her türlü maddi yardımı sağlamaktan ziyade ev sahibi toplum ile uyumlaştırma çalışmaları olması gerektiği öngörülmüştür (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015: 80). Bu doğrultuda devletler, özellikle düzensiz göçleri yönetilmek adına birçok politika geliştirmişlerdir. Örneğin; işverenlere yönelik olarak göçmenleri izinsiz istihdam edenlere yönelik yaptırımlar uygulanmıştır. Bu durumda yerli halkın maaşından daha düşük ücrete ve sigortasız olarak göçmenleri çalıştıran işverenler yaptırımla karşılaşmışlardır. Bununla birlikte yasallaştırma politikası uygulanmış ve bu politika ile göçmenlerin kayıt altına alınarak yasal bir statü elde etmelerine olanak sağlanmıştır. Örneğin; geçici yabancı işçi kabul politikasını ile İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye-Almanya arasında imzalanan misafir işçi göçü anlaşmaları gerçekleşmiş ve bu

programlar ile hükümetlere destek verilerek, insan kaçakçılığı ve yasadışı göç ile mücadelede iş birliği yapılmıştır. Bu hususta; Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) özellikle insan ticareti ile mücadele konusuna önem verdiği görülmüştür. Devletlerin ise bu konudaki bireysel politikaları değişiklik gösterebilmiştir. Örneğin; Çin'deki cezası idam iken Amerika'da şebekelere karşı bilgi aktaranlara vize verildiği görülmüştür. Devletlerin göçleri yönetmek adına uyguladığı diğer bir göç politikası ise iltica politikasıdır. Böylece devlet mülteci statüsü vererek insan hareketliliğini kontrol etmeye çalışmıştır. Fakat son yıllarda mülteci statüsü almak zorlaştığı için sayılarında azalma görülmüştür. Devletlerin kalkınma politikaları bağlamında; İkinci Dünya Savaşı'ndan beri ise mültecilerin olumlu etkileri olmuştur. Örneğin; kalkınma politikaları anlamında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) öne çıkmıştır. NAFTA üyeliği ile Meksika'nın kalkınmasının ve uzun vadede Amerika'ya olan göç hareketlerinde düşüş sağlanacağı tahmin edilmiştir (Sert, 2018: 518-520). Her ne kadar bazı politikalar sonrası, -örneğin; yasallaştırma politikaları sonucunda daha iyi statüye yerleşen göçmenlere yönelik karşıt grupların oluşması gibi- olumsuz ilerleyen koşullar olsa da, doğru bir şekilde yön verilen ve yönetilen bu sürecin olumlu bir duruma çevrilebileceği düşünülmüştür. Böylece toplumların daha dinamik ve sağlıklı bir yapıda olması beklenen bir durum olmuştur.

2.2.2. Göçün Ekonomik Nedenleri

Göç kültürel, siyasal, çevresel ve güvenlik gibi nedenlerden ötürü gerçekleşmekle birlikte göçün en temel nedenlerinden biri olarak ekonomik faktörler görülmüştür. Dolayısıyla insanı göçe iten ekonomik gerekçeler mevcuttur ve bunun altında işsizlik, yoksulluk ya da daha iyi şartlarda yaşama arzusunun olduğu tespit edilmiştir. İş

hacminin yüksek olduğu, piyasaların ve sanayinin gelişmiş olduğu yerler genelde bu çekici faktörlerden dolayı göç almışlardır (Oral ve Çetinkaya, 2017:4). Bu bağlamda ekonomik açıdan bakıldığında göç hareketleri, gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmiş ve göç hareketlerinin ekonomik amacı gelir elde etmek ve istihdam sağlamak olmuştur (Öz, 2019: 39). Bununla birlikte göçün ekonomik nedenlerinin arka planında, siyasi ve sosyal çatışmalar dolayısıyla ortaya çıkan ekonomik krizlerin de olduğu görülmüştür. Göçün ekonomik nedenleri sosyal ve siyasal yapıyla da yakından alakalıdır (Şemşit, 2018: 271). Dolayısıyla göç hareketlerinin temelindeki olguların birbirleriyle bağlantılı olduğu veya olabileceği göz önünde bulundurularak devletlerin göç ile alakalı politikalarını uygularken bu faktörlerle birlikte göç olgusunu değerlendirmelerinin uygun olacağı öngörülmüştür.

Sonuç olarak; ekonomik kaynaklı göçlerin, bahsedilen nerdeyse tüm ekonomik ve sosyoekonomik göç teorileri ile birbirini tamamlar nitelikte açıklanabildiği görülmüştür. Örneğin; düşük ücretli yerlerden yüksek ücretli yerlere doğru göç akımı olduğunu savunan neoklasik teori bu noktada öne çıkmıştır. Aynı zamanda yerel işçinin yapmak istemeyeceği işlere yönelen göçmenlerin olması emek-sermaye piyasaları bazında göçleri açıklayan ikili işgücü piyasası teorisini destekler nitelikte olmuştur. Bu göçlerin hane halkı ile birlikte kararlaştırılması ve yoksul kesimler tarafından herhangi bir gelir elde etmek amacıyla yapılması ise yeni işgücü göçü teorisi ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca artan küreselleşme ile birlikte kapitalizmin ekonomik sınırlara etki etmesi dolayısıyla merkez ülkeler işgücü, hammadde ve pazar ihtiyacı sonucunda çevre ülkelere nüfuz etmiştir. Çevre ülkeler ise hammaddeyi işleyebilmek adına yetersiz teknik ve ekonomik alt yapıdan dolayı merkez ülkelere bağımlı hale gelmiştir. Bu nedenle gelişmiş ülkelere işgücü yani göçmen akımı oluşmuş ve bu noktada dünya sistemleri teorisi göçleri açıklamada etkili olmuştur. Bunun

yanında, ekonomik nedenli yapılan göçlerin sadece ekonomi teorileriyle açıklanmasının eksik olacağı öngörülmüştür. Bu göçler de çoğunlukla ve öncelikle yakın mesafelere ve bir gelir elde etmek için değil, gelir seviyesinin artırılması amacıyla da gerçekleşebilmiştir. Bu hususta ülkedeki gelirin azalması dolayısıyla ülke vatandaşlarının kişi başına düşen geliri yüksek diğer ülkelere göç ettiği görülmüş; bu durumda ise coğrafya teorilerinden göç çekim teorisi göçü açıklama noktasında dâhil olmuştur. Zamanla ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi daha yüksek yerlere göç edilmesi süreklilik arz ettiğinden Ravenstein'ın göç kanunlarını ön plana çıkarmıştır. Göçlere sosyal açıdan bakıldığında; göç eden bir bireyin refahının arttığını gözlemleyen başka bir bireyin göçe cesaret ettiği ve bu durumda kümülatif neden-sonuç teorisinin argümanının belirginleştiği görülmüştür. Göçlerin ekonomik nedenleri kavramsal açıdan değerlendirildiğinde ise bu göçlerin büyük olasılıkla gönüllü göçler olduğu ve mülteci, sığınmacı gibi kavramlar yerine 'göçmen' ifadesinin öne çıktığı görülmüştür. Aynı zamanda kısa ya da uzun süreli olarak gerçekleşebilmiştir. Bu bağlamda ekonomik göçler tüm yönleriyle ele alındığında birçok teori ve kavramla bütünleşmiştir.

2.2.2.1. Göç ve Kalkınma

Dünyanın nerdeyse tamamında, özellikle de Avrupa'da, göç ve kalkınma politikaları birbirine bağlantılı şekilde oluşturulmuştur. Göç ve kalkınma hakkındaki tartışmalar, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar sürmüş ve savaştan sonraki yıllarda iş gücü azalan ülkeler özellikle daha gelişmemiş ülkelere göç almışlardır. Göç alan bu ülkeler, göçmenler dolayısıyla ekonomilerine fayda sağlayarak ülkenin gelişmesine fırsat vermişlerdir. Diğer bir yandan ise göçmen işçilerin kazandıkları bilgi, beceri ve dövizler,

göç veren daha gelişmemiş ülkelerin kalkınmasına ve ekonomisine destek sağlamıştır. Dolayısıyla devletlerin kalkınması noktasında uluslararası göçlerin etkisi olmuş ve göç ile kalkınma politikalarının birlikte uygulanması önemli bir etken olarak görülmüştür (Özmete ve Arslan, 2018: 183). Ancak bu görüşlere karşıt durumlar da söz konusu olabilmıştır. Örneğin; Avrupa’da insanlar, göç olgusunu tehdit olarak algılamış ve göçmenleri ‘öteki’ olarak nitelendirmiştir. Çünkü hükümetler istihdam sağlarken kendi vatandaşları ile göçmenler arasında seçim yapmak durumunda kalabilmiştir. Dolayısıyla kendi refahlarının düşmesinden çekinen halkın göçmenler konusunda çekimser davrandığı görülmüştür (Değirmenci, 2011: 36). Aynı zamanda konuya göçmenler açısından bakıldığında; göçmenlerin kendi ülkelerine kazanımlarını aktarmaları hususunda, tam anlamıyla ülke kalkınmasına katkı sağlayamadıkları, sadece hane halkının tüketim gücünü artırdığına yönelik görüşler de olmuştur. Bu kapsamda, göçmenlerin kendi ülkelerine doğrudan kalkınma sağlama noktasında yetersiz olduğu düşünülmüştür (Sert, 2018: 520). Dolayısıyla ekonomik göçlerin hem olumlu hem olumsuz etkileri görülmüş; fakat ekonomik nedenlerle gerçekleştirilen göçlerin, hem göç alan hem göç veren ülkeye katkısı göz önünde bulundurulduğunda, ülkelerin göçlerle daha adaletli, zengin, güçlü, genç ülkelere dönüşmesinin sağlanması ihtimal dâhilinde olmuştur. Bu nedenle ülkelerin göçmenlere kapılarını kapatmaması gerektiği düşüncesi devletlerin politikalarında yerini almaya çalışmıştır. Özellikle göç veren ülkelerin ekonomilerinin kalkınması noktasında; uluslararası örgütlerin yaptığı çalışmaların etkili olduğu ve -göç veren ülkelerin kalkınmasına önemli bir finansal kaynak olarak- Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Göç Örgütü (IOM) gibi kuruluşların ön plana çıktığı düşüncesi hâkim olmuştur (Gökbayrak, 2008: 80). Bu çalışmaların teorik anlamda olduğu fakat

uygulama konusunda tam anlamıyla etkili olup olmadığı hakkındaki tartışmalar da söz konusu olmuştur.

2.2.3. Göçün Sosyokültürel Nedenleri

İnsanlar ekonomik refahlarını artırmanın yanı sıra birçok sosyokültürel nedenlerden ötürü göç etme eğiliminde olmuşlardır. Ülke içindeki siyasi istikrarsızlıklar, kültürel ayrımcılıklar, insanların farklı yerler tanıma arzuları, saygınlıklarının ve statülerinin artmasını istemeleri gibi göçleri etkileyen birçok sosyokültürel neden olduğu öngörülmüştür. Aynı zamanda savaş ve siyasi istikrarsızlıklar; ülkedeki eğitilmiş kişilerin ve bilim insanlarının bulundukları yeri terk etmelerine, aynı zamanda ülke vatandaşlarının hayatta kalma ve yaşamlarını sürdürebilmek için ülkeden kaçmalarına, dolayısıyla da göç etmelerine sebep olmuştur (Bayraklı, 2007: 31). Bununla birlikte, gidilecek yerin eğitim, sağlık, altyapı, ulaşım gibi -kamu hizmetlerinin daha iyi olduğu- yaşam kalitesini yükselten çekici etkenler göçmenleri bu bölgelere göç etmeleri noktasında etkilemiştir (Oral ve Çetinkaya, 2017: 5). Dolayısıyla göçmenlerin; çocuklarına daha iyi eğitim ve sağlık imkânı sunma, kadınların hayat kalitelerini artırmak için daha çok imkânlarla buluşmak istemesi gibi beklentileri söz konusu olmuştur. Buna bağlı olarak eğitim ve gelişmişlik düzeyi artan kişilerin, daha iyi imkânlarla ulaşma arzusu ve beklentilerini karşılayacak yerlere göç etme eğilimi de bu şekilde artmış; dolayısıyla göç kararını verme noktasında eğitimin etkisinin olduğu görülmüştür (Öz, 2019: 41). Göç kararının verilmesini etkileyen bir başka sosyal olgu ise göç eden insanların çevrelerine verdikleri olumlu izlenim, etki ve söylemler olmuştur. Aileler, akrabalar göç konusunda birbirlerini teşvik etmişler ve göçü kolaylaştıran kalacak yer, istihdam gibi konularda etkili olmaya çalışmışlardır (Oral ve

Çetinkaya, 2017: 5). Bu bağlamda göç olgusunun, içinde bir etkileşimi barındırdığı ortaya konmuştur. Her türlü sosyokültürel etken, göç hareketlerine sebep olabilmiş; her göç hareketi ise yeni ve daha başka bir etkileşim doğurabilmiştir. Örneğin, bahsedildiği üzere, göçlerden sonra göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında olumlu ya da olumsuz etkileşimlerin söz konusu olduğu dolayısıyla da devletlerin bu konularda politikalar üretmeye çalıştığı görülmüştür.

Sonuç olarak; sosyokültürel nedenlerle göçlerin gerçekleşmesi de yeni göç hareketlerine neden olabilmiştir. Bireylerin göç eden kişilerden etkilenerek göç hareketine katılması noktasında kümülatif neden-sonuç teorisi ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte bu göçlerin çoğunlukla iradi olarak gerçekleşmesi gönüllü göç/göçmen kavramını öne sürmüştür.

2.2.3.1. Göçmenler ve Ev Sahibi Toplumlar

İnsanlar tarih boyunca birçok nedenden ötürü yeni yerlere göç etmiş ve göç eylemi sonucunda ise yine birçok etkileşim meydana gelmiştir. Göçmenlerin hayat tarzlarındaki değişimden ev sahibi toplumlara kadar ulaşan bir etki meydana gelmiştir. Dolayısıyla göç eylemi gerçekleştiğinde hem göç edilen hem de terk edilen yerlerin sosyokültürel yapısı değişmeye başlamıştır. Bu toplumlar bir araya gelerek farklı kültürleri, dinleri, dilleri etkileşim haline sokmuşlardır. Bu etkileşim kaçınılmaz olmuş ve bazen bu kültürel çeşitlilik tehdit olarak algılanmıştır (Battır, 2020: 73-74). Dolayısıyla küreselleşen dünyanın değişmesi gereken sorunlardan birisi de göçmenler ile ev sahibi toplumlar arasındaki huzursuzluğun çözülmesi gerektiği olmuştur. Fisher'ın da belirttiği şekilde 'işçi istedik, insanlar geldi' sözü ile göçmenlerin önemi ortaya konmuş ve onların bir araç değil,

topluma dâhil olacak birer aktör olarak görülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Fakat farklı kültürler bir araya geldiğinde; özellikle ev sahibi toplumların, göçmenlere kendi kültürlerini aşlamaya çalışarak onları yok etme eğiliminde bulundukları ve yine aynı şekilde bazı ev sahibi ülkelerin de politikalarını bu yönde uyguladığı görülmüştür (Adıgüzel, 2016: 172-185). Değinildiği üzere, ev sahibi toplumlar göçmenleri ‘öteki’ olarak nitelendirmiş ve göçmenleri işlerini ellerinden alabilecek bir tehdit olarak da görmüşlerdir. Fakat göçmenlerin çoğunun, ev sahibi toplumların yapmak istemeyecekleri düşük ücretli işlerde çalıştığı aynı zamanda eğitim, sağlık gibi çok temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu konuda devletlerin ev sahibi bireyleri göç ve çok kültürlülük gibi hususlarda eğitmesi gerektiği ileri sürülmüştür (Sert, 2018: 521-522). Eğitimler ile birlikte uyum sürecinin hız kazanacağı ve ülke kalkınmasına önemli etkiler sağlanacağı belirtilmiştir. Diğer taraftan ev sahibi toplumların yaşadığı sorunlar gibi göçmenlerin de yaşadığı sorunlar dolayısıyla bir göçmenin ev sahibi toplumla eşit sosyal konumda olamaması toplumsal bir problem haline gelmiştir. Örneğin; göçmenlere yapılan yardımlar konusunda tek yönlü bir hareket söz konusu olmuş ve bu yön ev sahibi toplumlardan göçmenlere yapılan yardımlar şeklinde olduğu için toplumsal eşitlik, dolayısıyla da iki farklı kültür arasında etkileşim sağlanamamıştır (Yıldız ve Çakırer Özservet, 2016: 126). İki farklı toplumun birbirine uyum ve bu uyumun sürekliliğinin sağlanabilmesi adına karşılıklı etkileşimi sağlayacak uygulamalara geçilmesinin sorunların çözümünde daha etkili olacağı araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Konuya Avrupa açısından bakıldığında ise İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ekonomisini yapılandırmaya ihtiyaç duyan Avrupa, göçmenleri ülkesine kabul etmiş ve ‘misafir işçi’ olarak nitelendirmiştir. Dolayısıyla göçmenleri kalıcı değil geçici bir süreç olarak görmüşlerdir. Fakat misafir işçi olarak nitelendirdikleri göçmenler, ev sahibi toplumların çalışmak

istemediği işlerde dahi çalışarak Avrupa'nın kalkınmasında etkili olmuşlardır (Birinci Gemici, 2017: 249). Bu bağlamda Avrupalıların göçmenleri 'misafir işçi' olarak nitelendirmesinin arkasında onları daimi olarak istememeleri yatarken; diğey yandan bu göçmenlerin Avrupa'nın ilerlemesini sağladığı ve dolayısıyla da Avrupa'nın bu ilerlemesini misafir işçilere borçlu olduğu öne sürölmüştür.

Bu konuda entegrasyon politikalarının öne çıktığı görölmüştür. Devletlerin uyguladığı politikaların tam anlamıyla toplumlar arasında uyum sağlayıp sağlayamadığı birkaç Avrupa ülkesi üzerinden diğey bölümde ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESEL HAREKETLİLİK ETKİSİNDE GÖÇ: AVRUPA'YA GÖÇÜN SEBEPLERİ VE UYUM SORUNLARI

Çalışmanın üçüncü bölümünde daha önceki bölümlerin ışığından faydalanmak suretiyle göç olgusu Avrupa özelinde ele alınmıştır. Bu bölümde amaç göç olgusunun daha somut hale getirilerek kavram, kuram ve olay/olgu bütünleştirmesine gidilmesi olmuştur. Bunun için ekonomik ve politik açıdan göçleri inceleyebilmek adına 2008 Ekonomik Krizi ve 11 Eylül Saldırıları ele alınmıştır. Sosyokültürel açıdan göçlerin incelenmesi ise daha çok, belirlenen dört Avrupa ülkesi üzerinden yapılmıştır. Bu ülkeler, göçmenler ile ev sahibi toplumların ya da devletlerin entegrasyonuna bakılarak devletlerin uyguladığı politikaların başarı sırası yönünden yüksekte düşüğe doğru olacak şekilde -sırasıyla İsveç, Almanya, Fransa, Polonya olarak- incelenmiştir. Son olarak, Avrupa'nın AB'den ayrı düşünülemeyeceği görüşünden hareketle, AB göç politikalarına ve bu politikalar ile Avrupa ülkelerinin ulusal göç politikalarının ayrıştığı noktalara yer verilmiştir.

3.1. AVRUPA'YA GÖÇÜN SEBEPLERİ VE UYUM SORUNLARI

Göçlerin birçok sebebi olmakla birlikte bu göçlerin menşe ve hedef ülke arasında, bu sebeplere bağlı olarak, şekillendiği öngörülmüştür. Menşe ve hedef ülke arasında iş, güvenlik, sağlık, eğitim, insan hakları ve politika gibi konularda farklılıkların olması uluslararası göçlere neden olmuştur. Bununla birlikte, göçler, uzun süreli ya da kısa

sürelî olarak gerçekleşebilen aynı zamanda ülke sınırları içerisinde ya da ülke sınırları dışına yönelik olabilen bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmıştır. Ülke sınırları dışına gerçekleşen insan hareketleri uluslararası göçleri temsil etmiştir. BM'ye göre kendi ülkesini terk ederek başka ülkeye giden kişinin gittiği ülkede bir yıldan daha fazla kalması durumu uzun süreli göç olarak tanımlanmıştır (Gençler, 2005: 174). Dolayısıyla kısa ya da uzun olarak nitelendirilebilen, birçok nedene bağlı olarak gerçekleştirilen göç eyleminin, uzun süreli göç olarak tanımlanabilmesi için gidilen ülkede bir yıldan uzun kalınması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, Avrupa'ya geçici veya kalıcı göçler gerçekleşmiş ve bu göçlerin sayıları son zamanlarda daha da artmıştır. Dönemsel olarak bölgeye gelen göçmenler, geldikleri yer ve türlü özellikler bakımından (işçiler, işadamları, sığınmacı, mülteci, yerinden edilmişler, vatansızlar vb.) farklılık gösterebilirler de göç gerçeği hep aynı kalmış bununla birlikte sayıları gittikçe artmıştır (Değirmenci, 2011: 34-35). Dolayısıyla göç eden gruplar arasında örneğin; yasadışı göç edip yasadışı çalışanlar, süreli olarak bulunan bilim insanları, kalıcı yerleşen göçmenler, sığınmacılar, mülteciler ve daha birçoğu yer almıştır (Gençler, 2005: 174). Fakat son yıllarda bu gruplardan en çok sığınmacı ve mültecilerin ön planda olduğu görülmüştür. Avrupa'ya gerçekleşen göç ve göçmenlerin türleri veya sayılarının değişmesinde ya da göçün nedenlerini etkileyen unsurların değişmesinde bir takım spesifik olaylar etkili olmuştur. Bu nedenle gelecek başlıklarda bu gelişme ve olayların göç olgusuna ve göçmenler ile ev sahibi toplumlara nasıl yön verdiğine değinilmiştir.

3.1.1. Avrupa’da Göç Hareketlerinin Gelişimi

İkinci Dünya Savaşı’na kadar Avrupa ülkeleri göç veren bölge iken, özellikle 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren göç alan bölge konumuna gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’nın güneyinden kuzey bölgelerine doğru, Avrupa’nın yeniden inşası için, göçler gerçekleştirilmiştir (Güleç, 2015: 83). Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla çok sayıda genç nüfusun kaybedilmesi sonucunda Avrupa’ya göç hareketleri başlamıştır. Savaş sonrası birçok sektörde oluşan büyük açıklar; Türkiye, Kuzey Afrika, Avrupa’nın güneyi gibi farklı bölgelerden kabul edilen işçiler ile doldurulmaya çalışılmış fakat bu işçilerin geçici olarak düşünüldüğü ve misafir işçi tabiri ile nitelendirildiği görülmüştür. Fakat Avrupa’da gittikçe artan istihdam sorunu neticesinde bu işçiler Avrupa’nın yeniden kurulmasının aracı olarak değerlendirilmiştir. 1970’lere gelindiğinde küresel durgunluğu ve işsizliği artıran Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü’nün (OPEC) uyguladığı petrol ambargosu gerçekleşmiş ve bunun sonucunda yerel halk kendi işini kaybetme çekincesiyle göç karşıtı politikaları desteklemeye başlamıştır. 1980’lerde ise göçler birçok yeni boyut kazanmaya başlamıştır. Sığınmacı sayıları çok artması ile birlikte yasadışı göçler, aile birleşimleri gibi etkiler de artmaya başlamıştır. Bununla birlikte bu zamana kadar Kuzey Avrupa’daki işçi açığının kapatılması maksadıyla giden işçi göçmenler artık Güney Avrupa ülkelerine de göç etmeye başlamışlardır. Aile birleşimlerinin sayısı da bu oranda yükselmeye başlamıştır. Bu tarihe kadar sürekli artan yabancı göçler dolayısıyla kanunlarla işçi sayısının azaltılması planlanmıştır. Aynı zamanda yasadışı göçlerin engellenmesine yönelik olarak yasallaştırma sürecine girilmeye başlanmıştır. 1990’lı yılların başında AB’nin uyguladığı bölgesel nüfus kontrolü politikalarında Orta ve Batı Avrupa’da başarılı olduğu görülmüş; fakat bu yıllardan itibaren yeniden AB ülkelerine göçler gerçekleşmeye başlamıştır. Portekiz, İspanya ve

İtalya gibi ülkeler 1992 tarihinde en çok göçü alan ülkeler olurken, iltica başvurusunu en çok alan ülke Almanya olmuştur. Yine bu dönemde göçmen kaçakçılığı uluslararası bir gelir elde aracına dönüşmüştür. Aynı zamanda AB, 1990 sonrası göç politikalarında iki yönlü bir tutum sergilemiştir. Bir yandan insan hakları gibi konulara özen göstermeye çalışırken; diğer yandan güvenlik ve milli egemenlik gibi olgulardan yana politikalar izlemiştir. Dolayısıyla göçmen entegrasyonunu sağlamaya yönelik politikalar izlerken; aynı zamanda yeni göçleri durdurmak veya kontrol altına almak adına birtakım politikalar da yürütmeye çalışmıştır (Koçak ve Gündüz, 2016: 68).

AB kurulduğu tarih itibari ile ekonomik refahını artırmak adına iç pazarlar yaratmış ve bu nedenle göçlerin bu bölgeye yoğunlaştığı görülmüştür. Bu göçler, ekonomik kaynaklı ve kalıcı göçlerdir. Bu amaçta; Portekiz, İspanya, İtalya, Danimarka ve İngiltere en çok göç alan yerler olarak tespit edilmiş ve İskandinav ülkeleri ile İngiltere'nin ekonomik göç oranları toplam göçlerine oranla daha yüksek seyretmiştir. Bununla birlikte, göçlerin aile birleşimi şeklinde olanları ise AB ülkelerinde göçmenlerin ortalama % 30-50'si gibi bir orana denk düşmüştür (Şemşit, 2010: 73). Göç etkeni söz konusu olduğunda, ülkelerin birbirlerine oranla ekonomik açıdan bulundukları gelişmişlik düzeyi de göçmenlerin gittikleri ülke açısından etkili olmuştur. Bu doğrultuda AB ülkeleri zaman zaman göç ile alakalı Birlik politikalarına uymayarak kendi milli politikalarını izleyebilmiştir. Bunun gibi yaklaşımlar nedeniyle ortak bir uzlaşının oluşmasının zorlaştığı düşünülmüştür. AB mevzuatı ile üye ülkelerin göçe dair politikalarının birbirleri ile uyumlaştırılmasının önemli olduğu ve bu uyumun sağlanması ile AB'nin daha güçlü ve etkin politikalar sağlayabileceği öngörülmüştür (Değirmenci, 2011: 96). Fakat artan göçler, Avrupa'da milli kimliğe bir tehdit olarak görülmeye devam etmiştir. Özellikle 1980'lerin sonlarına doğru AB devletlerinin Birliğin dış sınırlarını güçlendiren çalışmalara ağırlık

verdiği görülmüştür. 1990'larla birlikte ise aşırı sağcı partilerin göç ile alakalı tehdit algısı oluşturmaları göç olgusunun politikanın önemli bir unsuru olmasında etkili olmuştur. Göçmenlere dair yeni algının oluşmasında; AB' nin 1985 tarihinde imzaladığı Schengen Anlaşması sonucunda oluşturulan hukuki duvarın ve göçmenlere yönelik ötekileştirici ve dışlayıcı politikaların etkisi olmuştur. Avrupa'nın bu tarz düşüncelerinin şekillenmesinde bazı yakın dönem gelişmeleri de oldukça etkili olmuştur. Örneğin; Madrid (2004), Londra (2005), Paris (2015), Brüksel (2016) saldırıları göçler hakkındaki tehdit algısını oldukça şekillendirmiştir. Bu tür olayların göçleri ve göç algısını etkileme noktasında önemli rolleri vardır. Dolayısıyla bir olay üzerinden bu algının nasıl oluştuğunun incelenmesi konunun işleyişi bakımından önemli kabul edilmiştir. O yüzden bu çalışmada bir sonraki başlıkta, konuyu somutlaştırmak adına, 11 Eylül saldırılarının Avrupa'da göçlere yönelik nasıl bir algı yarattığına değinilmiştir. Avrupa, 11 Eylül sonrasında vatandaşlık, ulusal kimlik ve entegrasyon kavramları üzerinde daha çok durmaya ve bu kavramları sorgulamaya başlamıştır. Göçmen nüfusa karşı güvensizlik duygusu oluşmuş ve göçmelerin toplumla uyum sağlayamadığı genel kabul görmüştür. Göçmenlerin özellikle Müslümanların, refahlarını artırmak için geldikleri ülkeye uyum gösteremedikleri fikri yerleşmiştir (Zenginoğlu, 2019: 45-47). 11 Eylül saldırılarına; göçlere yönelik politik, dini ve güvenlik temelli algıların oluşması ve entegrasyon politikalarına yön vermesi dolayısıyla örnek olarak değinilmiştir.

3.1.1.1. 11 Eylül Saldırıları Neticesinde Avrupa'nın Göçe Yaklaşımı

11 Eylül 2001 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yönelik saldırı gerçekleşmiş ve bu saldırıların sonucunda

Batı’da özellikle Müslüman göçmenlere karşı bir şüphe oluşmuştur. Bu saldırılar AB gündeminde de en önemli konulardan birisi olarak kendisini göstermiştir. Konuyla alakalı olarak, Aralık 2001 Laeken Zirvesi’nde AB’nin ortak bir politikaya gitmesi ve bu çalışmaların hızlandırılması noktasında kararlar alınmıştır. Dolayısıyla terörizm algısı ile bağlantılı olarak oluşturulmaya çalışılan göç politikaları çok sıkı şekilde ilerlemeye başlamıştır. AB Komisyonu, sığınmacıların terörist olduğundan şüpheleniliyorsa ülkelerin bu kişileri reddedebileceklerini belirtmiştir. Bu kapsamda sığınmacıların da mülteci statüsü alabilmesi güçleşmiştir. “Topluluk Yasa dışı İkamet Edenler için Dönüş Politikası- Yeşil Kitap” gibi Komisyon’un yayınladığı politikalar da söz konusu olmuştur. Aynı zamanda göçmenler daha gelmeden göçleri engelleyici bazı çalışmalar da yapılmıştır. Örneğin; göç veren ülkelerdeki çatışmaları önleyici girişimler, göç veren ülkelere ekonomik destek ve kalkınma desteğinin sağlanması açısından işbirlikleri oluşturulması kararlaştırılmıştır. Dolayısıyla birçok şekillerde uygulanmaya çalışılan politikalarda AB, yasadışı göçmenleri gönüllü olmasalar bile zorla geri gönderme, katı sınır kontrolleri ve vize politikaları gibi araçlar kullanarak bölgeye olan göçleri durdurmaya çalışmıştır. Ancak Avrupa’nın, bu uyguladığı katı politikalar dolayısıyla eleştirilerek göçün ana unsurunun insan olduğunu göz ardı ettiği öne sürülmüştür (Akçadağ, 2012: 17-52). Hatta Avrupa bu saldırılardan sonra kendi savunduğu insani değerleri -örneğin; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ndeki birçok maddeyi- yok sayan uygulamaları yürürlüğe koyduğu için eleştirilmiştir.

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirilen bu terör saldırıları ve akabinde göçmenlerin terörizmle bağdaştırılmaları ile Britanya, Danimarka, Portekiz ve İtalya gibi Avrupa ülkeleri de yasadışı göçmenlere karşı yeni politikalar belirlemişlerdir (Güleç, 2015: 90-91). Dolayısıyla Avrupa ülkeleri, Birlik haricinde de kendi göç politikalarını güncellemişlerdir. 11 Eylül olaylarında temel konu,

yabancıların oluşturduğu terörizm tehdidi olmuştur; fakat önceki bölümlerde bahsedildiği üzere, Avrupa’da yabancıların oluşturduğu korkular hep var olmuştur. Çünkü göç karşıtlığı Avrupa’da çoğunlukla karşılaşılan bir durumdur ve 11 Eylül saldırıları sonrası bu yabancı karşıtlığı tekrar belirerek gün yüzüne çıkmıştır.

Son yıllarda, 11 Eylül sonrasında Müslümanlara yönelik sergilenen önyargılı, dışlayıcı ve İslamofobi (İslam korkusu) karşısında, Batı Avrupa’daki Türkiye asıllı kişiler seçimlerde aday ya da seçmen statüsünde yer alarak bu konuyla alakalı karşı tutum sergilemişlerdir. Bu da partilerin oy kazanabilmek adına bir yarış içine girmesine neden olmaya başlamıştır (Kaya, 2015: 58). Dolayısıyla göçmenlerin vatandaşlık ile kazanabilecekleri seçme ve seçilme hakkı gibi konulara önem göstermesinin, göçmenlerin geleceği açısından önemli olduğu öngörülmüştür.

Son olarak politik olaylar neticesinde ülkelerin sıkı göç politikalarına gittiği görülmüştür. Uygulanan sıkı göç politikaları neticesinde ise devreye kurumsal teorinin argümanları dâhil olmuş; bununla birlikte göçmenleri sınırlardan geçirmeye çalışan, sahte evrak düzenleyen ve bu hususta gelir sağlamaya çalışan yapılanmalar ile göçmenlere sosyal vb. hizmet sağlayabilmek adına gönüllü olarak yardım eden kuruluşlar söz konusu olmuştur.

3.1.2. Göçün Avrupa Ekonomisi Üstündeki Etkileri

Avrupa’nın nüfusu gün geçtikçe yaşlanmakta ve dolayısıyla Avrupa için istihdamın sağlanabilmesi için nüfusunun artmasının gerekli olduğu görülmüştür. Avrupa bu durumun farkında olmakla birlikte ve her yıl önemli miktarda yabancı işgücünü

lkelerine kabul etmesinin gerekli olduğu öne sürmüştür. Göç hareketlerinin genelde ekonomik gelişmişliği yüksek ülkelere doğru yapıldığı görülse de günümüzde gelişmiş ülkelerin de güç alıp aynı zamanda güç de verdiği olmuştur. Örneğin; Avrupa’dan, Kanada’ya, Avustralya’ya ve Amerika Birleşik Devletleri’ne göç edildiği görülmüştür (Değirmenci, 2011: 40). Bu noktada Ravenstein’in g kanunlarından gn adım adım gerçekleştiği ve süreklilik arz ettiği hususu ile coğrafya teorilerinden Zelinsky’in hareketlilik geçiş teorisinin modern yerlere göçlerin artması konusu ön plana çıkmıştır. Aynı şekilde coğrafya teorilerinden g çekim teorisinin argümanı olan gelir seviyesi daha yüksek yerlere göç etme eğiliminin bu konuyla alakalı olduğu görülmüştür.

oğunluğu ekonomik amaçlı olan yasal göçlerin, yaşlanan nüfuslara bağlı olarak artan ve daha da artacak olan işgücü ihtiyaını karşılama açısından AB adına önemli ölçüde fayda sağlayacağı düşünülmüştür. Avrupa lkeleri sağlık, bilim, teknoloji gibi birçok alanda vasıflı işçi göçüne gereksinim duymuş ve bu nedenle 2009 yılında Mavi Kart Yönergesini yürürlüğe sokmuşlardır. Amaç vasıflı üçüncü ülke vatandaşlarını belli imkânlar çerçevesinde Avrupa’ya çekmek olmuştur. Bu karta sahip olanlara sosyal yardım, kamu konutlarına yerleşme, vergi yardımı ve maaş ödemeleri ile ilgili imkânlar sunulmuştur. Aynı zamanda karta ilk kez sahip olan vasıflı işçiler başarılı bulundukları takdirde karta sahip olmaya hak kazanmıştır. Bu bağlamda kart sahibinin başarısız olması, üç aydan fazla işsiz kalması ya da işten çıkarılması gibi durumlarda kart geri alınabilmiştir. Ayrıca seçici davranılan diğer bir nokta emeklilik zamanına uzun süre olanlara göre kart sahiplendirilmesinin yapıldığı da görülmüştür. Bu gibi nedenler dolayısıyla kolonyalizmin yeni aracı olarak görülen Mavi Kart uygulaması eleştirilere de maruz kalmıştır (Sönmez, 2015: 319-320). Mavi kart yönergesi ile vasıfsız işgücü ve nitelikli iş gücünün birbirinden ayrılması kolaylaşmakla birlikte içinde başarılı olanların karta sahip olmaya devam

edebilmesi sürekliliği sağlamıştır. Ancak nitelikli iş gücünün belli başlı iş kollarını tercih etmesi nedeniyle Mavi Kart uygulamasından tam anlamıyla verim alınamadığı öngörülmüştür. Bu noktada ülkeler göç programlarına ilişkin düzenlemelerine vasıfsız işgücü ile ilgili çalışmaları da dâhil edebilirlerse aynı zamanda düzensiz göçlerin de önüne geçebilecekleri ileri sürülmüştür (Akçadağ, 2012: 47). Bu kapsamda Avrupa'nın yaşlanan nüfusu göz önünde bulundurularak ve göçlere olan ihtiyaç iyi değerlendirilerek çok daha gelişmiş ve dinamik bir Avrupa'nın oluşacağını mümkün görülmüştür. Fakat bazı olayların yaşanması ile göçmenlerden oluşan işgücünün istihdam kapsamında yerlerinin zayıfladığı görülmüştür. Bu durum, daha önce bahsedildiği üzere politik ya da dini kaynaklı olaylar neticesinde birtakım negatif algıların oluşmasından kaynaklanabileceği gibi ekonomik temelli olaylardan da meydana gelebilmiştir. Örneğin; ülke vatandaşları, yaşanan ekonomik krizlerden dolayı artan işsizlikten göçmenleri sorumlu tutmuştur. Bunun neticesinde ise ülke vatandaşları ile göçmenler arasında uyum sorunlarının meydana gelebildiği görülmüştür. Bu kapsamda konunun somutlaştırılması adına gelecek diğer başlıkta 2008 Ekonomik Krizi üzerinden konu ele alınmıştır.

3.1.2.1. 2008 Ekonomik Krizi'nin Göçmenlere Etkisi

Avrupa Birliği'nin ortak göç politikasını uygulama konusunda bazı engelleri ve aksaklıkları zaman zaman söz konusu olabilmektedir. Bu konudaki en büyük engellerden birisi 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz olmuş ve bu kriz dünya piyasasını derinden sarsmıştır. Aynı zamanda bu ekonomik kriz İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan en büyük iktisadi gerileme olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla ortak göç politikası ile yerel göç politikalarının uyumlaştırılması çalışmaları bu dönemde güç hale gelmiştir. Ekonomik

krizle birlikte, Birlik ülkelerinin, farklı ekonomik ve politik yapıları olmasından da kaynaklı olarak, ekonomik krize ve dolayısıyla göç politikalarına duyarlılıkları farklı olmuştur. Bu dönemde artan işsizlik ve istihdam sıkıntılarından da ülke vatandaşlarının göçmenleri sorumlu tuttuğu görülmüştür (Karaşahin, 2012: 86-87). Kısaca krizin yol açtığı işsizliğin faturası ilk olarak istihdam edilen göçmenlere kesilmiş bununla birlikte göçmenler kriz döneminde geri gönderilmek için türlü baskılara maruz kalmışlardır. Bu bağlamda göçmenlerin entegrasyon politikaları kapsamında ayrımcı model ile değerlendirildiği görülmüştür. Aynı zamanda göçmenlerin işsizlikten sorumlu tutulması neticesinde ülke vatandaşlarının da ülkeyi terk ettiği durumlar görülmüştür. Ülke vatandaşları ekonomik düzeyi daha iyi yerlere göç ederek neoklasik ve göç çekim teorisinin çıkarımlarına örnek oluşturmuştur.

2008 krizi ile göç politikalarında belli değişimler oluşmaya başlamış bununla birlikte entegrasyon ve yasal göç ile ilgili ortak göç politikaları bir kenara bırakılarak daha çok sınır kontrollerine yönelik güvenlik odaklı politikalara yer verilmeye başlanmıştır. Kriz ile oluşan düzensiz göç algısı ile yasal göçlere dahi antipati duyulmuştur (Şemşit, 2010: 66-67). Dolayısıyla bu politikalar ortak politikalardan ziyade ülkelerin birbirlerinden farklı olarak izledikleri politikalar şeklinde olmuştur. Bu politikalara örnek olarak; göçmen alımı kotalarının azaltılması, çalışma izni şartlarının zorlaştırılması, ülkeye kabullerin şartlarının arttırılması, aile birleşiminin kısıtlanması ve gönüllü geri dönüş politikaları gösterilebilir (Karaşahin, 2012: 88). Bu bağlamda, yasal göç çerçevesindeki ortak göç politikaları oluşturma süreci, ekonomik krizin etkisi ve yine krizden ötürü yerel halkın göçlere olan olumsuz tepkisi ile düzensiz göç kontrollerine dönüşmüştür. Dolayısıyla göç politikaları ‘kontrol’ e yönelik bir yaklaşımla devam ettirilmiştir. Kalkınma fonları krizden yılı ve krizden sonraki beş yıl içinde artış göstermiş olsa bile işçi göçlerini destekleyen bir

durum veya gelişme yaşanmamıştır (Yılmaz Elmas, 2016: 244). Çünkü bahsedilen dönemde artık amaç; göçleri destekleyici politikalar geliştirmek değil, kontrolcü politikalar üretmek olmuştur. Örneğin; İspanya krizden en çok etkilenen ülkelerden birisi olmuş ve ülke içerisindeki yabancıların sayısını düşürmeye yönelik politikalara yönelmiştir. Gönüllü geri dönüş programını uygulamış ve geri dönenlerin üç yıl süreyle İspanya'ya geri gelmemelerini zorunlu tutmuştur. Gönüllü geri dönmeyi kabul edenlere ise yüzde kırk ile yüzde altmış arasında bir ödeme yapmıştır. Buna benzer bir uygulamayı ise 2009 yılında Çek Cumhuriyeti -bugünkü ismiyle Çekya- yapmış ve geri dönmeyi kabul eden göçmenlerin ulaşım masraflarını karşılamıştır (Karaşahin, 2012: 90). Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi ekonomik kriz sonrasında ülkelerin uyguladığı gönüllü geri dönüş politikalarını, göçmenler için kabul edilebilir yapan ve dönüşü kolaylaştıran bir takım unsurlar (geri dönüş masraflarının karşılanması gibi) arka planda oluşturulmuştur. Bu bağlamda göçmenlere karşı ayrımcı ve sıkı politikaların uygulanması kurumsal teorinin çıkarımlarını meydana getirebilmiştir. Kazanç güden yapılanmalar aracılığıyla yasadışı ve düzensiz göçlere imkânlar sağlanmış ya da bir şekilde ülke sınırına dâhil olan göçmenlere sosyal yardımda bulunan gönüllü kuruluşların varlığı bu süreçte oluşmuştur.

3.2. BAZI AVRUPA ÜLKELERİNİN GÖÇ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ

Avrupa kıtasının göç tecrübesi çok eski yıllara dayanmakla birlikte her ülkenin ve toplumun kendine has bir göç tecrübesi olmuştur. Son zamanlarda Ortadoğu'da meydana gelen olaylar Avrupa'da da mülteci ve göçmen konusunu tekrar önemli bir gündem haline getirmiştir. Çünkü Ortadoğu'da meydana gelen olaylar neticesinde can güvenliği endişesiyle birçok insan özellikle AB ülkelerine göç akınları oluşturmuşlardır.

AB ülkelerinin göç tecrübesi eski yıllara dayansa da bu göç akını karşısında ürettikleri göç ve entegrasyon politikalarını uygulamada başarısız olmuştur. Maastricht Anlaşmasında AB ülkelerinde ortak göç ve entegrasyon politikaları oluşturulmaya çalışılsa da her ülkenin kendi göç ve entegrasyon politikasını üretip uyguladığı görülmüştür (Yardım, 2017: 100-130). Bu bağlamda konuyla ilgili olarak Castles ve Miller'in çalışmaları ve Göç Entegrasyon Politikası İndeksi (MIPEX) verilerinden faydalanılarak konuya açıklık getirilmek istenmiştir. Castles ve Miller, devletleri entegrasyon konusunda, göçmenlere karşı sergiledikleri tepkiler açısından belirlediği üç modele ayırmıştır. Bunlar kademeli ayırıcı, asimilasyoncu ve çokkültürlülük modelleri olarak belirlenmiştir. Kademeli ayırıcı modelde; millet soy bağı üzerinden tanımlanmış, göçmenler ulusun bir parçası olarak kabul edilmek istenmemiştir. Göçmenlere siyasi ve vatandaşlık hakkı ve oturma hakkı verilmek istenmemiş aynı zamanda aile birleşimleri kısıtlanmışlardır. Bununla birlikte, göçmenler ve çocuklarına dil eğitimi (kendi dilleri veya ev sahibi toplumun dillerini) verilmemiş ve göçmen çocukları daha çok başarısız okullara yönlendirilmiştir. Asimilasyoncu modelde, göçmenlerin kendi dillerini, kültür ve değerlerini bırakmaları bununla birlikte ev sahibi toplumun değerlerini benimsemeleri beklenmiştir. Günümüzde asimilasyon politikalarının daha kibar ve yavaş şekilde uygulandığı, örneğin; bu amaçta göçmenlere oturma ve vatandaşlık hakkı verildiği görülmüştür. Çokkültürlülük modeli benimseyen modelde ise göçmenlerin ev sahibi topluma ait değerlerine uyması beklenmekle birlikte kendi kültür ve değerlerini de kaybetmeleri istenmemiştir. Bu modeli benimseyen ülkelerde göçmen girişlerine izin verilmeye başlandığı hatta zamanla göçmenlerin siyasal haklara ve vatandaşlık haklarına ulaşmalarına imkân sağlandığı görülmüştür. Aynı zamanda eğitim müfredatlarında, diğer toplumların değerlerine yer verildiğinden, toplumların birbirlerine saygılarının artması hususunda önemli adımlar

atılmıştır. MIPEx'e göre ülkeler entegrasyonu uygulayabilme noktasında genel olarak; birinci grupta biraz olumlu (61-79), ikinci grupta orta düzey (41-60), üçüncü grupta biraz olumsuz (21-40) ve dördüncü grupta olumsuz (1-20) şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Bu kapsamda aslında hiçbir ülkenin entegrasyon politikalarında tam anlamıyla bir olumlu (80-100) çalışma sergileyemediği, aynı zamanda da hiçbir ülkenin çok olumsuz (0) kategoride olmadığı ileri sürülmüştür. Aynı zamanda birinci ve ikinci grupta yer alan ülkelerin kültürlerarası entegrasyon noktasında genel anlamda olumlu politikalara sahip olduğu; üçüncü ve dördüncü grupların ise daha çok ayrımcı politikalar izlediği belirtilmiştir (Erat, 2018: 83-89). Castles ve Miller'in çalışması ile MIPEx sınıflandırmasının kaynaştırılması sonucunda, ülkelerin uyguladıkları bu modellere göre bahsedilen dört gruptan hangisine dâhil oldukları saptanmıştır. Bu kapsamda; bu çalışmada, her bir gruba ait örnek oluşturması açısından, dört ülkenin göç politikaları sırasıyla İsveç (biraz olumlu), Almanya (orta düzey), Fransa (biraz olumsuz) ve Polonya (olumsuz) olmak üzere göç teorileri ile birlikte incelenmiştir.

3.2.1. İsveç'in Göç Politikası

1930'lu yılların sonuna kadar İsveç dışarıya göç veren bir ülke konumunda olmuş ve bunun en önemli nedeni ise İsveç'in katı bir göç politikası izlemesi olmuştur. O dönemlerde Kuzey Avrupa halklarından oluşan insanların İsveç nüfusunun çoğunluğunu oluşturduğu görülmüştür. Bu halklar da İsveç'te Nazi yanlısı görüşleri destekledikleri için etnik homojenliği savunmuşlar, göç alma konusuna sıcak bakmamışlardır. Ancak 1945 yılında İkinci Dünya Savaşının bitmesiyle bu durum değişmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle Yahudiler İsveç'e sığınmışlardır. Bu tarihten sonra İsveç savaş

sonrası üretim amacıyla iş gücüne ihtiyaç duymuş ve düzenli bir şekilde göç almaya başlamıştır (Kılıç, 2017: 91-92). Dolayısıyla savaştan sonra azalan işgücü ve istihdam açıkları nedeniyle göçmenlere gereksinim duyulmuştur.

İsveç 20. yüzyılda ciddi bir şekilde siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda gelişerek, toplumun büyük bir çoğunluğunun refahını arttırmıştır. Bunu gören çok sayıda kişi İsveç’e göç talebinde bulunmuştur. İsveç ise bu taleplerin çoğunu ucuz iş gücü olarak görmüş ve bu gelişimini devam ettirebilmek amacıyla da göçmenlerin çoğunu ülkeye kabul etmiştir (Akarçay, 2019: 208-209). Bu bağlamda İsveç’e gerçekleşen göçlerin herhangi bir gelir elde etmek amacıyla gerçekleşmesi yeni işgücü göçü ekonomisi teorisinin çıkarımına dayanmıştır. Çünkü bu bireyler çoğunlukla yüksek gelir için değil herhangi bir gelir elde etmek için göç etmişlerdir. Aynı zamanda göç çekim teorisi ile Zelinsky’nın göç teorisi bireylerin daha iyi şartlarda yaşama, modern yerlere ulaşma talepleri doğrultusunda öne çıkan teorilerden olmuştur. Ancak 1960’lı yıllara gelindiğinde İsveç’te göç politikaları bir sorun olarak görülmeye başlanmış, 1960-1970 yılları arasında İsveç göçmenlere bakış açısını ve göç politikasını değiştirmiştir (Kalaylıoğlu, 2009: 9). İsveç Ticaret Birliği Konfederasyonu’nun etkisiyle genel olarak işçi maaşları düşürülmüş, göçmenler yerine yerli işçiler ikame edilmeye başlanmıştır. Ancak 1970’lerde İsveç alanında uzman nitelikli iş gücüne tekrar ihtiyaç duymuştur (Akarçay, 2019: 211). Bunun sonucunda 1975 yılında İsveç, Göçmen ve Azınlık Politikası’nı kabul etmiştir. Bu politika İsveç’in ilk kapsamlı bütünleşme politikasıdır. 1976 yılında ise çok kültürlülük bir “etnik, dini ve dilsel azınlıkların kendi sosyal ve kültürel yaşam unsurlarını korumaları ve geliştirmeleri için fırsatların yaratılması” cümlesiyle İsveç Anayasasında yer almaya başlamıştır. Bu politika ile göçmenlere fırsatlar yaratılmış, kendi kimliklerini korumaları ile mevcut değerleri benimsemeleri konusunda da baskı yapılmayarak göçmenlere seçme özgürlüğü verilmiştir.

Ayrıca bu dönemde vatandaşlık almak da kolaylaşmıştır. Hatta sürekli yerleşim izni almış olan göçmenler için seçme ve seçilme hakkı da bu dönemde verilmiştir (Kılıç, 2017: 93). Bu bağlamda İsveç'in, Castles ve Miller'in bahsettiği entegrasyon konusundaki ülkelerin uyguladığı üç politikadan çokkültürlülük modelini benimsediği ilk kez görülmüştür.

1980 yılına gelindiğinde İsveç modelinde bir gerileme olduğu görülmüştür. 1990-1994 İsveç Ekonomik Krizi ile birlikte firmalar iflas etmiş, bankalar batmış ve bundan dolayı İsveç refah devleti anlayışını bir kenara bırakmıştır. İsveç'te 1980 yılının sonuna kadar yüzde ikinin altında olan işsizlik oranı giderek yükselmiş özellikle 1993 yılında yüzde onlara kadar artmıştır (Kalaylıoğlu, 2009: 4-5). Bu dönemde İsveç 1989 yılında yürürlüğe koyduğu yasa ile sığınmacı ve mülteci başvurularını inceleyip karara bağlaması için İsveç Göçmen Ajansı/Ofisi'ni kurmuştur. Göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin konularda ise (dil eğitimi, konut sağlanması, sosyal olanakların geliştirilmesi gibi) sorumluluğu belediyelere vermiştir (Akarçay, 2019: 211). Belediyelerin bu entegrasyon sürecini yönetirken her mülteci için bireysel plan yapması istenmiş ve devlet tarafından belediyeler bu süreçte desteklenmiştir (Kılıç, 2017: 94-95). Bu kapsamda entegrasyon politikalarına yönelik bir aracın dahil edildiği dönemin olduğu görülmüştür.

İsveç'in genel olarak entegrasyon politikasının başlıca hedefi, “etnik ve kültürel arka planı hesaba katmaksızın herkes için eşit haklar ve fırsatlar, toplumsal çeşitliliğe dayanan bir topluluk, karşılıklı saygı ve toleransla karakterize olan ve arka plana bakmaksızın herkesin katıldığı ve sorumlu olduğu bir toplumsal gelişme” dir (Kalaylıoğlu, 2009: 15). Bununla birlikte İsveç'in entegrasyonu sağlamadaki güçlük çektiği konuların başında ise İsveççe dilinin öğrenilmesinin getirdiği zorluk olmuştur. Konut ve iş bulma zorlukları da entegrasyonu sağlamada güçlük çekilen diğer problemlerdendir. Yüksek nitelikte gelen göçmen sayısının azalması da özellikle göçmenlere iş bulma konusunda

zorluğa sebep olmuş aynı zamanda İsveç konut politikalarında göçmenlerin düşünülmemesi ve İsveçlilerin ayrımcı tutumları göçmenlere konut bulma konusunda zorluğa yol açmıştır (Akarçay, 2019: 208). Böylece MIPEX sınıflandırmasında geçen entegrasyon politikasını uygulama konusundaki, olumlu kategoriye dahil edilen ülkenin bile tam anlamıyla olumlu, eksiksiz bir entegrasyon politikasını oluşturamadığı öngörüsü desteklenmiştir.

İsveç'in günümüzdeki bütünleşme politikalarını şekillendiren en önemli düzenlemelerinden biri ise 1997 yılında hazırlanıp 1998 yılında kanunlaşan "İsveç, Gelecek ve Çeşitlilik: Göçmen Politikasından Bütünleşme Politikasına" başlıklı tasarıdır. Bu tasarıda, şimdiye kadar uygulanan politikaların toplumda ayrışmalara sebep olduğu kabul edilmiştir (Aydın, 2019: 99).

İsveç diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında nüfusuna göre en fazla göçmen kabul eden ülke olmuştur. İsveç'e yeni gelmiş olan göçmenlerin iş sorunlarını çözmek ve bu göçmenlerin toplumsal entegrasyonunu hızlandırmak amacıyla merkez sağ hükümet tarafından Aralık 2010 tarihinde yeni reformlar yapılmıştır. Ancak bu reformlar da 2013-2017 yılları arasında yoğun bir şekilde, çoğunluğu Suriyeli sığınmacı akışı nedeniyle, yetersiz kalmıştır. İsveç hükümeti 2016 yılında sığınmacıların başvurularını değerlendirmesi için İsveç Göçmen Ajansı/Ofisi'ni yetkilendirmiştir (Akarçay, 2019: 208-212). Bu dönemde İsveç 2011 yılında Avrupa'nın yaşadığı büyük ekonomik krizde bile geleneksel liberal göç politikasını sürdürmeye devam etmiştir. Ancak 2013 yılının ortalarına gelindiğinde kriz giderek derinleşmiş ve sisteme aşırı yükler getirmiştir. Bunun yanında İsveç'e yapılan sığınma başvuruları her geçen gün daha da artmıştır. İsveç'in sınır bölgelerinde bulunan gözetim merkezlerinde yaşam koşullarının bundan dolayı gün geçtikçe zorlaştığı görülmüştür. Sığınmacı yükünün yarattığı baskı AB içindeki bütün

lkelerde artmış ve özellikle İsveç’in güç politikası bu baskıyı daha fazla kaldıramamıştır. Bu yüzden İsveç bu akının kontrolü için sınırlarındaki güvenliği arttırmış, çözüm için yeni kanunlar ve düzenlemeler ile gç politikasını kısıtlamaya başlamıştır (Kılıç, 2017: 113). Bu bağlamda ulusal nitelikli uygulanan gç politikalarına AB etkisi ile müdahaleler edilebildiği grlmştir. Entegrasyon politikalarının bu defa dış etkenler dolayısıyla tam manada uygulanamadığı yeniden desteklenmiştir.

Aynı zamanda İsveç’in, Castles ve Miller’in okkltrllk modeline uygun politikalar izlediği ve MIPEX sınıflandırmasında birinci grup olan biraz olumlu kategoride yer aldığı grlmştir. Bu durumda İsveç’in, örneğin eğitim alanında, çokkültürlü bir anlayışa sahip olduğu görülmüş, göçmenlerin eğitim düzeylerinin belli bir konuma gelebilmesi için zorunlu eğitimler ve haricinde meslek edinmeleri adına özel olarak yükseköğretim imkânı sunduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda göçmenlerin dil eğitimlerine zen gösterilmiş, ders müfredatlarında diğer kültürlerin tanıtılması dolayısıyla da birbirlerine sayęı duyan toplumlar oluşturulması hususunda önemli adımlar atılmıştır. Ancak İsveç’in bu eğitimlerinde eksik kabul edilen noktanın eğitime ulaşabilme politikaları ile alakalı olduğu belirtilerek, bu bağlamda İsveç’in birinci grup olan ‘biraz olumlu’ kategoride değerlendirilmesine neden olmuştur. Her ne kadar politikaların eksiklikleri ve aksaklıkları oluşabilmişse de İsveç bu konuda grubunun ilk sırasında yer almıştır. Verilere göre İsveç (77) ile birlikte birinci gruba sırasıyla; Norveç (65), Portekiz (62), Belçika (61) ve Finlandiya (60) dâhil edilmiştir (Erat, 2018: 86). Bu bağlamda çok kültürlülük modelini uygulayarak bu grupta yer alan ülkelerde göçmenler ve ev sahibi toplumların huzur ve uyum içinde olabileceği yüksek bir ihtimal dâhilindedir. Aynı zamanda bu durum ülkelerin kalkınma ve gelişmelerine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak İsveç'in uyguladığı politikalar doğrultusunda İsveç'e yönelik göçlerin teoriler bazında birçok açıdan değerlendirilmesi mümkün olmuştur. Örneğin; İsveç'in merkez ülke olarak işgücüne ihtiyaç duyması, diğer yandan az gelişmiş ülkelerin bireylerinin eksik ekonomik alt yapıları nedeniyle bu ülkelere göç etmeleri dünya sistemleri teorisi kapsamında öne çıkmıştır. Diğer yandan göçmenler tarafından İsveç'in sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda daha modern görülmesi göç çekim teorisi ve Zelinsky'nın hareketlilik göç teorisi ile değerlendirilmiştir. Aynı zamanda oluşan ücret farklılıkları nedeniyle göçmenler ücretleri düşük yerlerden İsveç gibi yüksek yerlere göç etmiş ve bu hususta neoklasik teori söz konusu olmuştur. Bu bağlamda İsveç'e gerçekleşen göçler bazında göç olgusunun tek bir teori ile ifade edilmesinin eksik olacağı görüşüne vurgu yapılmıştır. Göç teorileri birbirlerini tamamlar niteliktedir.

3.2.2. Almanya'nın Göç Politikası

Avrupa Birliği içerisinde Almanya'nın siyasi gücü daha fazla olduğu için Almanya'nın göç politikaları AB göç politikalarını da etkilemiştir. Ayrıca AB ülkeleri arasında Almanya'ya yapılan göçlerin ve sığınma başvurularının fazla olması da Almanya'nın yetki alanını genişletmiştir (Öztürk, 2011: 3). AB ülkelerine 1992 yılında rekor düzeyde göç gerçekleşmiş, bu göç akımında en çok iltica başvurusu Almanya'ya yapılmıştır (Koçak ve Gündüz, 2016: 68). Almanya göç etkileşimlerinin fazla olduğu bir yer olması nedeniyle uyguladığı göç politikalarında zaman zaman farklılığa gitmiştir.

Castles ve Miller Almanya'da bazı dönemlerde göç rejiminde kademeli ayırıcı modelin hâkim olduğunu belirtmiş ve bunun sebebini ise Almanya için soy birliği kavramının çok önemli olmasına bağlamışlardır. Bu yüzden Almanya'nın göçmenleri

kabul etmekte isteksiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Kademeli ayrımcılık; göçmenlerin, emek piyasası başta olmak üzere toplumun bazı alanlarına dahil edilerek; yurttaşlık, sosyal yardım konuları, kültürel konular ve siyasi katılım gibi diğer alanlara dahil edilmemeleri anlamını barındırmıştır (Güllüpınar, 2014: 2-3). Dolayısıyla kademeli ayrımcı modelde millet soy bağı üzerinden tanımlanmış, göçmenler ulusun bir parçası olarak kabul edilmek istenmemiştir. Göçmenlere siyasi ve vatandaşlık hakkı, oturma hakkı vermek istememiş aynı zamanda aile birleşimlerini kısıtlamışlardır.

İkinci Dünya Savaşının 2 Eylül 1945 yılında bitmesiyle birlikte Almanya'ya büyük oranda bir göç akını gerçekleşmiştir. Bu tarihlerde Almanya henüz bir göç ülkesi olduğunu kabul etmese de en çok göçü alan ülkelerden birisi olmuştur. 1945 yılı sonrasında Almanya'ya sadece Doğu Almanya'dan 8 milyon kadar göçmen gelmiştir. Yine 1989 devrimleri ile dağılmaya başlayan Sovyetler Birliğinden “etnik Almanlar” olarak nitelendirilen 2 milyon kadar göçmen gelmiştir. Zaten o dönem Almanya'ya olan göçlerin birinci kaynağını etnik Almanlar (Doğu Avrupa'dan ve Sovyetlerden kendi istekleriyle gelen, kovulan ya da sürülen Almanlar), ikinci kaynağını misafir işçiler (genellikle Akdeniz ülke vatandaşları), üçüncü kaynağını ise iltica edenler oluşturmuştur. Etnik Almanlar olarak nitelendirilen Almanya'da devamlı olarak kalacağı düşünülen göçmenlere hiçbir göçmen gruba verilmeyen ayrıcalıklar sunulmuştur. Çifte vatandaşlık, faizsiz kredi, özel ev, özel eğitim, özel dil eğitimi ve entegrasyon destek ücreti bu ayrıcalıklardan sadece bazıları olmuştur. Bununla birlikte Almanya savaş neticesinde gerçekleşen kitlesel göçü kontrol altına alabilmek amacıyla sert göçmen politikaları üretmiştir. Ürettiği politikalarda üçüncü dünya vatandaşları üzerinde baskı yaratmış, ekonomik refaha sahip göçmenlerin ise hakları geniş tutulmuştur. Bu yüzden o dönemki politikaların “refah şovenizmi” doğrultusunda yapıldığı belirtilmiştir. Bu durum Almanya'da liberal demokrasinin

uygulama eksikliğinin getirisi olmakla birlikte, bu durumun ahlaki temelleri tehdit eden sonuçlara sebep olmasının kaçınılmaz olduğu öngörülmüştür. (Güllüpınar, 2014: 5-12).

Almanya'nın göç politikası 2000 yılı öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılmış ve bunun nedeninin ise Almanya'nın ancak bu tarihlere gelindiğinde göç ülkesi olduğunu kabul etmesi olmuştur. Dolayısıyla Almanya ancak bu gerçeği kabul ettikten sonra gerçekçi politikalar düzenlemeye başlamıştır (Öztürk, 2011: 66). 2000'li yılların başlarından itibaren Almanya'nın göç politikasının iki amacı göze çarpmıştır. Birincisi mülteciler, sığınmacılar ya da belgesiz veya yasadışı olarak yapılan istenmeyen göçleri azaltmak; ikincisi Almanya'ya yararlı olacak eğitimli yani kalifiye insan göçlerini arttırmak olmuştur (Kanca, 2019: 72-73). 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ise Avrupa'da göç politikasının sertleşmesi kaçınılmaz bir hale gelmiştir (Demiryürek, 2012: 40). İngiltere'nin "Sıkı kontrol edilen ulusal sınırlar, güvenli bir cennet" şeklinde ifade ettiği sloganı bu tarihten sonra tüm Avrupa'nın göç politikası haline geldiği ileri sürülmüştür. (Güllüpınar, 2014: 1). 11 Eylül saldırılarından sonra sınır kontrollerinin arttığı ve güvenliğe daha çok önem verilen politikaların izlendiği görülmüştür. Sınır kontrollerinin artması durumunda düzensiz göçlerin de arttığı göz önünde bulundurularak bu anlamda kurumsal teorinin çıkarımlarının belirginleştiği görülebilmektedir. Göçmenleri bir kazanç elde etmek suretiyle sınırdan geçiren yapılanmalar ve ülke sınırlarına bir şekilde geçmiş olan göçmenlere gönüllü olarak ve bir kazanç gütmeyen sosyal konularda yardım eden kurumlar oluşmuştur. Bu gönüllü kurumların aynı zamanda yasal göçlerde de resmi işlemlerin işleyişi gibi göçmenlere kılavuz olan olmaya çalıştığı görülmüştür.

1 Ocak 2005 tarihinde Almanya'da "Göç Yasası" olarak bilinen tam ismiyle "Göçün Yönlendirilmesi ve Sınırlandırması ve Avrupa Birliği Vatandaşlarını ve Yabancıların İkametlerinin ve Entegrasyonunun Düzenlenmesine İlişkin Kanun" yürürlüğe

girmiştir. Bu yasada göçün kontrolü, sınırlandırılması ve Alman vatandaşlığı şartları yeniden düzenlenmiştir. Bu yasada ekonomik politikalara ve istihdam politikalarına uygun olacak şekilde göçe izin verilmesi amaçlanmıştır (Demiryürek, 2012: 41). İlk kez bu yasa ile göçmenlerin entegrasyonunun Almanya devleti sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir. Bunu sağlamak için de Federal Göçmen ve Mülteci Dairesi kurulmuştur. Bu daire göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin kurslar vermenin yanı sıra entegrasyon ve göç konularında bilimsel araştırmalar da yapmıştır (Alperen ve Yaprak, 2019: 83). 1 Ocak 2005 tarihinde Almanya’da yürürlüğe giren Göç Kanununda Almanya’ya önceden gelmiş olan göçmenler, yeni kültürü kabul etmeleri için cesaretlendirilmeye çalışılmıştır (Koçak ve Gündüz, 2016: 78). Zaten Göç Kanununun temel politikası destekleme ve görev olarak belirlenmiştir. Bu politika uygulanırken entegrasyonu başarılı bir şekilde gerçekleştirip Almanya’da ikamet etme hakkına sahip olan mültecilere istihdam fırsatları yaratılmış; ancak iş birliğini reddeden mülteciler için ise iş imkânları ve sosyal yardımlar esirgenmiştir (Yağmurlu, 2019: 21). Bununla birlikte, 22 Kasım 2005 tarihinde Almanya Başbakanı olarak göreve gelen Angela Merkel’in de göç politikası “mülteciler için açık kapı” olmuştur. “Biz Yaparız” söylemiyle Nobel Barış Ödülüne aday gösterilmiş, mültecilere yardımcı olma konusunda diğer AB üye ülkelerine örnek olmuştur. 2015-2016 yılları arasında da Almanya çok sayıda mülteciyi ülkesine kabul etmiş ve bu insanların hepsine mülteci statüsü verilmese de göçmenlerle ilgili entegrasyon çalışmaları başlatılmıştır (Beşer, 2018: 6).

Göç Entegrasyon Politikası İndeksi’ne (MIPEX) göre örneğin; eğitimsel entegrasyon baz alındığında Almanya’nın son yıllarda orta düzey olan ikinci grupta yer aldığı belirtilmiştir. Buna karşın birinci grupta yer alan İsveç gibi ülkelerin kültürlerarası eğitim verebilmesi noktasında hedeflenen hizmete ulaşmaya çalıştığı görülmüştür.

Örneğin; öğretmenler, çokkültürlü ortama hazırlanmış veya göçmenlere ülke dilini öğretmek için iyi bir eğitimin vermişlerdir. Aynı şekilde bütün bu çalışmalar, Almanya gibi ikinci grup ülkelerde de görülmüş, fakat bu çalışmalar orta düzeyde kalmış, göçmenler için yeterli fırsatlar oluşturulamamış ve bir takım eksiklikler tespit edilmiştir. Örneğin; eğitimler tam anlamıyla farklı kültürleri tanımaya yönelik tarzda müfredatlara sahip olamamıştır. Yine de birinci ve ikinci grupta [Estonya (58), İngiltere (57), Hollanda (50), Danimarka (49), Lüksemburg (48), Avusturya (47) ve Almanya (47)] yer alan ülkelerin çokkültürlülük modelinde genel anlamda olumlu politikalarla sahip olduğu belirtilmiş; dolayısıyla Almanya'nın çokkültürlülük modelini uyguladığı ileri sürülmüştür (Erat, 2018: 83-88). Bununla birlikte, Almanya'nın son yıllarda olumlu entegrasyon politikaları izlemeye çalıştığı bilinse de önceki yıllarda ayrımcı politikalar izlediği de görülmüştür. Sonuç olarak Almanya, göçmen ve entegrasyon politikalarını uygulamaya koyarken bazı yapısal problemler taşımıştır. Bu sorunun, Almanya'nın 2000'li yıllara kadar göç ülkesi olduğu gerçeğini kabul etmeyip göç politikasını geçmişten oturtamamasından kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Ayrıca toplumdaki kültürlerarası açıklığın ve sosyal dışlamanın ivedilikle çözülmesinin gerektiği ve bunun çözümünün de önceden Almanya'ya gelmiş ancak halen sosyal hayata katılamayan üçüncü dünya vatandaşlarından oluşan göçmenlerin entegrasyonunu sağlamakla mümkün olabileceğinin anlaşılması gerekmiştir. Bunu sağlamak için de ayrımcılık karşıtı yasaların çıkarılması ve yeni entegrasyon politikalarının oluşturulması gerektiği öne sürülmüştür (Güllüpınar, 2014: 13). Bu bağlamda AB'nin de desteği ile daha bütüncül politikalar geliştirilir ve bu politikalarla ılımlı yaklaşırsa, göçmen krizinin daha olumlu ve kolay yönetilebileceğinin mümkün olduğu düşünülmüştür.

3.2.3. Fransa'nın Göç Politikası

Fransa'da göçün 1789 devrimi öncesine kadar giden eski bir tarihi vardır. O zamanlar tüccarlar, askerler ve sanatçılar iş bulmak amacıyla Fransa'ya göç etmişlerdir. Bundan dolayı da 1800'lü yıllarda Fransa Avrupa'nın en kalabalık ülkesi haline gelmiştir. Fransa'nın gelişmiş sanayisine ülkesindeki nüfus yeterli gelmediği için de Fransa göçü sürekli teşvik etmiştir. Bu göç politikalarıyla birlikte Fransa'ya yılda yirmi bin civarında yasal göçmen gelmiştir (Arslan, 2016: 45). Bu noktada en çok dünya sistemleri teorisinin öne çıktığı görülmüştür. 19.yüzyılın başlarında ise birçok Alman vatandaşı Fransa'dan siyasi iltica talebinde bulunmuştur. 19.yüzyılın yarısına gelindiğinde Fransa büyük bir göçmen ülkesi haline gelmiştir. Fransa 1848 krizinden sonra ülkesine 380 bin yabancı yasal göçmen kabul etmiştir. 1855 yılından 1880 yılına kadar Fransa'da göçmen işçi kavramı giderek yaygınlık kazanmıştır (Yardım, 2017: 104). 28 Temmuz 1914 yılında başlayıp 11 Kasım 1918 yılında biten Birinci Dünya Savaşından sonra ise Fransa'ya göç akınları olmuş ve Fransa 1930 yılına kadar neredeyse 2 milyon yabancıyı yasal olarak ülkesine kabul etmiştir. Bunun sonucunda ABD'den sonra en fazla göçmene ev sahipliği yapan ülke Fransa olmuştur. 1931 yılı verilerinde Fransa'da 2.7 milyon göçmenin ülke nüfusunun yüzde altı buçuğunu oluşturduğu tespit edilmiştir (Değirmenci, 2011: 65). Fransa'ya Birinci Dünya Savaşı sonrasında bu denli göç akını olmasının bir sebebi de o dönem Amerika Birleşik Devletinin uyguladığı göç politikası olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri sınırlarını göçmenlere kapattığı için insanlar daha yüksek hayat standartlarında yaşamak amacıyla eskilerden beri göç ülkesi olan Fransa'ya göç etmeyi tercih etmişlerdir (Deniz, 2020: 63). Bu noktada yüksek ücretlere ulaşabilmek adına neoklasik teori; yüksek gelir, sosyal imkânların gelişmişliği vb durumlara ulaşabilmek adına göç çekim teorisi;

toplumun sosyal düzeyinin gelişmiş olduğu refah yerlere gitme isteği açısından ise Zelinsky'nin hareketlilik geçiş teorisi öne çıkan göç teorilerinden olmuştur. Bütün bu etkenlerle birlikte geride kalan göçmenlerin göç eden bireylerden hareketle göç etmesi durumunda ise kümülatif neden-sonuç teorisi devreye girmiştir.

Fransa, 1 Eylül 1939 yılında başlayıp 2 Eylül 1945 yılında biten İkinci Dünya Savaşından ağır bir şekilde etkilenmiştir. Bu savaşta Fransa 600 bin vatandaşını kaybetmiştir. Ayrıca Fransa'da 550 bin ev, 115 istasyon, 91 bin fabrika ve 9 bin köprü yakılıp yıkılmıştır. Bu yakılıp yıkılan yerlerin yeniden inşası için büyük bir iş gücüne ihtiyaç duyan Fransa sınırlarını tekrar göçmenlere açmıştır. Fransa İkinci Dünya Savaşı sonrasında beş yıl için ihtiyacı olan iş gücü sayısını 1.5 milyon olarak tespit etmiştir. Ancak bu dönemde sayıdan çok etnik göçmen seçme tartışmaları yaşanmıştır. Etnik olarak göçmen seçmedeki amaç Fransa'nın sömürge altına aldığı ülkelerden gelen göç başvurularını reddedip; özellikle Avrupa ülkelerinden yapılan başvuruları kabul etmesi olmuştur (Yardım, 2017: 104-111). 1950 yılından 1970 yılına kadar Fransa İkinci Dünya Savaşının izlerini silmek amacıyla aktif bir şekilde ülkesine işçi olarak yabancı göçmeni kabul etmiştir (Değirmenci, 2011: 60). Daha önce de bahsedildiği üzere, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan istihdam açığı daha çok Güney Avrupa'dan gelen göçmenlerle karşılanmaya çalışılmıştır.

1945 yılından 1975 yılına kadar Fransa'da ekonomik yükseliş yaşanmıştır. Buna bağlı olarak da tüketim artmış tüketim artışına paralel olarak üretim artışına da ihtiyaç duyulduğu bir refah dönemi yaşanmıştır. Fransa'nın 2 Kasım 1945 tarihinde çıkarttığı kararname 1980'li yıllara kadar başka kanun çıkarılmadığı için bir referans kararname olmuştur. Bu kararnamede göç politikasının eşitlikçi bir temele oturtulduğu

öngörülmüştür. İşverenler açısından bakıldığında Fransız kanunlarının Fransa vatandaşlarını daha sıkı koruduğundan, işçi olarak yabancı göçmenlerin tercih edildiği görülmüştür. 1970’li yıllarda işçi göçü yavaşlatılsa da bu tarihten itibaren daha önce gelen göçmenlerin aile birleşimi yoluyla; yani bırakıp geldikleri ailelerini de yanlarına çağırmaları ile Fransa göç almaya devam etmiştir (Deniz, 2020: 67-70). Özellikle yasadışı göçün giderek artması sebebiyle Fransa, Almanya’nın da yaptığı gibi 1970’li yıllarda, özellikle 1973 Petrol Krizi’nin de etkisiyle, göçmenlere kapılarını kapatmaya başlamıştır (Değirmenci, 2011: 68). Göçmen sorunu söylemi 1960’lı yıllarda sadece aşırı sağ partiler tarafından gündeme getirilirken 1970’li yıllarda yabancı düşmanlığı artmış, hem siyaset hem de medya göç sorunu söylemini gündeme getirmeye başlamıştır. İşverenler tarafından özellikle 1973 yılından 1988 yılına kadar göçmen işçilere ciddi ayrımcılık yapılmaya başlanmış; bunun sonucunda göçmen işçi sayısı yüzde kırk oranında düşmüştür (Yardım, 2017: 115).

Bununla birlikte Fransa göçmen politikalarında ‘asimilasyon modeli’ni uygulamıştır. Oturma hakkına sahip olan göçmenlerin hepsine vatandaşlık vermiştir. Bu sayede bu kişilerin asimilasyonunun hızlandırılması amaçlanmıştır (Değirmenci, 2011: 72). 2014-2016 yılları arasında Fransa Başbakanlığını da yapmış olan Manuel Valls; 2012 yılında Fransa İçişleri Bakanı iken Fransa’nın göç politikalarının hedeflerini üç amaç altında açıklamıştır. Birinci amacın ülkeye yasa dışı yollarla giren yasadışı göçmenlerle mücadele ederek, oturma izni olmayan bu kişileri sınır dışı etmek olduğunu; ikinci amacın kalifiye göçmenlerin Fransa’yı tercih etmesi için gerekli düzenlemeler yapmak olduğunu; üçüncü amacın ise yasal olarak ülkeye giriş yapmış olan göçmenlere Cumhuriyet değerlerini benimsetmek olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla Fransa’nın göçmen entegrasyon politikaları olarak uygulamaya koyduğu politikaların ayrımcı politikalar ile

birlikte asimilasyon politikaları olduğu öngörülmüştür (Yardım, 2017: 109). Özellikle 1980’li yıllardan itibaren göç olgusuna ulusal güvenlik bakış açısı ile bakılmaya ve politikalar buna göre üretilmeye başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’ne karşı düzenlenen 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler saldırılarından sonra göç politikaları daha sert ve güvenlikçi olarak üretilmeye başlanmıştır. Fransa’da göçmen olsa da olmasa da artık bu tarihten sonra dış görünüşü ile Müslüman olduğu düşünülen bireyler için yaşam şartları zorlaştırılmıştır. Bu dönemde, göçmen karşıtlığını hedef alan birçok yasa teklifi parlamentodan geçmiştir (Deniz, 2020: 50-110).

Fransa’da 2007-2012 yılları arasında ise Cumhurbaşkanlığı da yapan Nicolas Sarkozy İçişleri Bakanı olarak görev yaptığı (2005-2007) 2006 yılında Göç ve Entegrasyon politikalarının mimarı olmuştur. Yapmış olduğu kanun tekliflerinin 24 Temmuz 2006 tarihinde yasalaşmasıyla “katlanmak zorunda kalınan göç yerine seçici göç” olarak ifade edilen göç politikası dönemi başlamıştır. Nicolas Sarkozy bu politikasında, göçmenlerin etnik ve coğrafi kökenlerinin baz alınarak seçilmesinin, anormal bir durum olmadığını savunsa da yönettiği göç ve entegrasyon politikalarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne aykırı olduğu görülmüştür. İngiliz toplumbilimci Anthony Giddens’in da Fransa’nın göç politikalarını “eritme potası” olarak betimlediği gibi Fransa’nın entegrasyon politikaları olarak uygulamaya koyduğu asimile etme politikaları, Fransa’nın resmi bir politikası haline gelmiştir. Ancak bu politikaların toplumsal kabulü zayıflattığı, Fransız toplumunu böldüğü, ayrımcılık ve ırkçılığa neden olduğu ve bunun sonucunda da nefret söylemine bağlı suçların arttığı görülmüştür (Yardım, 2017: 112-131). 2013 yılında ise göçmenlerin Fransa’ya girişini, kalışını ve çalışma şartlarını düzenlemesi için “Fransa’daki Yabancılar Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. İçişleri Bakanlığına bağlı çalışan bu kuruma ayrıca yasadışı göçle mücadele etme konusunda ve yabancılara vatandaşlık

verilmesi konularında sorumluluk verilmiştir (Deniz, 2020: 72). Böyle bir kurumun kurulması sonucunda Fransa'nın yasadışı göç ile alakalı olarak sergilediği tutumlarda kararlılığının bir göstergesi olarak değerlendirildiği ileri sürülmüştür.

Bu bağlamda Fransa, Castles ve Miller' in değindiği entegrasyon modellerinden asimilasyoncu modele dahil edilmiş, aynı zamanda MIPEX sınıflandırmasında üçüncü grup olan 'biraz olumsuz' kategoride yer almıştır. Fransa (36), bu grupta yer alan diğer ülkelere göre [Çek Cumhuriyeti (38), İspanya (37), Yunanistan (36), İtalya (34), İrlanda (30) Slovenya (26), Slovakya (24)] örneğin; eğitime erişme politikalarında, daha iyi konumda olmasına rağmen kültürlerarası eğitim hususunda yetersiz ve daha geri kalmıştır. Fransa'nın bir yandan ayırıcı model eşliğinde kültürel farklılıkları göz ardı ettiği, diğer yandan göçmenlere oturma ve vatandaşlık hakkı tanıyarak asimilasyoncu bir modeli uyguladığı belirtilmiştir. Ancak bu gruba dâhil ülkelerin yine de son gruba göre daha az ayırıcı olduğu sonucuna varılmıştır (Erat, 2018: 89). Dolayısıyla Fransa'nın göç politikalarını daha bütünleştirici uygulaması gerektiği öngörülmüştür.

3.2.4. Polonya'nın Göç Politikası

Polonya uzun bir dönem 1989 yılına kadar komünist rejim içerisinde olduğu için ancak 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası göç tartışmalarına konu olmaya başlamıştır. Bunun en önemli nedeni bulunduğu coğrafi konum ile ilgilidir. Rusya ile Doğu Avrupa ülkeleri arasında olduğu için hem AB ülkelerine göç alıp vermiş hem de doğusundaki ülkelerin transit göç kapısı konumunda olmuştur (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 290). Dolayısıyla Polonya'nın, içinde birçok farklı göç unsurunu barındırdığı görülmüştür.

Eski Doğu Bloku ülkelerinden biri olan Polonya 2004 yılında AB'nin bir üyesi olmuştur. Polonya AB'ye üye olduktan sonra gelişmişlik hızını arttırmak amacıyla üretime dayalı kalkınma modelini kurmuştur. Bunun için de kapılarını başta AB ülkelerinden gelen yabancı sermayeye ve iş gücü göçüne açmış ve dolayısıyla göç politikası kapsamında bakıldığında Polonya'nın AB geneline göre daha esnek politikalar izlediği görülmüştür. Polonya vatandaşlarının bir kısmı, özellikle 21 Aralık 2007 tarihinde Polonya'nın Schengen Bölgesi sınırlarına dâhil olması ile birlikte daha yüksek gelir elde etmek ve daha rahat bir yaşam sürdürmek amacıyla diğer AB ülkelerine göç etmişlerdir. Bu yönüyle bakıldığında Polonya'nın sadece göçün hedefi bir ülke olmadığı hem göç veren hem de göç alan bir ülke olduğu ortaya konmuştur. Bazı Polonya vatandaşları şartlardan memnun olmayıp Avrupa Ülkelerine göç etme kararı verseler de; Polonya imkânlarına sahip olmak için AB dışından birçok riski göze alarak Polonya'ya göç etmeyi tercih etmişlerdir (Bardakçı Tosun ve Budak, 2017: 73). Çok daha olumsuz şartlarda yaşayan kişilerin, Polonya'yı ülke vatandaşlarından daha çok yaşanabilir ve refah bir ülke olarak görerek bu bölgede göçmen olarak yaşamayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu kapsamda göç çekim teorisi, Zelinsky'nin hareketlilik geçiş teorisi ve neoklasik teori bu göçleri anlamlandırma konusunda öne çıkmıştır.

Polonya 2007 yılında Schengen Bölgesine katılmasıyla birlikte göç konusundaki çalışmalarını hızlandırmıştır. Alınan bir dizi önlem neticesinde Polonya karşılaştığı göç hareketlerinin çoğunu yasallaştırmayı başarmış ve bu başarının temel sebebi Polonya'nın göçü kolaylaştırması olmuştur. Polonya; Belarus, Ukrayna ve Rusya Federasyonu gibi ülkelerle dönemli anlaşmalar yaparak göçmenleri vizesiz olarak ülkesine kabul edip işe almıştır. Bu sayede kaçak işçilerin sayısını azaltmış işverenleri rahatlatmıştır

(İçduygu ve diğ., 2014: 291). Bu bağlamda Polonya düzensiz göçleri engellemeye yönelik çalışmalar yürütmüştür.

Dört Orta Avrupa ülkesinden oluşan Vişegrad Grubu (V4), 1991 yılında kurulmuştur. 1993 yılında Çekoslovakya'nın bölünmesiyle Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olmak üzere dört ülkeden oluşan grup şekillenmiştir. Bu grubun kurulma amacı, bu dört Orta Avrupa Ülkesi arasında kültürel ve siyasi ilişkileri geliştirmek ve NATO ile AB'ye katılma süreçlerinde ortak politikalar belirlemek olmuştur. Ancak AB'nin 2015 yılında gerçekleşen göç hareketleri neticesinde aldığı kararlardan dolayı V4 grubu AB'ye karşı tavır almıştır. Vişegrad Grubu göç akınlarını yönetmek konusunda AB bünyesinde alınan kararlardan ziyade, göç yönetiminin ülkelerin özeline bırakılması gerektiğini istemiş ve mülteci meselesinin AB'nin değil Almanya'nın bir sorunu olduğunu iddia etmiştir. Bunun sebebi Avrupa'nın doğusunun uzun dönem kapalı yaşadıkları ve homojen nüfusa sahip oldukları için Avrupa'nın batısı kadar farklı kesimlerden insanlarla ve çok kültürle karşılaşmaması sonucu sahip olduğu önyargılı yabancı karşıtlığıdır (Hekimler, 2018: 27-33). Polonya, Batı Avrupa ülkelerine göre daha az sayıda ve çeşitlilikte göçmenle karşı karşıya kaldığını belirterek AB'ye, karşı bir tutum sergilemiştir.

Diğer bazı AB ülkeleri kadar olmasa da Polonya'da da son yıllarda göçmenlere ön yargılı bakılmaya başlandığı ve düşük seviyede de olsa dışlamalar olduğu ileri sürülmüştür. Özellikle ucuz iş gücü olarak işe alınan göçmenlerin Polonya vatandaşlarının da ücretlerini düşürüyor olması göçmenlere gösterilen tepkinin en önemli nedenidir (Bardakçı Tosun ve Budak, 2017: 82-86). Bu durumun ise geliri azalan ülke vatandaşlarının gelir seviyesi yüksek başka ülkelere göç etmesine neden olabildiği görülmüştür. Bu kapsamda göç çekim teorisinin çıkarımları belirginleşmiştir.

Polonya özellikle Suriye’de yaşanan olaylar sonrasında ülkesine gelen göçmen akımı dolayısıyla göç politikalarını sertleştirmeye başlamış ve ileriki günlerde bu göç politikalarının daha da sertleşeceği kanaatini genel olarak oluşturmuştur (Bardakçı Tosun ve Budak, 2017: 82-86). Dolayısıyla Polonya’nın, Castles ve Miller’in entegrasyon konusunda oluşturduğu sınıflandırmada dördüncü grup yani olumsuz ülkeler kategorisinde yer aldığı görülmüştür. Üçüncü grup olan biraz olumsuz kategori ile dördüncü grup olan olumsuz kategorideki ülkelerde daha çok ayrımcı politikalarla karşılaşıldığı görülmüştür. Örneğin; eğitim konusunda, bir çocuk dil eğitimi alamadığı için ne kendi ailesinin ne de ev sahibi toplumun dilini tam anlamıyla öğrenememiştir. Bu çocuklar daha çok düşük performanslı okullarda eğitim almaya mahkûm edilmiş ve öğretmenler tarafından problem olarak görülmüştür. Aynı zamanda kültürlerarası eğitim alamadıklarından farklı kişilere saygı duymayı öğrenemedikleri ileri sürülmüştür (Erat, 2018: 89). Bu kapsamda, Polonya’nın, entegrasyon politikalarını, ayrımcı politikalardan daha bütünleştirici ve çokkültürlü politikalara yönlendirmesinin, ülke içindeki uyumun sağlanması ve göçmen ile ev sahibi toplumun gelişimin artması açısından önemli olduğu öngörülmüştür.

3.3.AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÖÇ VE SİĞİNMA POLİTİKALARI İÇİN ÇALIŞMALAR

Avrupa’ya İkinci Dünya Savaşı Sonrasında üç farklı göç akını olmuştur. Birinci akım 1950 yılından başlayıp 1970 yılına kadar süren işçi göçüdür. 1970 yılına gelindiğinde Avrupa ülkeleri ekonomik olarak kendi kendilerine yeter bir hale geldiklerinden göçmen işçileri kaynak ülkelere geri göndermeye yönelik politikalar üretilip ülkelere olan göçü sınırlayıcı politikalar uygulamışlardır. Ancak 1973-1975 yılları

arasında göçmen işçilerin ancak yüzde onu kendi ülkelerine geri dönerlerken çoğu göçmen işçi ailelerini de yanına çağırarak bunun neticesinde aile birleşimleri yoluyla Avrupa'ya ikinci göç akını yaşanmıştır. Üçüncü göç dalgası ise 1990 yılında Soğuk Savaşın sona ermesiyle mülteci ve sığınmacı göçü olarak yaşanmıştır. Bu üç göç akını neticesinde güvenlik konusunda endişeler doğmuş ve Avrupa'da ortak bir göç politikası oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İlk olarak AB ülkelerinin içişleri ve adalet bakanları İtalya'nın Trevi bölgesinde bir araya gelip göç ve güvenlik konularında toplantı yapmışlardır. Ancak bu Trevi grubunun yaptığı toplantılar resmi olmadığından alınan kararlar çok etkili olamamıştır. On iki Avrupa ülkesi tarafından 1990 yılında imzalanan ve 1 Eylül 1997 tarihinde yürürlüğe giren Dublin sözleşmesi ile sığınma başvurularının kabul standartları belirlenmiş ve aynı kişinin birden fazla AB ülkesine sığınma başvurusu yapması engellenmiştir (Ölmez Kıyıcı ve Kaygısız, 2018: 469-470).

Avrupa Birliği ülkelerinde, 1990'lı yılların başından beri, sayıları gün geçtikçe artan göçmen nüfusu ve kaçak göçmen sorunu süregelmiştir. Ancak 1993 yılına kadar AB'de göç politikaları ülkelerin kendi aralarında yapılan anlaşmalarla sağlanmıştır. 1 Kasım 1993 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile Adalet ve İçişleri başlığı altında ortak göç politikasından bahsedilmiştir. Bu anlaşmada AB'nin dış sınırlarının nasıl korunacağı ve göçle ilgili ortak çıkara yönelik düzenlemeler yer almıştır. Bu yüzden Maastricht Anlaşmasında bir "Avrupa Kalesi" oluşturulmaya çalışıldığı görülmüştür. AB'de ikinci ortak göç politikası oluşturmaya yönelik ikinci adım 1995 yılında imzalanan Schengen Anlaşması ile atılmıştır. Bu anlaşmayı İngiltere, İrlanda ve Danimarka hariç olmak üzere diğer on iki AB ülkesi imzalamıştır. Bu anlaşmada da birlik ülkeleri arasındaki sınır kontrollerinin kaldırılarak dış sınırların daha sıkı bir şekilde korunması ve kontrollerin arttırılması amaçlanmıştır (Koca, 2002: 101-102). Bu iki anlaşmanın da

güvenlik eksenli bakış açısıyla oluşturulduğu görülmüştür. Bu kapsamdaki politikaların ise kurumsal teori argümanlarına değindiği görülmüştür. Yani uygulanan sıkı göç politikaları neticesinde düzensiz göçlerin artacağı öngörülmüş, bunun sonucunda da göçmenleri sınırdan geçirmeye yönelik kurumsal yapılanmaların artması da gerçekleşebilecektir.

1997 yılında imzalanıp 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ile AB ülkeleri arasındaki göç politikalarının tamamen ortaklaştığı görülmüştür. Bu anlaşmada AB sınırlarının “bir özgürlük, güvenlik ve adalet” alanı olduğu söylenmiştir. 1999 ile 2005 yılları arasında uygulanan Tampere Programı ile Amsterdam Anlaşmasının üye ülkelerde kademeli olarak uygulanması amaçlanmıştır. Amsterdam Anlaşması ile uluslararası koruma türleri, mültecilik kriterleri ve vize şartları AB’ye bırakılmıştır. Mültecilik kriterleri AB tarafından belirlense de mültecilerin kabul edilip edilmeyeceği üye devletlerin kararına bırakılmıştır. Yine Amsterdam Anlaşmasında da AB’nin dış sınırlarının ortak çalışmalarla korunması hedeflenmiştir. 2005 ile 2010 yılları arasında uygulanan Lahey Programında da Tampere Programı hedefleri yinelenmiştir (Güleç, 2015: 86-97). Dolayısıyla AB ülkelerinin gideceği yeni ortak politikada asıl hedef Birliğe özgürlük, güvenlik ve adalet alanı yaratmak olmuştur. Tampere Zirvesi ve Lahey Programı’nda da bahsedilen göçe kaynaklık eden transit ülkeler ile işbirliğinin oluşturulması hususu da bu amaca hizmet etmiştir.

Avrupa Konseyi Lahey Programı başladıktan bir yıl sonra Afrika ve Akdeniz bölgelerine önem vererek 13 Aralık 2005 tarihinde “Göçe Küresel Yaklaşım” isimli raporu yayınlamıştır. Bu raporda ekonomik ve yasal göçü teşvik etmek, yasadışı göçle mücadele etme, göçmenlerin çalışma ve ikamet izinleri, AB’nin üçüncü ülkelerle olan “hareketlilik ortaklıkları” ve “döngüsel göç” konularında stratejiler kurmaya çalışılmıştır. Bu raporda “göçe iten” sebeplere odaklanılmaya çalışılarak kaynak ülkelerle yapılacak iş birliklerin

öneminden bahsetmiştir. Raporda göçmen odaklı bir çözüm üretilmeye çalışılsa da AB merkezli oldukları için eleştirilmiştir (Yılmaz Elmas, 2016: 44). Bununla birlikte 19 Ekim 2007 tarihinde imzalanan 1 Aralık 2009 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Lizbon Anlaşmasının 79. Maddesi AB göç politikasının yasal dayanağını oluşturmuştur. Lizbon Anlaşmasının 79. Maddesinde AB'nin görevi “Birlik, her aşamada, göç hareketlerinin etkin yönetimini, üye devletlerde yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarına adil muamelede bulunulmasını ve yasadışı göçün ve insan ticaretinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için daha sıkı tedbirler alınmasını sağlamak amacıyla, ortak bir göç politikası geliştirir” olarak tanımlanmıştır (Saraçlı, 2019: 134).

5 Aralık 2007 tarihinde Avrupa Komisyonu “Ortak bir Göç Politikasına Doğru” isimli bir bildiri yayınlamıştır. Bu belgede AB ortak göç politikalarının uygulanmasında Birliğe üye ülkelerin işbirliği sağlama konusunda daha aktif olmaları istenmiştir. 24 Eylül 2008 tarihinde Göç ve İltica Avrupa Pakti kabul edilmiştir. Pakta kaçak göç, yasal göç, iltica politikası, sınır kontrolleri ve AB'nin üçüncü ülkelerle olan ilişkileri düzenlenmiştir. Bu pakt ayrıca göç konusunda çeşitli öneriler vermiştir. Göçün bir gerçek olduğunu ve göçü değerlendirmenin yararlı olabileceğini ifade eden bu pakt bağlayıcı olmasa da Aralık 2009'da kabul edilen Stockholm Programının alt yapısını oluşturmuştur. Stockholm Programında da göçün yarattığı zorluların yanında fırsatların da olduğu belirtilmiş bunun “adil, etkin ve tutarlı bir politika” ile yürütülmesi gerektiği ifade edilmiştir (Şemşit, 2010: 100-102). Görüldüğü üzere Pakta ilişkin çalışmalar, göçe güvenlik odaklı yaklaşımın yanı sıra, yasal göçü de içeren daha kapsamlı bir yaklaşım eklemiştir.

2010 yılında Arap Baharı olarak adlandırılan Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanma dolayısıyla veya 2011 yılında Güney Akdeniz'de yaşanan olaylar sonrası

Avrupa'ya olan göç akınları neticesinde bir AB göç politikası oluşturulması gerektiği öne sürülmüştür. Avrupa Komisyonu 18 Kasım 2011 tarihinde “Göçe ve Hareketliliğe Yönelik Küresel Yaklaşım” önerisini sunmuştur. Önerinin içeriğinde sorunun çözümü için “yasal göçün organize edilmesi ve kolaylaştırılması; düzensiz göçün ve insan kaçakçılığının önlenmesi ve azaltılması; uluslararası korumanın geliştirilmesi ve iltica politikasının dış boyutunun güçlendirilmesi ve son olarak da göç ve hareketliliğin kalkınmaya etkisinin artırılması” şeklinde dörtlü saç ayağı sunulmuştur. Ancak son dönemde yaşanan Suriyeli mülteci krizi, halen tutarlı bir AB göç politikası oluşturulamadığını ve göç konusunun uluslar üstü bir nitelik kazanamadığını göstermiştir. Bunun sebebi olarak göç konusunun üye ülkelerde politize edilmesi, göçmenlere karşı şüpheci bakış açısının artması, yasa dışı göçten birliğin kuzeyinin ve güneyinin farklı şekillerde etkilenmesi sonucu iltica sistemine olan görüş farklılıkları, birliğin doğusu ile batısı arasında serbest dolaşım konusundaki görüş ayrılıkları sayılabilmektedir (Ölmez Kıyıcı ve Kaygısız, 2018: 472).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnsanı her yönüyle etkileyebilen bir olgu olan göç tarihin hemen her döneminde farklı yönleriyle ele alınması gereken bir süreci ortaya çıkarmıştır. Göçe neden olan etmenler ile göç sürecinin izlediği seyir, göçün etkileri üzerinde belirleyici olmuştur. Göç, farklı yönleriyle ele alınırken sorun yaratan yanları da olan bir olgudur. Dolayısıyla göç olgusunun birçok farklı unsuru olduğundan göçlerin sosyal bir politika ile alakalı olduğu düşünülmüştür. Aynı zamanda göç politikalarının kontrolcü, durağan şekillerde değil; kapsamlı, etkili ve bütünleştirici tarzda oluşturulmasının toplum ve ekonomi üzerinde dinamik yapıların ön plana çıkmasına fırsat vereceği sonucuna varılmıştır. Göç teorileri ise kişilerin yer değiştirmeyi düşünürken hangi kararlara yönelik olarak göç ettiklerini açıklama noktasında söylemlerde bulunmuştur. Bu bakımdan göçlerin en çok ekonomik ve siyasi nedenlerle yapıldığı, bu nedenlerin sonucunda ise göç olgusu ilgili kavram ve kuramlara dâhil edilmiştir. Göç teorilerinde tek bir görüş ve tutarlılığın hâkim olmayışı, göç ve göç teorilerinin birçok alanda çalışılıyor olmasından kaynaklanmıştır. Bu bağlamda tek bir göç teorisinin olmayışı doğal bir çıkarımdır. Bununla birlikte göç hareketlerinin tek bir -sabit- teori ile açıklanamadığı ve tek bir -sabit- teori ile açıklamanın eksik kalacağı sonucuna varılmıştır. Göç teorilerinin birbirini tamamlar nitelikte olduğu öngörülmüştür.

Küreselleşme arttıkça sınırların azaldığı bir dünya oluşmaya başlamış ve bu nedenle göçlerin artması da kaçınılmaz olmuştur. Bunun neticesinde etkileşimler, ticaretler, işbirlikleri ve bu bağlamda ülkelerin uyguladığı politikalarda da değişiklik ve artış görülmüştür. Dolayısıyla küreselleşme hemen her alanda etkisini gösteren bir olgu olarak göç konusunda da kendisini göstermiştir. Bununla birlikte küreselleşme beraberinde

uluslararası göç kavramını sahneye çıkararak uluslararası göçlerin artmasına neden olmuştur. Yani küreselleşme arttıkça uluslararası göçlerin de artacağı; bu bağlamda küreselleşme ile uluslararası göç kavramları arasında bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda küreselleşme ile birlikte ülkelerin göç entegrasyon politikalarında meydana gelen değişiklikler asimilasyoncu, ayrımcı ve çok kültürlülük olarak belirmiştir. Asimilasyon; göçmenlerin kendi alışkanlıklarını bırakarak eriyip yok olmalarını ifade ederken; çokkültürlülük gibi entegrasyon politikaları daha çok toplumları bütünleştirici etki yaratma çabasında olmuştur. Bu bakımdan çokkültürlü entegrasyon politikalarını uygulayan ülkelerin toplum içinde uyumu daha çok sağlayabildiği görülmüştür. Bununla birlikte göçlerin nedenlerinin getirdiği ya da göç edenlerin göçlere neden karar verdiği ve gönüllü olup olmamalarına göre göçmen türleri oluşmuştur. Bu kapsamda göç, kişinin kendi iradesi ile herhangi bir zorlama olmadan daha çok ekonomik nedenlerden gerçekleşiyorsa bu kişiye göçmen denmiştir. Kişi bir tehlikeden kaçmak suretiyle zoraki olarak yaşadığı yeri terk edip başka ülke sınırlarına girip o ülkeden sığınma talep etmişse bu kişiye sığınmacı denmiştir. Sığınmacının talebi kabul edilirse bu kişi mülteci statüsü kazanmış durumdadır. Bu bağlamda her mülteci bir bakıma göçmen olarak kabul edilirken, her göçmen mülteci olarak değerlendirilememiştir. Bu bakımdan kavramların birbiri ile iç içe geçtiği ve birbirlerini tamamladığı tespit edilmiştir. Örneğin; zorunlu göçler konu olduğunda; sığınmacı ve mülteci gibi kavramların kullanımının beraberinde geldiği görülmüş ve daha çok göçün politik nedenleri öne çıkmıştır. Aynı şekilde gönüllü göçler konu olduğunda ise göçmen kavramının kullanımının görüldüğü ve daha çok göçün ekonomik ve sosyal nedenleri öne çıkmıştır. Bununla birlikte göçmenlerin, sığınmacı ve mültecilerin en çok Avrupa ülkelerine gitmeyi tercih ettiği görülmüştür. Göçmenler kısa ya da uzun süreli göç olarak gidecekleri yer konusunda tasarımlar yaparak kararlar almıştır.

Göçlerin uzun süreli olarak tanımlanabilmesi için gidilen ülkede bir yıldan fazla kalınmış olması gerekmiştir. Dolayısıyla işgücü olarak yapılan göçlerin daha çok uzun süreli kalmak maksadıyla yapıldığı, eğitim ve işbirliği gibi alanlardaki çalışmalar için yapılan göçlerin ise kısa süreli göçler şeklinde gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

Avrupa'daki göç hareketlerine bakıldığında ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok Avrupa ülkesinin işgücüne olan ihtiyacı artmıştır. Avrupa'nın yeniden kurulmasının göçmenler aracılığıyla mümkün olacağı görüşü hâkim olmuştur. Örneğin; 1973 Petrol Krizi gibi olaylar neticesinde artan işsizlik sorunlarından göçmenler sorumlu tutulmuştur. Bu tarz ekonomik ya da siyasi krizlerde de göçmenler ülkeden gönderilmeye çalışılarak daha çok sınır kontrollerine dayalı güvenlik odaklı yaklaşım sergilenmiştir. Bu durumun en belirgin siyasi ve dini temelli örneği 11 Eylül saldırıları olurken, ekonomik temelli örneği 2008 Ekonomik Krizi olmuştur. 11 Eylül saldırılarından sonra özellikle Müslüman göçmenlere karşı sıkı göç politikaları izlenmiştir. 2008 Krizi ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en çok etki yaratan olaylardan birisi olmuş, ülke vatandaşının işsizlik sorunundan ötürü göçmenleri sorumlu tutmasına yol açmıştır. Bunların sonucunda ise ülkelerin uyguladığı entegrasyon politikalarının değişebildiği görülmüştür. Aynı zamanda 11 Eylül olayı ve 2008 Ekonomik Krizi'nin incelenmesi neticesinde göç teorileri ile bağdaştırması yapılmış, bu hususta bazı göç teorilerinin öne çıktığı görülmüştür. Örneğin; bu iki olgu neticesinde oluşturulan sıkı göç politikalarının düzensiz göçlere yol açığı belirtilmiştir. Bu kapsamda kurumsal teori çerçevesinde düzensiz göçlere aracı olan göçmenler üzerinden kazanç güden yapılanmaların oluşabileceği sonucuna varılmıştır. Diğer bir şekilde, ülke vatandaşlarının 2008 Ekonomik Krizi'nden göçmenleri sorumlu tutması ve gelir seviyelerinin düştüğü gerekçesiyle ülkeyi terk edebildikleri görülmüştür. Bu kapsamda gelir seviyesi ve ekonomik düzeyi daha iyi ülkelere doğru göçler gerçekleşmiştir.

Dolayısıyla bu hususta göç çekim teorisi, neoklasik teori gibi kişileri göçe yönlendiren argümanların öne çıktığı görülmüştür. Bu tarz göçlerde, göç edenlere şahit olan kişilerin de göç hareketlerine katılmaları kümülatif neden-sonuç teorisini destekler nitelikte olmuştur. Örnek üzerinden anlatılan göç olgusunun ele alınan olay/olgu kapsamına göre birçok teori ile bağdaştığı sonucuna varılmış, göç teorilerinin birbirlerini tamamladığı görüşü desteklenmiştir.

Castles ve Miller'ın çalışmalarından ve MIPEX'in verilerinden esinlenilerek bazı Avrupa ülkelerinin hangi tarzda politikalar yürüttüğüne ve bu politikaların hangi sınıflandırmaya dâhil olduğuna değinilmiştir. Bu bağlamda İsveç, MIPEX'in sınıflandırmasına göre 'biraz olumlu' kategoriye dahil edilmiş, uyguladığı entegrasyon politikası açısından ise çok kültürlülük modelini benimsemiştir. Almanya ise entegrasyon politikalarına yine çok kültürlülük modeli uygulayan fakat birtakım eksikliklerden ötürü, örneğin eğitim alanında ders müfredatlarında çok kültürlülük tarzı unsurların olmadığından, 'orta düzey' kategoride yer almıştır. Bununla birlikte, Fransa'nın entegrasyon politikası uygulama hususunda 'biraz olumsuz' grupta değerlendirildiği ve oturma hakkı, vatandaşlık hakkı gibi unsurları göçmenlere tanıyarak yavaş ve hafif şekilde asimilasyoncu modeli uyguladığı görülmüştür. Son örnek olarak ise Polonya ele alınmış 'olumsuz' ülke kategorisinde ve ayırıcı politika modeli ile bağdaştırılmıştır. Bu bağlamda Avrupa ülkelerinin AB'ye dâhil olmaları, her bir Avrupa ülkesinin kendi göç politikasına sahip olamayacakları anlamına gelmemiştir. Her ne kadar AB ortak göç politikaları kapsamında çalışmalar yürütse de Avrupa ülkelerinin kendi ulusal göç politikalarını oluşturmaları ve bunları benimsemeleri kaçınılmaz olmuştur. AB'de, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle yaşanan mülteci ve sığınmacı göç dalgası sonucunda yaşanan endişeler ortak göç politikasına gitme ihtiyacı doğurmuştur. Bu kapsamda AB ülkelerine

girişlerin sınırlandırılması doğrultusunda politikalar geliştirilmiştir. Örneğin; 1990 yılında imzalanan Dublin Sözleşmesi ile sığınmacıların birden fazla ülkeye başvuru yapmasının önüne geçilmiştir. Bununla birlikte 1993 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması ile AB'nin dış sınırlarını koruma konusunda ortak çıkarlara yönelik çalışmalara yer verilmiştir. Diğer bir güvenlik eksenli imzalanan anlaşma Schengen Anlaşması olmuştur. 1997 yılında imzalanan Amsterdam Anlaşması ile özgürlük, güvenlik, adalet alanı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu ve daha benzeri örneklerden de anlaşılacağı gibi AB tarihinde çeşitli anlaşmalar ve çalışmalarla ortak bir göç politikası benimsenmeye çalışılsa da Suriye mülteci krizi gibi bazı konularda ortak göç politikalarının oluşturulamadığı görülmüştür. Bu durumun nedeni olarak göçmenlere karşı olumsuz bakış açılarının artması, ülkelerin güneyde ya da kuzeyde olmasına göre politikalardan farklı şekillerde etkilenmesi gösterilmiştir. Dolayısıyla Avrupa ülkeleri sadece AB ortak göç politikalarına bağımlı kalmamış kendi ulusal politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda oluşturmayı tercih etmiştir. Bu bakımdan çeşitli göç politikalarına rastlamanın bir nedeni olarak ulusal çıkarların ön planda olduğu görülmüştür.

Bu kapsamda küreselleşme ve uluslararası göç gibi kavramların birbirleri ile alakası tespit edilmiştir. Artan göçlerle birlikte toplumların göçmenlere karşı olan tavrına ve devletlerin göç entegrasyon politikalarına göre asimilasyoncu, ayırmacı, çokkültürlülük gibi kavramların öne çıktığına ve olay/olgulara göre benimsenen tutum ve davranışların bu kavramlarla senkronize olduğuna ulaşılmıştır. Örneğin; İsveç'in çok kültürlülük modelini benimsemesi sonucunda entegrasyonu uygulayabilme başarı sıralamasında yükseldiği görülmüştür. Diğer yandan Fransa gibi göçmenlere karşı asimilasyoncu modeli benimseyen ülkelerin ise bu sıralamada geride kaldığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla devletlerin -asimilasyoncu, ayırmacı, çokkültürlülük gibi modellerden- hangi kavrama daha

yakın politikalar üretmesine bağılı olarak entegrasyon politikası başarıları belirlenmiş ve konunun bağlantısı görülmüştür. Aynı zamanda AB göç politikaları ile Avrupa ülkelerinin ulusal göç politikalarının -örneğin; 11 Eylül Saldırıları gibi- bazı olaylar neticesinde çakıştığı ve çoğunlukla ulusal politikaların tercih edildiği sonucuna varılmıştır.

Göç olgusunun tek bir teori ile açıklanamayacağı ortaya konmuştur. Göç olgusu ve göç ile alakalı kavramlar ile göç olgusunu açıklamaya çalışan teorilerin çıkarımları iç içe geçtiği ve birbirlerinin tamamlayıcısı niteliğinde olduğu sonucuna varılmıştır. Ele alınan örneklemeler sonucunda olay ve olguların tek bir -sabit-teori ile değil, farklı başka bir ya da birkaç teori ile açıklanabildiği belirlenmiştir. Ele alınan örneklerde göçlerin nedeninin aynı anda tüm teorilerle açıklanamadığı da görülmüştür. Yani daha önce savunulduğu gibi her teori her olayı açıklayamamıştır. Dolayısıyla her teorinin tek bir olay üzerinden de açıklanamadığı tespit edilmiştir.

Entegrasyon politikaları ve bu politikaların uygulanması konusundaki başarıları seviyelerine göre ülkeler değişiklik göstermiştir. Uygulanan entegrasyon politikalarının şekline ve sonucuna göre, gerçekleşen göçlerin teoriler bazında da ele alınmasının konuyu tamamlar nitelikte olduğu görülmüştür. Dolayısıyla kavramlar, teoriler, göç nedenleri ve uygulanan entegrasyon politikaları arasındaki bağı kurabilmenin; göç olgusunu anlama ve kavrama, aynı zamanda göç olgusuna geniş bir bakış açısı sunma noktasında, çalışma açısından önemli olduğu görülmüştür.

Çalışmanın önerisi kapsamında; herhangi bir göç olgusunu açıklarken kavramların ve teorilerin bu olgularla bir bütün olarak ele alınmasının geniş bir bakış açısı sunduğu değerlendirilmiştir. Diğer yandan, toplumların refahının artırılması, huzurunun sağlanması, barışçıl bir ortamın oluşturulması ve uyumun sağlanması gibi durumlar ülkeler

tarafından hedefleniyorsa değinilen entegrasyon politikalarından okkltrllk modelini benimsemelerinin faydalı olacağı önerilmiştir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2014). *Küreselleşme Çağında Göç*. İstanbul: Nobel.
- Adıgüzel, Y. (2016). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. Esen ve Duman (Ed.), *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* içinde (172-194). İstanbul: Aryan Yayıncılık.
- Akarçay, P. (2019). İsveç’te Göçmen Politikaları ve Entegrasyon, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2) , 207-222.
- Akçadağ, E. (2012). *Yasadışı Göç ve Türkiye* (rapor no 42). Bilge Adamlar Kurulu Raporu. İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
- Akıncı, B. , Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Alperen A. ve Yaprak A. (2019). Almanya’da Türklere Yönelik Uygulanan Entegrasyon Kursları Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 78-95.
- Ark Yıldırım, C. ve Özer Yürür, Y.Y. (2019). Uluslararası Göçmenlerin Türkiye’ye Uyumunu Yasal Düzenlemeler Ne Derece Uyum/Entegrasyonu Hedefliyor? *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 19-41.
- Arslan, E. (2016). Fransa ve Göçmenler: Asimilasyon mu Entegrasyon mu? *Euro Polika Dergisi*, (1), 45-52.
- Avcıoğlu, G. Ş. (2014). Immanuel Wallerstein’in Dünya Sistemi, Jeopolitik ve Jeokültür Kuramı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (31), 97-110.
- Aydemir, S. ve Şahin, M.C. (2018). Zorunlu-Kitlesel Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 21(53), 121-148.
- Aydın, B. (2019). İsveç Siyaseti Ve Türkiye Kökenli Göçmenlerin Katılımı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(1), 71-108.
- Bardakçı Tosun, S. ve Budak, S. (2017). *Polonya’da İslamofobinin Yükselişi*. Uluslararası Farkındalık Konferansı, Polonya.

- Barışık, S. (2020). Göç Kavramı, Tanımı ve Türleri. Salih Barışık (Ed.), *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi* içinde (1-25). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bartram, D., Poros, M.V. ve Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. (Çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay) . Ankara: Hece Yayınları.
- Başterzi, A. D. (2017). Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kadınların Ruh Sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 9(4), 379-387.
- Battır, O. (2020). *Dünden Bugüne Uluslararası Göç; Kuram, Algı ve Siyasa*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Beşer, M. E. (2018). *Merkel Liderliğinde Almanya: Göç Politikasında Kırılmalar*. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Merkezi, Ankara.
- Birinci Gemici, N. (2016). Çalışma Hayatında Dezavantajlı Bir Grup: Göçmenler. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 239-261.
- Çam, F. (2013). *Avrupa Birliği ve Göç Olgusu: Makedonya, Bulgaristan ve Türkiye Örneği*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çiçeksoğut, A. (2017). Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-20.
- Değirmenci, G. (2011). *Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Demiryürek, İ. (2012). *Almanya Entegrasyon Politikası ve Hamburg Örneği*. T.C. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi.
- Deniz, R. (2020). *1789'dan 2020'ye Fransa'nın Göç Politikalar*. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Develi, E. S. (2017). 21 Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikası. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1343-1353.

- Dost, S. (2014). Ulusal Ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriye’li Sığınmacıların Hukuki Durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-69.
- Dünya Bankası (2019). *Göç ve Beyin Göçü*. Dünya Bankası ECA Ekonomik Güncelleme Raporu. Washington: The World Bank 1818 H Street NW, DC 20433.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.
- Ela Özcan, E.D. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183-215.
- Erat, V. (2018). Çok Kültürlülük ve Ayrımcılık Arasında: Avrupa Ülkelerinin Entegrasyon Politikalarında Eğitim Alanı. *Mukaddime Dergisi*, 9(özel sayı 1), 79-94.
- Ermumcu, S. (2013). Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4(2), 58-76.
- Esgin Günder, E. (2018). Geçici Göçmenlikten Yerleşikliğe: Yükseköğretim Gençliğinin Gelecekteki Göç Potansiyelleri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16 (özel sayı), 377-396.
- Gençler, A. (2005). Avrupa Birliği’nin Göç Politikası. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 174-195.
- Gökbayrak, Ş. (2008). Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 65-82.
- Görgün, M. (2017). Küreselleşme Sürecinde Göçmen İlişkileri Ağının Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1317-1327.
- Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 81-100.
- Güler, H. (2020). Göç ve Entegrasyon: Türkiye’de “Uyum” Ama Nasıl? *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 245-268.
- Güllüpcinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 53-85.
- Güllüpcinar, F. (2014). Almanya’da Göçmen Politikaları ve Türkiyeli Göçmenlerin Trajedisi: Yurttaşlık, Haklar ve Eşitsizlikler Üzerine. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1-16.
- Hekimler, O. (2018). Batı-Doğu Çekişmesi: Göçmen Meselesi Avrupa’da Yeni Bir Bloklamaya Sebep Verebilir mi? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(1), 19-48.

- IOM (Uluslararası Göç Örgütü). (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: IOM, Yayın No: 18.
- Işık, E. (2017). Osmanlı'ya Balkan Göçleri ve Çocuk Göçmenler. Osman Köse (Ed.), *Geçmişten Günümüze Göç I* içinde (169-176). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- İçduygu A. ve Aksel, B.D. (2012). *Türkiye'de Düzensiz Göç*. Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, Ankara.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*. MiReKoc Araştırma Raporları 1/2014. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- Kalaylıoğlu, M. (2009). İsveç'te Göçmen Politikası, Üyelik Hakları ve Göçmenlerin Siyasal Katılımı: Yasal/Kurumsal Çerçeve ve Kimi Sonuçlar. *Toplum ve Bilim Dergisi*, (115), 261-297.
- Kanca, R. (2019). *"Öteki" Kavramı Ve Avrupa Birliği Göç Politikası*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karavaşin, M. (2012). *Avrupa Birliği'nde Ortak Göç Politikası Oluşturma Çabaları ve Ulusal Farklılıklar Sorunu*. Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karataş, M. (2015). Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar İle Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1,(2), 112-151.
- Kaya, A. (2015). Euro-Türkler, Kuşaklararası Farklılıklar, İslam ve Entegrasyon Tartışmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 44-79.
- Kaya, Ö. S. (2019). *Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Göç Sürecindeki Uyum Yaşantıları*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kesgin, S. S. (2017). *Türk Kamu Yönetiminde Uluslararası Göç Yönetimi ve Politikaları*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kılıç, S. (2017). Mülteci Krizi Bağlamında İsveç'in Göçmen Bütünleşme Politikasının Değerlendirilmesi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 16(2), 85-120.

- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-230.
- Koca, M. (2002), AB Ülkelerinde Göç, Mülteciler ve Yabancı Uyrukluların İstihdamı. *Türk İdare Dergisi*, 74(436), 97-133.
- Koç, S. ve Solmaz, A.R. (2019). Türkiye’de Uluslararası Göç Akımları: Çekim Modeli Analizi. *Journal of Life Economics*, 6(4), 401-412.
- Koçak, O. ve Gündüz R.D. (2016). Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
- Malkara, F. (2017). *Arap Baharı Sonrası Akdeniz’de Yaşanan Düzensiz Göçün Avrupa Birliği Kapsamında Güvenlik Boyutu ve Uluslararası Hukuk Açısından İncelenmesi*. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Nurdoğan, A.K., Dur, A.İ.B. ve Öztürk, M. (2016). Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 217-238.
- Oral, B. ve Çetinkaya F. (2017). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları. *Türkiye Klinikleri J Puclic Health-Special Topics*, 3(1), 1-8.
- Ölmez Kıyıcı, G. ve Kaygısız, U. (2018). Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(25), 467-484.
- Öz, A. (2019). *Kentten-Köye Mevsimlik Göçün Tarım Sektörüne Sosyo-Ekonomik Etkileri; Konya İli Altınekin İlçesi Örneği*. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özdemir, M. (2008). *Türkiye’de İçgöç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özdil, S. (2019). ABD İşgücü Piyasasında Ücretler ve Göç İlişkisi: Neoklasik Göç Teorisi. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 264-276.
- Özmete, E. ve Arslan E. (2018). Göç: Transnasyonalizm Ve Transnasyonal Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 29(1), 173-207.
- Öztürk, M. (2011). Avrupa Birliği Göç Politikaları: Almanya’daki Türk Göçleri. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Saraçlı, M. (2019). Zenofobi (Yabancı Düşmanlığı) ve İslamofobi Sorunları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Göç Sorununa Yaklaşımları. B. Karabulut, M.N. Alkan, F. Purtaş ve K.E. Çelik (Ed.), *Kimlik ve Göç Çalışmaları Uluslararası Sempozyum Bildiri E-Kitabı* içinde (117-140). Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Sert, D. (2018). Küresel Hareketlilik ve Göç. E. Balta (Ed.), *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler* (3.Baskı) içinde (505-524). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Sever, M. (2015). *Türkiye'yi Hedef Alan Yasadışı Göçmenler: İstanbul Örneği*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Sonakalan, G. ve Banazılı, A. M. (2019). *Göç, Uyum ve Sivil Toplum*. IMRA Raporu. İstanbul: Uluslararası Göç ve Mülteci Derneği/International Migration and Refugee Association.
- Sönmez, P. (2015). *Avrupa Birliği'nde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyaloğu*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Şemşit, S. (2010). *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269-289.
- Taşçı, Ö. ve Kara, A. (2019). Türkiye'de Oluşturulan Yeni Uyum Politikası. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 260-313.
- Tekin, F. (2011). Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 91-100.
- Tekin, S. (2021). *Mülteciler: Asimilasyon, Entegrasyon ve Diaspora*. Gzt Mecra. <https://www.gzt.com/mecra/multeciler-asimilasyon-entegrasyon-ve-diaspora-3511955> Erişim Tarihi: 05.02.2021.
- UNHRC (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği). *Mülteciler, Türkiye'de* UNHRC, <https://www.unhcr.org/tr/kime-yardim-ediyoruz-2/multeciler> Erişim tarihi: 06.09.2021.

- Wallerstein, I. (2005). *Dünya Sistemleri Analizi: Bir Giriş*. (Çev. Ender Abadoğlu ve Nuri Ersoy). İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Yağmurlu, G. (2019). *Türkiye ve Almanya'nın Uluslararası Göç ve Göçmen Politikası: İzmir-Berlin Karşılaştırması*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yardım, M. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikaları Işığında Fransa'da Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 100-136.
- Yıldız, S. ve Çakırer Özservet, Y. (2016). Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi. H.M. Paksoy, E. Yıldırımçı, K. Sarıçoban ve Ö. Özkan (Ed.), *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (1.baskı) içinde (121-137). Ankara: Efil Yayınevi.
- Yılmaz Elmas, F. (2016). *Avrupa Birliği Göç-Dış Politika İlişkisinde Paradigma Değişimi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yüksel, H. (2018). Alamanya: Dönüşü Olmayan Yol. *Karatahta/İş Yazıları Dergisi*, (10), 25-52
- Zenginoğlu, S. (2019). Avrupa ve Göç: "Tehdit" Olgusuna Yönelik Teorik ve Politik Bir Analiz. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 42-49.
- Zhanadilova, Aigul (2018). Farklı Kuramlar Çerçevesinde Uluslararası Göç Sorunu. *Muhakeme Dergisi*, 1(2), 116-122.